मध्यमकालीन खर्च संरचना

२०७८/७९-२०८०/८१

MEDIUM TERM EXPENDITURE FRAMEWORK

2078/79-2080/81

डुङ्गेश्वर गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

डाँडापराजुल, दैलेख

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

२०७८

विषय-सूची

क्र.सं.	विषय	पृष्ठ सङ्ख्या
क	विषय सूची	
ख	अध्यक्षज्यूको मन्तव्य	
ग	उपाध्यक्षज्यूको मन्तव्य	
घ	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको मन्तव्य	
ङ	संक्षिप्त शब्दहरूको पूर्णरूप	
परिच्छेद : १ पृष्ठभूमि र परिचय		
परिच्छेद : २ मध्यकालीन खर्च संरचना तथा प्रमुख वार्षिक कार्यक्रम		
परिच्छेद : ३ आर्थिक विकास		
परिच्छेद : ४ सामाजिक विकास		
परिच्छेद : ५ पूर्वाधार विकास		
परिच्छेद : ६ वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन		
परिच्छेद : ७ सुशासन तथा संस्थागत विकास		
अनुसूचीहरू		
१	प्राथमिकता निर्धारणका आधार	
२	विषयक्षेत्र/उपक्षेत्रगत त्रिवर्षीय बजेट सीमाको विवरण	
३	मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा निर्देशक समितिको विवरण	
४	मध्यमकालीन खर्च संरचना विषयगत समिति र कार्यक्षेत्र विवरण	
५	मध्यमकालीन खर्च संरचना प्राविधिक कार्यदलहरूको विवरण	
६	मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी कार्ययोजना	
७	कार्यशालाका सहभागीहरूको उपस्थिति	
८	कार्यशालाका झलकहरू	

अध्यक्षज्यूको मन्तव्य

उपाध्यक्षज्यूको मन्तव्य

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको मन्तव्य

अन्य (आवश्यकतानुसार)

संक्षिप्त शब्दहरू

EIA	- Environmental Impact Assessment
IEE	- Initial Environment Examination
BEA	- Basic Environmental Assessment
अगैसस	- अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था
एफ.एम.	- फ्रिक्वेन्सी मोडुलेशन
कि.मी.	- किलोमीटर
के.जी.	- किलोग्राम
गा.पा.	- गाउँपालिका
गैसस	- गैर सरकारी संस्था
डिपिआर	- डिटेल प्रोजेक्ट रिपोर्ट
मो.न.	- मोवाइल नम्बर
रु.	- रुपैया
वर्ग कि.मी.	- वर्ग किलोमीटर

विषय-सूची

परिच्छेद : १ पृष्ठभूमि र परिचय २

१ मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा २

१.१ पृष्ठभूमि २

१.२ मध्यकालीन खर्च संरचनाका उद्देश्यहरू २

१.३ संस्थागत व्यवस्था ३

१.४ मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया ३

१.४.१ चालु आवधिक योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रमको समीक्षा ३

१.४.२ त्रिवर्षीय खर्चको प्रक्षेपण सहित बजेटको आकार र स्रोत आँकलन ३

१.४.३ बजेट सीमा निर्धारण तथा बाँडफाँट ४

१.४.४ बजेट सीमा र मार्गदर्शन स्वीकृति तथा सम्प्रेषण ४

१.४.५ विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयारी ५

१.४.६ विषयगत याजेना तर्जुमा समितिहरूमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदामाथि छलफल ६

१.४.७ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अन्तिम मस्यौदा तयारी ६

१.४.८ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको स्वीकृति ७

२. गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय ८

२.१ गाउँपालिकाको छोटो चिनारी ८

२.२ भौगोलिक अवस्था, क्षेत्रफल एवम् प्रशासनिक विभाजन ९

२.३ गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या बनौट ९

२.४ गाउँपालिकाको आर्थिक अवस्था ११

मध्यमकालीन खर्च संरचना प्रतिवेदन, २०७८

डुङ्गेश्वर गाउँपालिका, दैलेख

परिच्छेद : १ पृष्ठभूमि र परिचय

१ मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा

१.१ पृष्ठभूमि

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले पहिलो पटक मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई कानुनीरूपमा नै तीनै तहका सरकारले आफ्ना खर्चसम्बन्धी प्रस्ताव गर्दा आगामी तीन वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपणसहितको विवरण प्रस्तुत गर्नुपर्ने र उक्त विवरणमा प्रस्तावित योजना/कार्यक्रमसम्बन्धी सम्पूर्ण विवरण समेत विस्तृतरूपमा उल्लेख गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेकोछ । त्यसैगरी आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ ले राष्ट्रिय योजना आयोगले आवधिक योजनाका आधारमा प्रत्येक आर्थिक वर्षमा तीन वर्ष अवधिको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको खाका तयार पार्नुपर्ने, मन्त्रालयहरूले पनि विषयगत कार्यक्रम आयोगमा प्रस्तुत गर्दा तीन वर्षको खर्च संरचना प्रस्तुत गर्नुपर्ने र यसैको आधारमा आयोजनाको प्राथमिकीकरण तथा साधन विनियोजन गर्नुपर्ने बाध्यात्मक व्यवस्था गरेकोछ । यही व्यहोरा स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी पाएको डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा पनि लागू हुने व्यहोरालाई मनन गरी यो मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा प्रमुख वार्षिक कार्यक्रम तयार पारिएको हो ।

१.२ मध्यकालीन खर्च संरचनाका उद्देश्यहरू

- योजनालाई बजेटसँग र बजेटलाई कार्य सम्पादनसँग आबद्ध गरी सीमित साधनलाई बढी उपलब्धिमूलक बनाउने,
- योजनाहरूको प्राथमिकीकरण गर्ने,
- प्रथमिकता प्राप्त आयोजनालाई साधनको सुनिश्चितता गर्ने,
- सीमित साधन र असीमित आवश्यकता बीचको खाडल कम गर्ने,
- सरकारी खर्च प्रवाहको भविष्यवाणी गर्दै खर्चको अग्रिम योजना गर्ने,
- बहुवर्षीय ठेक्काको सुचारु कार्यान्वयनमा सहयोग पुऱ्याउने,
- खर्च व्यवस्थापनका कमी, कमजोरी हटाउने,
- गाउँपालिकाको आन्तरिक तथा बाह्य सबै साधन, स्रोतलाई गाउँपालिकाको एकीकृत बजेट प्रणालीमा ल्याई प्रथमिकताको आधारमा बाँडफाँट गर्ने, ।

१.३ संस्थागत व्यवस्था

मध्यकालीन खर्च संरचना आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबिच तादात्म्यता अपनाउने उपकरण भएकोले वार्षिक बजेट निर्माणमा यसको महत्वपूर्ण भूमिका छ । डुङ्गेश्वर गाउँपालिका, आर्थिक कार्यविधि ऐन ... ... मा प्रत्येक आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा गर्नु अघि गाउँपालिकाले आगामी तीन आर्थिक वर्षको आम्दानी र खर्चको प्रक्षेपणसहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने र यस्तो खर्च संरचना तयार गर्दा आवधिक योजनालाई मार्गदर्शनको रूपमा लिनुपर्ने व्यवस्था रहेकोछ । उक्त कानुनी व्यवस्था बमोजिम मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न गाउँपालिकाको मिति ... ... को निर्णयानुसार मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा निर्देशक समिति, मध्यमकालीन खर्च संरचना प्राविधिक समिति र निकायगत मध्यमकालीन खर्च संरचना कार्यदलहरू गठन गरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ । ती समितिहरूको विस्तृत विवरण अनुसूची १ मा संलग्न गरिएकोछ ।

१.४ मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्य स्थानीय तहका लागि नवीन अभ्यास हो । यसका लागि सर्वप्रथम संरचना आवश्यकता, महत्व र प्रक्रियागत चरणहरूका बारेमा सम्बद्ध सरोकारवालाहरू स्पष्ट हुन आवश्यक हुन्छ, सोको लागि कार्यपालिकाका सदस्य समेत महाशाखा/शाखाका प्रमुखहरूलाई अभिमुखीकरण गर्नु आवश्यक हुन्छ । मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सम्बन्धमा अवलम्बन गर्नुपर्ने प्रक्रियागत चरणहरू देहायबमोजिम रहेका छन् -

१.४.१ चालु आवधिक योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रमको समीक्षा

स्थानीय तहले हरेक आर्थिक वर्षको पुस मसान्तभित्र आवधिक योजनाका लक्ष्य, उद्देश्य र प्राथमिकता तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था समेतलाई विश्लेषण गरी समीक्षा प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्दछ । यस्तो प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्य कार्यपालिका, विषयगत महाशाखा/शाखा, वडा कार्यालयसँग छलफल गरी योजना महाशाखा/शाखाले गर्दछ ।

समीक्षा प्रतिवेदन तथा विगतको उपलब्धि, आय र खर्चको प्रवृत्ति विश्लेषण गरी स्थानीय आर्थिक खाका तयार गर्नुपर्दछ । स्थानीय आर्थिक खाकामा स्थानीय उत्पादन, रोजगारी, आय र लगानी खाका समावेश भएको हुनु पर्दछ । स्थानीय आर्थिक खाका अनुसार समष्टिगत र विषय क्षेत्रगत नतिजा प्राप्त हुने गरी स्रोत तथा खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ ।

१.४.२ त्रिवर्षीय खर्चको प्रक्षेपण सहित बजेटको आकार र स्रोत आँकलन

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार योजना तर्जुमा भएकोमा सोको प्रक्षेपणको आधारमा र त्यस्तो योजना नभएको अवस्थामा विगत वर्षहरूको वास्तविक आन्तरिक आयको प्रवृत्ति विश्लेषणको आधारमा आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ । त्यसैगरी सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकमको हकमा आगामी आर्थिक वर्षको निमित्त प्राप्त बजेट सीमाको आधारमा प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ । नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने रोयल्टी रकमको प्रक्षेपण गर्दा विगत वर्षहरूमा प्राप्त भएको रोयल्टी रकमलाई आधार मान्नु पर्दछ । ऋण सहायता, जनसहभागिता तथा अन्तर स्थानीय तह साझेदारी वापत परिचालन हुनसक्ने स्रोतको हकमा क्रमशः ऋण सम्झौता, विगत वर्षको जनसहभागिताको रकमको प्रवृत्ति र गाउँ/नगरपालिकाको जनसहभागिता परिचालन नीति एवम् अन्य स्थानीय तहसँग भएको समझदारीका आधारमा प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ । स्थानीय तहको आवधिक योजना कार्यान्वयन हुने गरी गत आर्थिक वर्षको यथार्थ स्थिति, चालु आर्थिक वर्षको अनुमान र मध्यमकालीन खर्च संरचना एवम् विषयक्षेत्र/उपक्षेत्रगत खर्चको आवश्यकताको आधारमा खर्चको आवश्यकताको आँकलन तथा प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ ।

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले चालु आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना, आन्तरिक तथा बाह्य वित्तीय साधनको सम्भावना, राजस्व तथा व्ययको प्रक्षेपण र प्राथमिकताको आधारमा आगामी आर्थिक वर्षको बजेटको आकार तथा थप दुई आर्थिक वर्षको खर्च तथा स्रोतको आकार निर्धारण गर्नुपर्दछ ।

१.४.३ बजेट सीमा निर्धारण तथा बाँडफाँट

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले तयार गरेको आगामी तीन वर्षको कुल स्रोत तथा खर्चको प्रक्षेपणको आधारमा बजेट सीमा निर्धारण गर्नुपर्दछ । बजेट सीमा निर्धारण तथा स्रोतको बाँडफाँट गर्दा आवधिक योजना र विषय क्षेत्रगत रणनीतिक तथा गुरुयोजनाको प्राथमिकता, लक्ष्य तथा उपलब्धिलाई आधार लिनु पर्दछ । यसैगरी क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था, आयोजना बैङ्क तयार भएकोमा सोमा सूचीकृत कार्यक्रम तथा आयोजना र नभएको अवस्थामा सम्भाव्यता अध्ययन वा लागत एकीन भएका कार्यक्रम तथा विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना अथवा सो विवरण समेत तयार नभएको अवस्थामा उपक्षेत्रगत रूपमा स्रोतको बाँडफाँट गर्नुपर्दछ ।

१.४.४ बजेट सीमा र मार्गदर्शन स्वीकृति तथा सम्प्रेषण

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले तयार गरेको आगामी तीन वर्षको कुल स्रोत तथा खर्चको अनुमान र प्रक्षेपण, विषयक्षेत्र/उपक्षेत्रगत बजेट सीमा र मार्गदर्शन उपर कार्यपालिकाले छलफल गरी स्वीकृत गर्नुपर्दछ । यसरी स्वीकृत भएको खर्च अनुमानमा चालु, पुँजीगत र वित्तीय व्यवस्था सम्बन्धी विवरण समावेश भएको हुनुपर्दछ । बजेट तर्जुमा सम्वन्धी मार्गदर्शन तयार गर्दा चालु आवधिक योजना मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको लक्ष्य र उपलब्धीको आधारमा आगामी वर्षको

बजेट तर्जुमा गर्दा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने विषय समावेश गर्नुपर्दछ । स्वीकृत बजेट सीमा र मार्गदर्शनलाई तोकिएको समयसीमा भित्र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले देहायको ढाँचामा सम्बन्धित महाशाखा/शाखा र वडा कार्यालयमा पठाउनु पर्दछ ।

यसरी बजेट सीमा र मार्गदर्शन पठाउँदा वडा कार्यालयको हकमा विषयक्षेत्रगत सीमा निर्धारण गर्न वा कुनै विषय क्षेत्रमा मात्र बजेट तथा कार्यक्रम प्रस्ताव गर्नु पर्ने भएमा सो व्यहोरा मार्गदर्शनमा स्पष्ट रूपमा खुलाई पठाउनु पर्दछ । स्थानीय तहको विशेष प्राथमिकतामा परेको विषयक्षेत्र/उपक्षेत्र वा क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनालाई बजेट सुनिश्चित (Earmark) गर्नुपर्ने भएमा विषयगत महाशाखा/शाखा वा वडा कार्यालयलाई बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन पठाउँदा सो समेत खुलाई पठाउनु पर्दछ । यसैगरी स्थानीय तहको परियोजना बैङ्कमा समावेश भएका वा विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार भई वा कूल लागत एकीन भएका बहुवर्षीय आयोजनाको हकमा आयोजनागत रूपमा र अन्यको हकमा उपक्षेत्रगत रूपमा आयोजना विवरण तयार गर्नुपर्दछ ।

१.४.५ विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयारी

प्राप्त बजेट सीमा र मार्गदर्शन भित्र रही सम्बन्धित विषयगत महाशाखा/शाखाहरूले विषयक्षेत्र मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गर्नुपर्दछ । सो मस्यौदा तयार गर्दा गत आर्थिक वर्षको यथार्थ स्थिति, चालु आर्थिक वर्षको अनुमान र चालु मध्यमकालीन खर्च संरचनाको आधारमा आगामी आर्थिक वर्ष (बजेट वर्ष) र थप दुई आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रमको प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ । प्रारम्भिक मस्यौदामा आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना तथा गुरूयोजनाको लक्ष्य र उपलब्धि सूचकका आधारमा विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन नतिजा खाका तयार गर्नुपर्दछ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा कार्यक्रम तथा आयोजनागत विवरण तयार गर्नुपर्ने भएता पनि स्थानीय तहमा कार्यक्रमगत रूपमा बजेट तयार गर्ने पद्धति अवलम्बन नभएसम्मका लागि आयोजना बैङ्कमा समावेश भएका, विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार भएका तथा कुल लागत एकीन भएका क्रमागत अथवा बहुवर्षीय आयोजनाको हकमा आयोजनागत रूपमा र अन्यको हकमा उपक्षेत्रगत रूपमा कार्यक्रम/आयोजना विवरण तयार गर्नुपर्दछ ।

आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना तथा गुरूयोजनामा समावेश भएका, बस्तीस्तरबाट छनोट तथा वडा समितिबाट प्राथमिकीकरण भएका र गाउँपालिका/नगरपालिकाको समग्र विकासका लागि आवश्यक देखिएका कार्यक्रम तथा आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययनका आधारमा कार्यक्रम तथा आयोजना छनोट तथा प्राथमिकीकरण गरी आयोजना बैङ्क तयार गर्नुपर्दछ । आयोजना बैङ्कमा समावेश भएका आयोजनाको प्राथमिकताको आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गर्नुपर्दछ । आयोजना बैङ्क तयार नभएको अवस्थामा सभाव्यता अध्ययन वा विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार भएका तथा कूल लागत एकीन भएका क्रमागत अथवा बहुवर्षीय आयोजनाको हकमा आयोजनागत रूपमा र अन्यको

हकमा उपक्षेत्रगत रूपमा आयोजना विवरण तयार गर्नुपर्दछ । कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा प्रति एकाई लागतको आधारमा कुल लागत निर्धारण गर्नुपर्दछ । तर उपक्षेत्रगत रुपमा कूल लागत निर्धारण गर्दा चालु तथा पुँजीगत खर्चको आधारमा गर्नुपर्दछ ।

विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रस्तावमा समावेश कार्यक्रम तथा आयोजनाको रणनीतिक स्तम्भ, प्राथमिकीकरण, दिगो विकास लक्ष्य, जलवायु सङ्केत एवम् लैङ्गिक सङ्केतको आधारमा साङ्केतीकरण गर्नुपर्दछ । स्थानीय गौरवका आयोजना र विषय क्षेत्रगत रूपमा कार्यक्रम तथा आयोजनाको तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ । तोकिएका आधार र प्रक्रिया बमोजिम कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताक्रम निर्धारण गर्नुपर्दछ ।

विषयगत महाशाखा/शाखाहरूले तयार गरेको विषयगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदालाई कार्यदलले पुनरावलोकन तथा विश्लेषण गरी बजेट सीमा र मार्गदर्शनसँग सामञ्जस्यता भए नभएको एकीन गर्नुपर्दछ । यसका लागि कार्यदलले विषयगत महाशाखा/शाखासँग छलफल गर्नुपर्दछ र विषयगत क्षेत्र/उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको तालमेल र आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्नुपर्दछ । विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमानको विवरण तयार गर्नुपर्दछ । यसरी तयार भएको विषयगत मध्यमकालीन खर्चको संरचनाको मस्यौदालाई कार्यदलले सम्बन्धित विषयगत समितिमा पठाउनु पर्दछ ।

१.४.६ विषयगत याजेना तर्जुमा समितिहरूमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदामाथि छलफल

कार्यदलबाट प्रस्तावित कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको त्रिवर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा र आगामी आर्थिक वर्षको बजेटमाथि सम्बन्धित विषयगत समितिमा दफावार छलफल गर्नुपर्दछ । यसरी छलफल गर्दा नेपालको संविधान (मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त र नीति र स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र), राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोच, दिगो विकास लक्ष्य, राष्ट्रिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तहको आवधिक योजना, गाउँपालिकारनगरपालिकाको आवश्यकता र सम्भावना तथा आयोजना बैंकबाट छनौट गरिएका कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरणलाई आधार बनाउनु पर्दछ ।

१.४.७ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अन्तिम मस्यौदा तयारी

विषयगत समितिमा दफावार छलफल गरी प्रस्ताव भएका कार्यक्रम/आयोजनाहरूको त्रिवर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहित तयार विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना र बजेटको एकीकृत मस्यौदा तयार गर्ने कार्य स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६७ बमोजिमको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले गर्दछ । बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले खर्चको माग र स्रोत बीच तालमेलको विश्लेषण गरी विषय क्षेत्रगत खर्चको माग र स्रोतको विवरण तयार गर्नुपर्दछ ।

चालु आवधिक योजना तथा विषय क्षेत्रगत अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न सहयोग पुग्ने गरी विगतको उपलब्धि, आय र खर्चको प्रवृत्ति समेतको विश्लेषण गरी स्थानीय आर्थिक खाका तयार गर्नुपर्दछ । मध्यमकालीन

आर्थिक खाका तयार गर्दा गत आर्थिक वर्षको यथार्थ अवस्था, चालु आर्थिक वर्षको अनुमानित उपलब्धिको आधारमा आगामी आर्थिक वर्षको लक्ष्य निर्धारण गर्नुपर्दछ भने आगामी दोस्रो र तेस्रो आर्थिक वर्षको लक्ष्य निर्धारण गर्दा चालु आवधिक योजनाको लक्ष्यको आधारमा गर्नुपर्दछ । साथै, स्थानीय आवधिक योजना तथा विषय क्षेत्रगत योजनाको लक्ष्य र उपलब्धि सूचकका आधारमा समष्टिगत मध्यमकालीन नतिजा खाका तयार गर्नुपर्दछ । यसैगरी, स्थानीय आवधिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता तथा रणनीति र चालु आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण श्रोतपुस्तिकालाई आधार लिई खर्च तथा स्रोत अनुमान सहितको मध्यमकालीन बजेट खाका तर्जुमा गर्नुपर्दछ । साथै, विषय क्षेत्रगत सन्तुलन तथा प्राथमिकता कायम हुने गरी स्रोत विनियोजन तथा प्रक्षेपण हुनुपर्दछ ।

बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई एकीकृत एवम् मध्यमकालीन आर्थिक खाका, नतिजा खाका तथा बजेट खाका समावेश गरी मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई अन्तिम रूप दिई स्वीकृतिका लागि आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रमसँगै कार्यपालिकामा पेश गर्नुपर्दछ ।

१.४.८ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको स्वीकृति

बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिबाट पेश भएको मध्यमकालीन खर्च संरचना उपर कार्यपालिकामा आवश्यक छलफल गरी स्वीकृत गर्नुपर्नेछ । यसरी कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भएको मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई अनुमोदनका लागि वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको साथमा जानकारीका लागि सभामा पेश गर्नुपर्नेछ ।

२. गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ गाउँपालिकाको छोटो चिनारी

डुङ्गेश्वर गाउँपालिका कुल १०५.२० वकिमी. क्षेत्रफमा फैलिएकोछ । दैलेखका ११ वटा स्थानीय तहहरूमध्ये क्षेत्रफलका हिसाबले यो गाउँपालिका तेस्रो सानो स्थानीय तह हो । थोरै साधन र स्रोतको लगानीबाट पनि गाउँपालिकाको सामाजिक, आर्थिक र भौतिक पूर्वाधारका क्षेत्रमा विकास हुन सक्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ । यो गाउँपालिका भौगोलिक हिसाबले विकट र विकासको हिसाबले बिकासोन्मुख अवस्थामा रहेकोछ । वि.सं. २०६८ सालको जनगणना अनुसार यस गाउँपालिका कुल जनसङ्ख्या १५ हजार ८ सय ८३ र कुल घरधुरी ३,०४४ रहेको थियो । यहाँ विभिन्न जातजातीहरूको बसोबास रहेकोछ ।

यस गाउँपालिकामा कुल जमिनको ५३.९७ प्रतिशत अर्थात् ५ हजार ६ सय ७७ दशमलब ५६ हेक्टर भूभाग जङ्गलले ढाकेकोछ । यहाँ प्रशस्त मात्रामा खोलानाला रहेका छन् । सडक सुविधाको दृष्टिले यस गाउँपालिकाको केन्द्र सम्मको आवागमन सुगम मानिन्छ । यस गाउँपालिकामा बाह्रै महिना चल्ने सडक ४० किमी. रहेकोछ । यो गाउँपालिका अन्तरगत २३८ किमी. कच्चि सडक रहेकोछ । सुर्खेत-दैलेख राजमार्गको डुङ्गेश्वरदेखि चुप्रासम्म करिब ८ किमी. पक्की सडकले जोडिएकोछ । राष्टिय विद्युत् प्रसारण लाइनबाट यस गाउँपालिकाका २,०९४ घरधुरीमा बत्तीको पहुँच पुगेकोछ, जुन ६८.७९ प्रतिशत हो । जिल्ला सदरमुकामदेखि करिब २४ किमी. दक्षिणमा पर्ने यो गाउँपालिकामा कृषि, स्लेट ढुङ्गा, लघु जलविद्युत् र बन सम्पदाका हिसाबले अत्यन्त सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकाको केही भूभाग बेंसी, खोच, केही भूभाग मध्ये पहाड र केही क्षेत्रहरू उच्च पहाडी क्षेत्रमा पर्ने भएकाले यहाँ मिश्रित खालको हावापानी पाइन्छ । यस गाउँपालिकाको सामाजिक रीतिरिवाज र चाडपर्वमा बडा दसैं, तिहार, चैते दसैं, साउने सङ्क्रान्ति, स्थानीय देवीदेवताहरूको पैठ, मारुनी नाच र लहरेपैसरी लगायतका स्थानीय कला संस्कृतिहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको वडा नम्वर नं. २ मा रहेको कुईया ताल पर्यटकीय हिसाबले हेर्न लायक छ । यस गाउँपालिकाका पुरुषहरूले दौरा, सुरुवाल, कोट, टोपी र महिलाहरूले गुन्यु, चोलो भेषभुषाका रूपमा लगाउने गरेपनि युवावर्ग भने एक्काइसौं शताब्दीको आधुनिकता तर्फ आकर्षित भएको पाइन्छ ।

कृषि तथा पशु विकासका हिसाबले प्रचुर सम्भावना भएको यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा प्रविधि प्रसारको अभाव, प्राविधिक जनशक्तिको कमी, सिँचित क्षेत्रको कमी, परम्परागत निर्वाहमुखी खेती पद्धति र कृषिमा व्यसायीकरणको अभाव लगायतका कारण कृषि क्षेत्रको विकासमा खासै प्रगति हुन सकेको छैन । उपरोक्त अभावहरूलाई सम्बोधन गर्दै कृषिलाई व्यवसायीकरण तर्फ उन्मुख गराउन सकेमा प्राङ्गारिक कृषि उपजको निर्यात समेत गर्न सकिने अवसर तथा सम्भावनालाई मध्य नजर गर्दै कृषि क्षेत्रमा लगानी गरी विकास गर्ने यस गाउँपालिकाको प्रमुख प्राथमिकताको क्षेत्र हो । डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको अधिकांश जनासङ्ख्या कृषिमा आश्रित भए पनि निर्वाहमुखी परम्परागत खेती प्रणालीका कारण वर्षभरि आफ्नै खेतबारीबाट खान पुग्नेको सङ्ख्या भने अत्यन्त न्यून छ । धान, गहुँ, मकै जौ आदि मुख्य अन्न बालीका रूपमा लगाइने यस क्षेत्रमा

दलहन बाली (मास, भटमास, गहत, आदि) तरकारी बाली (आलु, बन्दा, काउली, टमाटर आदि) समेतको खेती गर्ने गरिन्छ । प्रसस्त जङ्गल क्षेत्र भएकोले आहार व्यवस्थापन गर्न सकेमा पशुपालनका लागि समेत यो गाउँपालिका क्षेत्र अत्यन्त सम्भावना भएको क्षेत्र हो । गाई, भैंसी र बाख्रा यस क्षेत्रका मुख्य पशुधन हुन् । कुनै पनि स्थान र ठाउँको नाम कुनै प्रसङ्गबाट मिलाएर राखेको पाइन्छ, कतै प्राकृतिक सम्पदाका नामबाट नामाकरण गरिएकोछ भने कतै देवी देवताका नामबाट नामाकरण गरिएको पाइन्छ ।

२.२ भौगोलिक अवस्था, क्षेत्रफल एवम् प्रशासनिक विभाजन

दैलेख जिल्ला कर्णाली प्रदेशमा पर्दछ । यस जिल्लामा ४ वटा गाउँपालिका र ७ वटा गाउँपालिका गरी जम्मा ११ वटा स्थानीय तह रहेका छन् । यस जिल्लाका ११ वटा स्थानीय तह मध्येको डुङ्गेश्वर गाउँपालिका पनि एक गाउँपालिका हो जसलाई ६ वटा वडाहरूमा विभाजन गरिएकोछ । यस गाउँपालिकामा रहेको साविकका वेल्पाटा, लाँकुरी, अवलपराजुल र डाँडापराजुल गाउँ विकास समितिहरू मिलाएर डुङ्गेश्वर गाउँपालिका घोषणा भए अनुसार मिति २०७३ फाल्गुण २७ गते विधिवत् रूपमा स्थापना भएको हो । डुङ्गेश्वर गाउँपालिकालाई साविकका ४ वटा गाउँ विकास समितिलाई ६ वटा वडामा विभाजित गरिएकोछ । यस गाउँपालिकमा २०६८ सालको राष्ट्रिय जनगणना अनुसार कुल जनसङ्ख्या १५ हजार ८ सय ३३ जना रहेकोछ । जसमा ७ हजार ५ सय ५३ जना पुरुष र ८ हजार ३ सय ३० जना महिला रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको क्षेत्रफल करिब १०५.२० वकिमी. रहेकोछ । यस गाउँपालिकाको वडा नं. ५ सबै वडाहरूको लागि भौगोलिक रूपमा बिच केन्द्र पर्ने भएकोले गाउँपालिकाको मुख्य केन्द्र वडा नं. ५ डाँडापराजुलमा स्थापना गरिएकोछ ।

वडा कार्यालय सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	वडाको विवरण		वडाको क्षेत्रफल (वकिमी.मा)	स्वामित्व
	वडाको बनौट	वडाको केन्द्र		
१	साबिक बेलपाटा गाविस. वडा (१-९)	बेलपाटा	१०.०८	भाडामा
२	साबिक लाँकुरी गाविस. वडा (१-९)	लाँकुरी	२४.४७	भाडामा
३	साबिक अवलपराजुल गाविस. वडा (१-४)	हनेटा	२८.१२	आफ्नै
४	साबिक अवलपराजुल गाविस. वडा (५-९)	अवलपराजुल	८.७३	आफ्नै
५	साबिक डाँडापराजुल गाविस. वडा (१,२,३,५र६)	डाँडापराजुल	१५.२४	भाडामा
६	साबिक डाँडापराजुल गाविस. वडा (४,७,८र९)	डुङ्गेश्वर	१८.५६	निमार्णधीन
जम्मा			१०५.२०	

स्रोत : गाउँपालिका वस्तुगत विवरण, २०७४, डुङ्गेश्वर

२.३ गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या बनौट

यस गाउँपालिकामा २०६८ सालको राष्ट्रिय जनगणना अनुसार कुल जनसङ्ख्या १५ हजार ८ सय ८३ जना रहेकोछ । जसमा ७ हजार ५ सय ५३ जना पुरुष र ८ हजार ३ सय ३० जना महिला रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा जम्मा घरधुरी ३०४४ रहेकोछ । यस गाउँपालिकाको क्षेत्रफल करिब १०५.२० वकिमी. रहेकोछ । जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सङ्ख्या सम्बन्धी विवरणलाई देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएकोछ ।

वडागत घरधुरी सङ्ख्या र जनसङ्ख्या सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	घरघुरी	पुरुष	महिला	तेश्रो लिङ्गी	जम्मा	हिस्सा (प्रतिशतमा)
१	५७०	१,३०३	१,०१८	०	२,७२१	१७.१३
२	७०७	१,८५९	१,९८१	०	३,८४०	२४.१८
३	३५५	९४५	१,०३४	०	१,९७९	१२.४६
४	४११	१,०९४	१,१४०	०	२,२३४	१४.०७
५	४५१	१,०१५	१,१७६	०	२,१९१	१३.७९
६	५५०	१,३३७	१,५८१	०	२,९१८	१८.३७
जम्मा	३,०४४	७,५५३	८,३३०	०	१५,८८३	१००

स्रोत : गाउँपालिका वस्तुगत विवरण, २०७४, डुङ्गेश्वर

जनसङ्ख्याकाको सन्दर्भमा डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या वडा नं. २ मा ३,८४० (२४.१८%) र सबै भन्दा कम वडा नं. ३ मा १,९७९ (१२.४६) रहेको पाइन्छ ।

गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा रहेको जनसङ्ख्यालाई उमेरगत समूहमा विभाजित गरेर प्रस्तुत गर्न सकिन्छ । जस अनुसार ५ वर्षभन्दा मुनिका बालबालिकाको सङ्ख्या १,८११ जना, ६ वर्ष देखि १५ वर्ष मुनि उमेर समूहमा ४,४१६ जना, १५ देखि २५ वर्ष उमेर समूहमा ३,३६० जना, २५ देखि ५९ वर्ष उमेर समुहमा ५,१२९ जना, ६० देखि ७० वर्ष उमेर समूहमा ७३० जना रहेको साथै ७० देखि माथिको जनसङ्ख्या ४३७ जना रहेको पाइयो । जसको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएकोछ ।

तालिका ३ : उमेर तथा लिङ्गको आधारमा जनसङ्ख्या विवरण

वडा नं.	लिङ्ग	जम्मा जनसङ्ख्या	०० - ०४	०५ - ०९	१० - १४	१५ - १९	२० - २४	२५ - २९	३० - ३४	३५ - ३९	४० - ४४	४५ - ४९	५० - ५४	५५ - ५९	६० - ६४	६५ - ६९	७० - ७४	७५ +
१ बेलपाटा	दुबै	२,७२१	२४८	३४०	३९२	३६३	२७१	१७९	१३५	१७३	१४६	१२३	७५	७९	७६	४७	३९	३५
	पुरुष	१,३०३	१३१	१७०	२०२	१७८	११०	७२	५८	८२	६८	५३	३९	३८	३७	२३	२०	२२
	महिला	१,४१८	११७	१७०	१९०	१८५	१६१	१०७	७७	९१	७८	७०	३६	४१	३९	२४	१९	१३
२	दुबै	३,८४०	४०९	४७२	५२६	४५८	३८२	२७९	२१८	२१२	१८२	१६१	१४३	१००	१०२	८५	४७	६४
	पुरुष	१,८५९	२०५	२४४	२४९	२१६	१९०	११९	१०१	१०६	८१	७९	७३	५१	४४	३९	२६	३६

लाँकुरी	महिला	१,९८१	२०४	२२८	२७७	२४२	१९२	१६०	११७	१०६	१०१	८२	७०	४९	५८	४६	२१	२८
३ र ४ अवल-पराजुल	**दुबै**	**४,२१३**	**५६८**	**६२४**	**६११**	**५०२**	**३५२**	**२६५**	**२१०**	**२१६**	**१८३**	**१६१**	**१२५**	**१०४**	**१०९**	**७७**	**६०**	**४६**
	पुरुष	२,०३९	२८८	३२०	३०४	२४२	१६३	१०८	८१	१०३	८९	७२	७१	५४	५६	३८	३१	१९
	महिला	२,१७४	२८०	३०४	३०७	२६०	१८९	१५७	१२९	११३	९४	८९	५४	५०	५३	३९	२९	२७
५ र ६ डाँडा-पराजुल	**दुबै**	**५,१०९**	**५८६**	**६८६**	**७६५**	**६४७**	**३८५**	**३१७**	**२२९**	**२९८**	**२६१**	**२३१**	**१८६**	**१३८**	**१३२**	**१०२**	**७६**	**७०**
	पुरुष	२,३५२	२७३	३३७	३८५	२९५	१४२	१०८	८६	१३४	११९	११८	९०	७३	६४	४९	४५	३४
	महिला	२,७५७	३१३	३४९	३८०	३५२	२४३	२०९	१४३	१६४	१४२	११३	९६	६५	६८	५३	३१	३६
कुल जम्मा		**१५,८८३**	**१,८११**	**२,१२२**	**२,२९४**	**१,९७०**	**१,३९०**	**१,०४०**	**७९२**	**८९९**	**७७२**	**६७६**	**५२९**	**४२१**	**४१९**	**३११**	**२२२**	**२१५**

स्रोत : गाउँपालिका वस्तुगत विवरण, २०७४, डुङ्गेश्वर

२.४ गाउँपालिकाको आर्थिक अवस्था

यस गाउँपालिकाको अर्थतन्त्र तथा रोजगारीको अधिकांश हिस्सा कृषि तथा पशुपालनले धानेकोछ भने पछिल्ला वर्षहरूमा वैदेशिक रोजगार पनि मुख्य हिस्साको रूपमा रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकाको हकमा पनि कृषि तथा वैदेशिक रोजगारी नै मुख्य पेशाको रूपमा रहेको सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्कले देखाउँछ । जस अनुसार यहाँ सबैभन्दा बढी कृषिमा ३०.३ प्रतिशत, वैदेशिक रोजगारमा १.५ प्रतिशत, नोकरीमा ३.४ प्रतिशत, उद्योगमा ०.६ प्रतिशत, व्यापार व्यवसायमा ३.३ प्रतिशत र ज्याला मजदुरीमा ६.७ प्रतिशत जनसङ्ख्या आश्रित रहेको देखिन्छ । वडागत हिसाबले हेर्दा सबैभन्दा बढी वडा नं. २ मा २७९३ (१७.८५%) र सबैभन्दा कम वडा नं. ३ मा १४५५ (९.१६%) जनसङ्ख्या रहेको देखिन्छ । पेशागत हिसाबको विस्तृत विवरण निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएकोछ -

मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण

विवरण/वडा नं.	१	२	३	४	५	६	जम्मा	हिस्सा (%)
कृषि	६५५	१३५५	५५०	६२५	६७५	९५०	**४८१०**	३०.३
विद्यार्थी	६८३	८७९	४९५	८९५	७०१	६६१	**४४९४**	२८.३
बेरोजगार	४१९	३९०	२४२	२९९	३८८	२०५	**१९४३**	१२.२
अन्य	१९१	१६६	५३	१३६	७४	१४२	**१८५१**	११.७
श्रमिक दैनिक ज्याला मजदुर	१५०	१५५	१८५	१९५	१८५	१९५	**१,०६५**	६.७
नोकरी	९५	७५	८३	८५	१०२	१०४	**५४४**	३.४
व्यापार	२५६	६२	२६	६६	२९	८६	**५२५**	३.३
वैदेशिक रोजगार	४७	५३	३४	२५	३७	४२	**२३८**	१.५
श्रमिक (सिपयुक्त)	२५	३७	२४	३३	४०	४४	**२०३**	१.३
उद्योग	१८	१६	१२	१४	१५	१९	**९४**	०.६

विवरण/वडा नं.	१	२	३	४	५	६	जम्मा	हिस्सा (%)
कुखुरापालन	१५	११	५	१२	१७	१९	७९	०.५
पशुपालन	६	७	७	६	५	६	३७	०.२
जम्मा	**२११७**	**२७९३**	**१४५५**	**२०७२**	**१८६०**	**२२४३**	**१५८८३**	**१००**
प्रतिशत	*१३.३३*	*१७.५८*	*९.१६*	*१३.०५*	*११.७१*	*१४.१२*	*१००.००*	*

स्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना, २०७६

विषय-सूची

परिच्छेद : २ मध्यकालीन खर्च संरचना तथा प्रमुख वार्षिक कार्यक्रम २
२.१ प्रथम आवधिक योजनाका दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू २
२.१.१ गाउँपालिकाको विकासको दीर्घकालिन सोच २
२.१.२ गाउँपालिकाको समष्टिगत लक्ष्य २
२.१.३ गाउँपालिकाको लक्ष्य सूचक २
२.१.४ गाउँपालिकाका विषयक्षेत्रगत बृहत् उद्देश्यहरू ३
२.१.४.१ आर्थिक विकास ३
२.१.४.२ सामाजिक विकास ३
२.१.४.३ पूर्वाधार विकास ३
२.१.४.४ वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन ३
२.१.४.५ सुशासन तथा संस्थागत विकास ३
२.१.५ समिष्टगत प्राथमिकता तथा रणनीतिहरू ४
२.२ मध्यमकालीन खर्च संरचना ५
२.२.१ मध्यमकालीन स्थानीय आर्थिक खाका ५
२.२.२ मध्यमकालीन नतिजा खाका ६
२.२.३ मध्यमकालीन बजेट खाका ७
२.२.४ प्रमुख विषय क्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट ९
२.२.५ विषयक्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण १०
२.२.५.१ रणनैतिक स्तम्भको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण ११
२.२.५.२ प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण १२
२.२.५.३ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण १३
२.२.५.४ लैङ्गिक सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण १५
२.२.५.५ जलवायु सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण १५
२.३ स्थानीय गौरवका आयोजनाको तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण १६

परिच्छेद : २ मध्यकालीन खर्च संरचना तथा प्रमुख वार्षिक कार्यक्रम

२.१ प्रथम आवधिक योजनाका दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू

२.१.१ गाउँपालिकाको विकासको दीर्घकालिन सोच

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाका विकास सरोकारवालाहरूको सहभागितामा आर्थिक, सामाजिक तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाहको क्षेत्रमा उल्लेखनीय योगदान दिने भावना अनुरूप देहाय अनुसारको दीर्घकालीन सोच तयार गरिएको छ -

"समावेशी दिगो विकासका पूर्वाधार,
समृद्ध सुन्दर डुङ्गेश्वर गाउँपालिका को आधार"

२.१.२ गाउँपालिकाको समष्टिगत लक्ष्य

यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको समष्टिगत विकासका लागि **"समावेशी र दिगो पूर्वाधारको विकास गर्दै आर्थिक, सामाजिक रूपान्तरण सहितको समृद्ध सुन्दर समाजको निर्माण गरिने"** मूख्य लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ ।

२.१.३ गाउँपालिकाको लक्ष्य सूचक

आवधिक योजनाको अवधिका लागि निर्धारण गरिएको समग्र लक्ष सूचकहरू देहाय अनुसार हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छ -

सूचक	एकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	मध्यमकालीन लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
प्रतिव्यक्ति वार्षिक आय	रु.	१९,१३८।-	२२,९६५।-	२४,३४५।-	२५,७२०।-
आफ्नो उत्पादन र आम्दानीबाट वर्ष भरी खान पुग्ने घरपरिवार	प्रतिशत	३०	३५	४०	४५
खाद्यान्न उत्पादन धान चामल	क्विन्टल	८७,८९७	८८,४०७	८८,५१०	८८,६१७
विप्रेषण सेवा	रु.हजार	१,११,३५	१,२२,४८.५	१,२८,६०	१,३४,७३.३५
प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रममा आबद्धता	सङ्ख्या	१३७	४५०	६७५	९००
राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण सेवामा नागरिकको पहुँच	प्रतिशत	६८.७९	१५		१६.२१
स्नातक तह उत्तीण जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	६०	८०	८५	९०
व्यावसायिक प्राविधिक सीपयुक्त दक्ष जनशक्ति	सङ्ख्या	४५	६०	६७	७५
मापदण्ड बमोजिम निर्मित घर	वटा	७५	१००	१२५	१५०

सूचक	एकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	मध्यमकालीन लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
पक्कि सडकसम्म पुग्ने औषत समय	घण्टा	२.५ घण्टा	१.५ घण्टा	१ घण्टा	४५ मिनेट
रुख बिरुवाले ढाकेको हरियाली क्षेत्र	हेक्टर				
बैंक, बजार केन्द्रसम्म पुग्ने औषत समय	घण्टा	२ घण्टा	१.५ घण्टा	१.२५ घण्टा	१ घण्टा
गाउँपालिकाको नीति, कानुन, निर्णय र सेवा प्रवाहबाट सन्तुष्ट सेवाग्राही	प्रतिशत	६०	८०	८७	९५

स्रोत : पाश्वचित्र डुङ्गेश्वर गाउँपालिका २०७४ र आवधिक योजना २०७६

२.१.४ गाउँपालिकाका विषयक्षेत्रगत बृहत् उद्देश्यहरू

२.१.४.१ आर्थिक विकास

दिगो र समावेशी आर्थिक विकास, कृषि र पशुपालनमा व्यावसायीकरण, रोजगारीमा वृद्धि गर्दै गरिबी न्यूनीकरण गर्नुका साथै आर्थिक समृद्धिको लागि स्थानीय स्रोत, साधनको समुचित प्रयोग गरी कृषि, पर्यटन, उद्योग र व्यापार, व्यवसाय मार्फत् उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाउने ।

२.१.४.२ सामाजिक विकास

आधारभूत गुणस्तरीय स्वास्थ्य र शिक्षासहित सामाजिक न्याय कायम गर्दै उत्तरदायी नागरिकसहितको समावेशी तथा समतामुलक समाज निर्माणमा जोड गर्ने ।

२.१.४.३ पूर्वाधार विकास

दिगो पूर्वाधार विकास निर्माण, आधुनिक गुणस्तरीय तथा योजनावद्ध विकास गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्दै दिगो विकासमा टेवा पुऱ्याउने ।

२.१.४.४ वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

वन तथा वातावरण क्षेत्रको दिगो संरक्षण, सम्वर्द्धन सम्पदाहरूको उचित व्यवस्थापन तथा उपयोग गर्ने ।

२.१.४.५ सुशासन तथा संस्थागत विकास

स्थानीय सरकार र सरोकारवालाहरूको कार्य सम्पादनमा अभिवृद्धिका लागि पारदर्शिता, जवाफदेहिता तथा समावेशिमूलक सहभागिता अभिवृद्धि भएको हुने तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता बढाउने ।

२.१.५ समिष्टगत प्राथमिकता तथा रणनीतिहरू

डुङ्गेश्वर गाउँपालिका क्षेत्रको समिष्टगत विकासका लागि आवधिक योजनाले देहाय अनुसारका विषयक्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकता दिई विकास प्रयासलाई सञ्चालन गर्ने रणनीति अवलम्बन गरिनेछ -

- नेपालको संविधान (२०७२) तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम प्राप्त एकल अधिकार तथा साझा अधिकारहरूको प्रयोग र अभ्यास सुव्यवस्थित एवम् समन्वयात्मक रूपमा गर्न आवश्यक नीति, कानुन, कार्यविधि, संरचना, प्रक्रिया तथा मापदण्डहरू निर्माण गरी कार्यान्वयन, नियमन र अनुगमन गर्ने ।
- आन्तरिक राजस्वका स्थायी र नयाँ स्रोतको पहिचान गर्नुको साथै करको दायरा बढाई आन्तरिक आय वृद्धि गर्ने नीति अवलम्वन गर्ने ।
- कृषि, पर्यटन तथा पशुजन्य उपजको व्यवसायीकरण, विविधीकरण तथा उद्योग व्यवसायको सिर्जना र विकासद्वारा दिगो रोजगारी, आय तथा खाद्य सुरक्षामा वृद्धि गर्ने ।
- व्यवस्थित यातायात तथा बजार, आवास, स्वच्छ ऊर्जा तथा सञ्चारका पूर्वाधारको विकासद्वारा अन्तरसम्बन्ध विकास र सेवा सुविधास्तर र पहुँच वृद्धि गर्ने ।
- संविधान प्रदत्त अधिकार तथा कार्य जिम्मेवारीको अधीनमा रही सङ्घ र प्रदेशसँग सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवद्र्धन गर्दै जनसहभागिता, उत्तरदायित्व र पारदर्शिता सुनिश्चित गरी सरल, सुलभ र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्ने ।
- यस गाउँपालिकामा १५ शैयाको अस्पतालको पूर्वाधार निर्माण तथा सेवा सुचारु गर्न आवश्यक जनशक्ति र स्रोत साधन व्यवस्थाको लागि नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय र सहयोग लिने ।
- गुणस्तरीय र व्यवसायिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य, स्वच्छ खानेपानी, सामाजिक सुरक्षा तथा सशक्तीकरणद्वारा स्वस्थ, सिर्जनशील र सीपयुक्त मानव संसाधनको विकास गर्ने ।
- कानुनी परामर्शदाताको सहयोगमा संविधान र कानुन बमोजिम प्राप्त अधिकार र जिम्मेवारी अनुसार कानुन निर्माण गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।
- नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र विकास साझेदार निकायको सहयोग र साझेदारीमा सरकारी भवनहरू निर्माण गर्ने ।
- वित्तीय हस्तान्तरणलाई विकास निर्माणमा अधिकतम परिचालन गर्ने ।
- आवश्यकता अनुसार अन्तर सरकारी वित्तीय साझेदारीका आधारमा बृहत् आयोजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- गाउँपालिकाको प्रशासनिक भवन निर्माण तथा वडा कार्यालयका भवन निर्माणको लागि उपलब्ध जग्गामा सङ्घीय सरकार वा प्रदेश सरकारको समपुरक अनुदान मार्फत् भवन निर्माण गर्ने ।
- लगानीको तुलनामा प्रतिफल उच्च हुने क्षेत्रमा गाउँपालिकाले ऋण तथा सापटी लिएर लगानी गर्ने ।

- विभिन्न विकास साझेदारहरूलाई एकद्वार प्रणाली कार्यान्वय गरी लगानीलाई एकीकृत गर्ने ।
- प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम, मुख्यमन्त्री रोजगार कार्यक्रम मार्फत् कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी विदेशिएका युवा जनशक्तिलाई स्थानीय तहमा फर्काई रोजगारी सुनिश्चिता सम्बन्धी नीति तयार गर्ने ।
- ग्रामीण विद्युतीकरणलाई व्यवस्थित गर्न गाउँपालिकमा एक विद्युत् सेवा शाखा स्थापना गरी आवश्यक जनशक्ति परिचालन गर्ने ।
- कर्मचारीलाई कम्प्युटर सीप विकासको लागि तालिम प्रदान गरी सेवामा प्रभावकारिता ल्याउने ।
- विद्यालयहरूलाई स्रोत, साधन र जनशक्तिले सबल र सक्षम बनाई नियमित रूपमा अनुगमन र नियमन मार्फत् शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्ने ।
- सङ्घ र प्रदेश सरकारसँग सहकार्यको क्षेत्र पहिचान गर्ने र प्राकृतिक स्रोतको उपयोग, स्थानीय बजार प्रवद्र्धन लगायत विकासका लागि अन्य सम्भावित क्षेत्रहरूको पहिचान गरी छिमेकी पालिकाहरूसँग सहकार्यको खाका तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, समावेशीकरण, सुशासन तथा सदाचार प्रवद्र्धनलाई स्थानीय तहको विकास प्रक्रियामा एकीकृत गरी विकास नतिजालाई समावेशी, उत्थानशील र दिगो बनाउने ।

२.२ मध्यमकालीन खर्च संरचना

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा तयार पारी सबै स्थानीय तहहरूलाई गरिएको अभिमुखीकरणको व्यहोरालाई मध्नजर गरी यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना सरोकारवालासँगको छलफल, राय, सुझावका आधारमा निम्नानुसार तयार पारिएकोछ ।

२.२.१ मध्यमकालीन स्थानीय आर्थिक खाका

गाउँपालिकामा कृषि तथा गैर कृषि क्षेत्रबाट हुने वार्षिक उत्पादन, पारिवारिक औषत आय, उद्योग, व्यापार, व्यवसायको सङ्ख्या, औपचारिक क्षेत्रमा सिर्जना भएको रोजगारी एवम् आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेकका परिवारको हिस्सालाई सूचकको रूपमा लिई आधार वर्ष २०७६/७७ मानी त्यसको आधारमा मध्यमकालीन लक्ष्यहरू निर्धारण गरी निम्नानुसारको आर्थिक खाका तयार पारिएकोछ ।

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आ.व. २०७६/७७ को उपलब्धि	आ.व. २०७७/७८ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०७८/७९	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१
१.	वार्षिक उत्पादन	रु. लाखमा					
१.१	*कृषि*	*रु. लाखमा*					
१.२	*गैर कृषि (उद्योग र सेवा)*	*रु. लाखमा*					

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आ.व. २०७६/७७ को उपलब्धि	आ.व. २०७७/७८ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०७८/७९	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१
२.	औषत पारिवारिक आय	रु. मा					
३.	उद्योग, व्यापार र व्यावसाय	सङ्ख्या					
४.	औपचारिक क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना	कार्यदिन					
५.	आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत					

२.२.२ मध्यमकालीन नतिजा खाका

उल्लिखित आर्थिक खाका हासिल गर्नका लागि निम्नानुसारको नतिजा निकाल्नु पर्ने महसुस गरी आधार वर्ष २०७६/७७ सम्मको उपलब्धिका आधारमा २० वटा सूचक निर्धारण गरी देहाय बमोजिमको लक्ष्यसहितको मध्यमकालीन नतिजा खाका तयार पारिएकोछ ।

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आ.व. २०७६/७७ को उपलब्धि	आ.व. २०७७/७८ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०७८/७९	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१
१	५ वर्षमुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत					
२	साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत					
३	प्राविधिक शिक्षा अध्ययनरत विद्यार्थी	सङ्ख्या					
४	प्राविधिक वा व्यवसायिक क्षेत्रमा तालिम प्राप्त जनसङ्ख्या	प्रतिशत					
५	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको हिस्सा	प्रतिशत					
६	स्थानीय सडक (कालोपत्रे)	कि.मि.					
७	स्थानीय सडक (खण्डास्मित)	कि.मि.					
८	स्थानीय सडक (धुले)	कि.मि.					
९	३० मिनेटको दुरीमा यातायातमा पहुँच भएका जनसङ्ख्या	प्रतिशत					
१०	विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत					
११	सुरक्षित आवासमा बसोबास गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत					
१२	ऊर्जा उपभोगमा नवीकरणीय ऊर्जाको अनुपात	प्रतिशत					

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आ.व. २०७६/७७ को उपलब्धि	आ.व. २०७७/७८ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०७८/७९	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१
१३	आधारभूत खानेपानी सुविधा पुगेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत					
१४	५ वर्ष मुनीका बालबालिकाको जन्मदर्ता	प्रतिशत					
१५	विपद्का घटनाबाट प्रभावित परिवार	प्रति हजार					
१६	जनजंगलको घनत्व (रुख प्रति हेक्टर)	सङ्ख्या					
१७	मातृभाषामा पठनपाठन हुने विद्यालय	सङ्ख्या					
१८	सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध जनसङ्ख्या	प्रतिशत					
१९	पर्यटन आगमन	सङ्ख्या					
२०	स्थानीय सेवा प्रवाहबाट सन्तुष्ट नागरिक	प्रतिशत					

२.२.३ मध्यमकालीन बजेट खाका

उपर्युल्लिखित नतिजा निकाल्न तपसीलका अनुच्छेदहरूमा उल्लेख भए अनुसारका कार्यक्रम/आयोजना सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिएकोले ती कार्यक्रम/आयोजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक खर्च र सोका लागि आम्दानीको स्रोतको प्रक्षेपण गरी निम्नानुसारको मध्यमकालीन बजेट खाका तयार पारिएकोछ ।

क्र.सं.		विवरण	गत आ.व. ०७६/०७७ को यथार्थ	चालु आ.व. ०७७/०७८ को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन बजेट अनुमान र प्रक्षेपण			
					आ.व. ०७८/७९ को अनुमान	आ.व. ०७९/८० को प्रक्षेपण	आ.व. ०८०/८१ को प्रक्षेपण	तीन वर्षको कुल
क		कुल खर्च अनुमान		३४२८०८	३७२६३९	३९१२७०	४१०८३३	११७४७४२
	१	चालु खर्च		११७३०२	१०८०१२	११३४१२	११९०८२	३४०५०६
	२	पुँजीगत खर्च		२२५५०५	२६४६२७	२७७८५८	२९१७५०	८३४२३५
	३	वित्तीय व्यवस्था						
ख		कुल आय अनुमान	३६७६९४.३९१	४०४४६३.८३	७९११३.२	४८९४०१.२३४	५३८३४१.३५९	१४७२६५२.८१
१		आन्तरिक आय तथा गतको अ.ल्या	*१३७४८*	*१५१२२.८*	*१७२४८*	*१८२९८.५८८*	*२०१२८.४४७*	*५५०६२.११५*
२		राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम	*५८९१५*	*६४८९४.५*	*६१८६५.२*	*७८५२२.३४५*	*८६३७४.५८*	*२३६२८०.८७५*

क्र.सं.		विवरण	गत आ.व. ०७६/०७७ को यथार्थ	चालु आ.व. ०७७/०७८ को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन बजेट अनुमान र प्रक्षेपण			
					आ.व. ०७८/७९ को अनुमान	आ.व. ०७९/८० को प्रक्षेपण	आ.व. ०८०/८१ को प्रक्षेपण	तीन वर्षको कुल
	२.१	नेपाल सरकार	५८५००	६४३५०	६१४६३	७७८६३.५	८५६४९.८५	२३४२९८.३५
	२.२	प्रदेश सरकार	४९५	५४४.५	४०२.२	६५८.८४५	७२४.७३	१९८२.५२५
३	रोयल्टी बाँडफाँट							०
	३.१	वन रोयल्टी						०
	३.२	खानी रोयल्टी						०
	३.३	विद्युत् रोयल्टी						०
	३.४	पर्वतारोहण रोयल्टी						०
	३.५	पानी तथा अन्य रोयल्टी						०
४	नेपाल सरकार वित्तीय हस्तान्तरण		१९२७००	२११९७०	२६३४००	२५६४८३.७	२८२१३२.०७	७७१७८२.७७
	४.१	वित्तीय समानीकरण अनुदान	७६६००	८४२६०	८१४००	१०१९५४.६	११२१५०.०६	३०६७९०.६६
	४.२	सशर्त अनुदान	१११९००	१२२२१०	१५९२००	१४७८७४.१	१६२६६१.५१	४४४९६६.६१
	४.३	समपूरक अनुदान	५०००	५५००	८३००	६६५५	७३२०.५	२००२५.५
	४.४	विशेष अनुदान			१४५००			०
५	प्रदेशसरकार वित्तीय हस्तान्तरण		३१०४०	३४१४४	३०१२६	४१३१४.२४	४५४४५.६६४	१२४३१८.३०४
	५.१	वित्तीय समानीकरण अनुदान	१००४०	११०४४	८३०९	१३३६३.२४	१४६९९.५६४	४०२११.२०४
	५.२	सशर्त अनुदान	६०००	६६००	८३१७	७९८६	८७८४.६	२४०३०.६
	५.३	समपूरक अनुदान	१२०००	१३२००	१०५००	१५९७२	१७५६९.२	४८०६१.२

क्र.सं.		विवरण	गत आ.व. ०७६/०७७ को यथार्थ	चालु आ.व. ०७७/०७८ को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन बजेट अनुमान र प्रक्षेपण			
					आ.व. ०७८/७९ को अनुमान	आ.व. ०७९/८० को प्रक्षेपण	आ.व. ०८०/८१ को प्रक्षेपण	तीन वर्षको कुल
	५.४	विशेष अनुदान	३०००	३३००	३०००	३९९३	४३९२.३	१२०१५.३
६		**अन्य अनुदान**	**७१२११.३९१**	**७८३३२.५३**	**३२००**	**९४७८२.३६१**	**१०४२६०.५९८**	**२८५२०८.७४२**
	६.१	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	१५३८	१६९१.८	३२००	२०४७.०७८	२२५१.७८६	६१५९.८४४
	६.२	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम	४५१९८	४९७१७.८	अनु.	६०१५८.५३८	६६१७४.३९२	१८१०२२.५१
	६.३	स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रम	७९६८.३९१	८७६५.२३	अनु.	१०६०५.९२८	११६६६.५२१	३१९१४.२०२
	६.४	पुर्वाधार क्षेत्र विकास विशेष कार्यक्रम	१५०१२	१६५१३.२	अनु.	१९९८०.९७२	२१९७९.०६९	६०१२४.५६१
	६.५	गरिवसँग विश्वेश्वर	४९५	५४४.५	अनु.	६५८.८४५	७२४.७३	१९८२.५२५
	६.६	सडक बोर्ड नेपाल	१०००	११००	अनु.	१३३१	१४६४.१	४००५.१
७		**आन्तरिक ऋण**						०
८		**जनसहभागिता**						०
९		**अन्तरस्थानीय तह साझेदारी रकम**						०
१०		**मौज्दात रकम**						०
बचत (+) न्यून (-)				६१६५६	-२९३५२५.८	९८१३१	१२७५०८	२९७९११

स्रोत : आर्थिक प्रशासन शाखा, डुङ्गेश्वर गाउँपालिका २०७८

२.२.४ प्रमुख विषय क्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको आवधिक योजना अनुसार आर्थिक वर्ष २०७६/७७ देखि २०८०/८१ सम्मका लागि कुल रु.३ अर्ब ४९ करोड ३ लाख ४८ हजार १९१ बजेट अनुमान गरिएको

देखिन्छ । जसमध्ये सबैभन्दा बढी पूर्वाधार विकास तर्फ रु.२,६२,१८,२९,९९९।- (७५.१२ प्रतिशत) र सबैभन्दा कम सुशासन तथा संस्थागत विकास तर्फ रु.१,९८,२१,९९२।- (०.५७ प्रतिशत) विनियोजन गरिएको पाइन्छ । सोको आधारमा माथिको बजेट खाकालाई मध्यनजर गरी गाउँपालिकाका ५ वटा प्रमुख विषयक्षेत्रहरूमा निम्नानुसारको बजेट बाँडफाँट गरिएकोछ ।

प्रमुख विषय क्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट

(आर्थिक वर्ष २०७६-७७ देखि २०८०-८१ सम्म) (रकम रु. हजारमा)

डुङ्गेश्वर गाउँपालिका														
क.सं.	विषयक्षेत्रहरू	पाँच वर्षको कुल अनुमानित		आ.व. २०७६/७७ को यथार्थ		२०७७/७८ को संशोधित		२०७८/७९ को खर्च		२०७९/८० को खर्च		२०८०/८१ को खर्च		
		लागत	प्रतिशत	खर्च	प्रतिशत	अनुमान	प्रतिशत	विनियोजन	प्रतिशत	प्रक्षेपण	प्रतिशत	प्रक्षेपण	प्रतिशत	
१	आर्थिक विकास	३१,११,२०	८.९१					१८६८०	५.०१	१९६१४	५.०१	२०५९४	५.०१	
२	सामाजिक विकास	४९,७३,१६	१४.२५					२०५७५२	५५.२१	२१६०३९	५५.२१	२२६८६०	५५.२१	
३	पूर्वाधार विकास	२,६२,१८,३०	७५.१२					७५८६९	२०.३५	७९६६२	२०.३५	८३६४५	२०.३५	
४	वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	४,०२,६०	१.१५					अनु.	-	अनु.	-	अनु.	-	
५	सुशासन तथा संस्थागत विकास	१,९८,२२	०.५७					७२३३८	१९.४१	७५९५४	१९.४१	७९७५१	१९.४१	
कुल जम्मा		३,४९,०३,४८	१००.००					३७२६३९	९९.९८	३९१२६९	९९.९८	४१०८५०	९९.९८	

स्रोत : आर्थिक प्रशासन शाखा, डुङ्गेश्वर गाउँपालिका २०७८

२.२.५ विषयक्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ५ वटा विषयक्षेत्र (आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पूर्वाधार विकास, वन, बातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन, सुशासन तथा संस्थागत विकास) हरू अन्तर्गत निम्नलिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएकोछ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ । कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सङ्केतीकरण गर्ने विधिहरू अनुसूची १ मा संलग्न गरिएकोछ ।

क.सं.	विषयक्षेत्र	कार्यक्रम/ आयोजनाको सङ्ख्या	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.लाखमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.लाखमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.लाखमा)				रणनीतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गि कसङ्केत	जलवायु सङ्केत
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					

२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
१	आर्थिक विकास र वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	३३+२०=५३	१८६८०			-	१९६१४			-	२०५९४			-					
२	सामाजिक विकास	४८	२०५७५२			-	२१६०३९			-	२२६८४०			-					
३	पूर्वाधार विकास	२२	७५८६९			-	७९६६२			-	८३६४५			-					
४	वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	२०	आर्थिक विकाससँग समावेश भएको ।																
छ	सुशासन तथा संस्थागत विकास	२१	७२३३८			-	७५९५४			-	७९७५१			-					
कुल जम्मा		१४४	३७२६३९	२६४६२७	१०८०१२		३९१२६९				४११९९०								

२.२.५.१ रणनैतिक स्तम्भको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

कृषि, उद्योग र पर्यटन क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गरी आर्थिक वृद्धि, भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा विस्तार लगायतका निम्नानुसारका ६ वटा रणनैतिक स्तम्भका रूपमा लिई सबै वियषक्षेत्रमा सञ्चालन गरिने कार्यक्रम/आयोजनाहरूको रणनैतिक सङ्केतका आधारमा कुन-कुन सङ्केतमा कतिवटा कार्यक्रम परे र त्यसको लागि कति रकम विनियोजन तथा प्रक्षेपण गरियो भन्ने व्यहोराको आँकलन गर्ने सहज हवोस् भनी तपसील बमोजिमको तालिका तयार गरिएकोछ ।

रणनैतिक सङ्केत	रणनैतिक स्तम्भ	आ.व. २०७६/७७ को यथार्थ		आ.व. २०७७/७८ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७८/७९ को विनियोजन		आ.व. २०७९/८०को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	कृषि, उद्योग र पर्यटन क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गरी आर्थिक वृद्धि										

रणनैतिक सङ्केत	रणनैतिक स्तम्भ	आ.व. २०७६/७७ को यथार्थ		आ.व. २०७७/७८ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७८/७९ को विनियोजन		आ.व. २०७९/८०को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
२	भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा विस्तार										
३	गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्य विस्तार गरी मानवीय पूँजी निर्माण										
४	सामाजिक समावेशिता र लैङ्गिक समता प्रवर्द्धन										
५	प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकूलित विकास										
६	विधिको शासन कायम गर्दै सुशासन प्रत्याभूति										
७	सङ्केतीकरण नगरिएको										
कुल जम्मा											

२.२.५.२ प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

गाउँ आवधिक योजनाले निर्देश गरेका र मध्यमकालीन खर्च संरचनामा उपर्युक्तानुसार अनुबन्धित कार्यक्रम/आयोजनाहरूलाई अनुसूची १ मा संलग्न गरिएको विधि अनुसार प्राथमिकीकरण गरी पहिलो र दोस्रो प्राथमिकातामा परेका कार्यक्रम/आयोजनाहरूको लागि विनियोजन तथा प्रक्षेपण गरिएको बजेटको विवरण निम्नानुसार रहेकोछ ।

प्राथमिकता क्रम	कार्यक्रम तथा आयोजनाको सङ्ख्या	आ.व. २०७६/७७ को यथार्थ		आ.व. २०७७/७८ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७८/७९ को विनियोजन		आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
पहिलो (P_1)											

प्राथमिकता क्रम	कार्यक्रम तथा आयोजनाको सङ्ख्या	आ.व. २०७६/७७ को यथार्थ		आ.व. २०७७/७८ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७८/७९ को विनियोजन		आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
दोस्रो (P_2)											
कुल जम्मा											

२.२.५.३ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

सबै वियषक्षेत्रमा सञ्चालन गरिने कार्यक्रम/आयोजनाहरू निम्नानुसारका दिगो विकासका १७ वटा लक्ष्यहरूका आधारमा कुन-कुन लक्ष्यमा कतिवटा कार्यक्रम परे र त्यसको लागि कति रकम विनियोजन तथा प्रक्षेपण गरियो भन्ने व्यहोराको आँकलन गर्ने सहज हवोस् भनी तपसील बमोजिमको तालिका तयार गरिएकोछ ।

सङ्केत नम्बर	दिगो विकास लक्ष्य	आ.व. २०७६/७७ को यथार्थ		आ.व. २०७७/७८ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७८/७९ को विनियोजन		आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गरिबीको अन्त्य										
२	शुन्य भोकमरी										
३	स्वस्थ जीवन										
४	गुणस्तरीय शिक्षा										
५	लैंगिक समानता										
६	स्वच्छ पानी र सरसफाइ										
७	आधुनिक उर्जामा पहुँच										
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि र मर्यादित काम										
९	उद्योग नविन खोज र पूर्वाधार										
१०	असमानता न्यूनीकरण										
११	दिगो शहर र बस्ती										
१२	दिगो उपभोग र उत्पादन										
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन										

सङ्केत नम्बर	दिगो विकास लक्ष्य	आ.व. २०७६/७७ को यथार्थ		आ.व. २०७७/७८ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७८/७९ को विनियोजन		आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१४	सामुद्रिक स्रोतको उपयोग										
१५	भूसतह स्रोतको उपयोग										
१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था										
१७	दिगो विकासको लागि साझेदारी										
१८	सङ्केतीकरण नगरिएको										
कुल जम्मा											

२.२.५.४ लैङ्गिक सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

सञ्चालन गरिने कार्यक्रम/आयोजनाहरूलाई लैङ्गिक संवेदनशिलताका आधारमा प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष लाभ पुऱ्याउने वा तटस्थ रहने अथवा कुनै सङ्केत गरिएका रूपमा लिई सबै कार्यक्रम/आयोजनाहरूको लैङ्गिक सङ्केतका आधारमा कुन-कुन सङ्केतमा कतिवटा कार्यक्रम परे र त्यसको लागि कति रकम विनियोजन तथा प्रक्षेपण गरियो भन्ने व्यहोराको आँकलन गर्ने सहज हवोस् भनी तपसील बमोजिमको तालिका तयार गरिएकोछ ।

सङ्केत नम्बर	लैङ्गिक सङ्केत	आ.व. २०७६/७७ को यथार्थ		आ.व. २०७७/७८ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७८/७९ को विनियोजन		आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष लाभ										
२	अप्रत्यक्ष लाभ										
३	तटस्थ										
४	सङ्केतीकरण नगरिएको										
कुल जम्मा											

२.२.५.५ जलवायु सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

सबै विषयक्षेत्र अन्तरगत सञ्चालन गरिने कार्यक्रम/आयोजनाहरूलाई जलवायु अनुकूलनका आधारमा प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने वा तटस्थ रहने अथवा कुनै सङ्केत नगरिएका रूपमा लिई सबै कार्यक्रम/आयोजनाहरूको जलवायु सङ्केतका आधारमा कुन-कुन सङ्केतमा कतिवटा कार्यक्रम परे र त्यसको लागि कति रकम विनियोजन तथा प्रक्षेपण गरियो भन्ने व्यहोराको आँकलन गर्ने सहज हवोस् भनी तपसील बमोजिमको तालिका तयार गरिएकोछ ।

सङ्केत नम्बर	जलवायु सङ्केत	आ.व. २०७६/७७ को यथार्थ		आ.व. २०७७/७८ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७८/७९ को विनियोजन		आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष लाभ										
२	अप्रत्यक्ष लाभ										
३	तटस्थ										
४	सङ्केतीकरण नगरिएको										
कुल जम्मा											

२.३ स्थानीय गौरवका आयोजनाको तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

गाउँ आवधिक योजना अनुसार २० वटा स्थानीय गौरवका आयोजनाहरूका लागि एकमुष्ठ ९९ करोड विनियोजन गरिएकोछ । जसलाई मध्यमकालीन खर्च संरचना अनुरूप आगामी आर्थिक वर्षहरूमा देहाय बमोजिम विनियोजन एवम् प्रक्षेपण गरिएकोछ ।

उपक्षेत्र	कार्यक्रम/ आयोजना सङ्ख्या	कार्यक्रम/आयोजनाको नाम	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ	आ.व. २०७८/७९ को विनियोजन	आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण	आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण
सिँचाइ	१	बृहत सिँचाइ (२)				
	२	लिफ्ट सिँचाइ र खानेपानी (६)		२५००	२६२५	२७५६
उद्यम तथा व्यवसाय	१	औद्योगिक ग्राम (५)				
पर्यटन विकास	१	केबुलकार निर्माण (१५)		-	-	
	२	भ्यूटावर निर्माण (४)		-	-	
खानेपानी तथा सरसफाइ	१	डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको सबै वडामा एक घर एक धारा निर्माण (११)		१४५००	१५२२५	१५९८६
युवा तथा खेलकुद	१	गा.पा. स्तरीय खेल मैदान तथा कवर्ड हल निर्माण (३)		-	-	
सडक तथा यातायात	१	पराजुली खोला पक्की पुल (३)		-	-	
	२	खाँडा खोला पक्की पुल (४)		-	-	
	३	भैरी खोला पक्की पुल (३)		-	-	
	४	पांकोट खोला पक्की पुल (३)		-	-	
आवास तथा बस्ती विकास	१	गाउँपालिकाको १५ शैयाको अस्पताल पूर्वाधार निर्माण (५)		-	-	
	२	वडा कार्यालयको भवन निर्माण ३ वटा (३)				
	३	खरको छाना मुक्त गाउँपालिका (२)		५००	५२५	५५१
	४	सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुको भवन निर्माण ६ वटा (६)				
	५	कृषि सेवा केन्द्र र पशु सेवा केन्द्र भवन निर्माण (१)				
	६	कोटदेवल क्याम्पस भौतिक पूर्वाधार निर्माण (४)				

उपक्षेत्र	कार्यक्रम/ आयोजना सङ्ख्या	कार्यक्रम/आयोजनाको नाम	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ	आ.व. २०७८/७९ को विनियोजन	आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण	आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण
	७	गाउँपालिकाको प्रशासनिक भवन निर्माण (८)		१५०००	?	
विद्युत् तथा बैकल्पिक उर्जा	१	राष्ट्रिय प्रसारण लाईन मार्फत् विद्युत् सेवा प्रदान (५)		-	-	
जलाधार तथा भूमि संरक्षण	१	कुईयाताल संरक्षण (३)		८३००	?	

विषयक्षेत्रहरूको विस्तृत विवरणलाई तपसीलका अनुच्छेदहरूमा उल्लेख गरिएकोछ ।

विषय-सूची

परिच्छेद : ३ आर्थिक विकास ३

३(क) आर्थिक विकासको पृष्ठभूमि ३

३(ख) आर्थिक विकासको वर्तमान अवस्था ३

३(ग) आर्थिक विकासको उद्धेश्य सूचक ३

३(घ) आर्थिक विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण ४

३(ङ) प्रमुख विषय उपक्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट ५

३(च) आर्थिक विकासका प्रमुख रणनीतिहरू ६

३.१ विषय उपक्षेत्र : कृषि विकास ७

३.१.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती ७
३.१.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था ७
३.१.३ आवधिक योजना अनुरुप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति ७
३.१.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य ८
३.१.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा) ९
३.१.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ९
३.१.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान १०

३.२ विषय उपक्षेत्र : पशु विकास ११

३.२.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती ११
३.२.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था ११
३.२.३ आवधिक योजना अनुरूप उद्देश्य र रणनीति ११
३.२.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य १२
३.२.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा) १३
३.२.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण १३
३.२.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान १४

३.३ विषय उपक्षेत्र : सिँचाइ १५

३.३.१ समस्या तथा चुनौती १५
३.३.२ संभावना, अवसर र विद्यमान अवस्था १५
३.३.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति १५
३.३.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य १५
३.३.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा) १६
३.३.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण १६

३.३.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान १७

३.४ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय **१८**
३.४.१ समस्या तथा चुनौती १८
३.४.२ संभावना, अवसर र विद्यमान अवस्था १८
३.४.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति १८
३.४.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य १९
३.४.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा) १९
३.४.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २०
३.४.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान २१

३.५ पर्यटन विकास **२२**
३.५.१ समस्या तथा चुनौती २२
३.५.२ संभावना, अवसर र विद्यमान अवस्था २२
३.५.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति २२
३.५.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य २३
३.५.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा) २३
३.५.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २३
३.५.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान २४

३.६ बैङ्क, वित्तीय संस्था एवम् सहकारी **२५**
३.६.१ समस्या तथा चुनौती २५
३.६.२ संभावना, अवसर र विद्यमान अवस्था २५
३.६.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति २५
३.६.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा) २६
३.६.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २६
३.६.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान २७

३.७ वैदेशिक रोजगारी **२८**
३.७.१ संभावना, अवसर र विद्यमान अवस्था २८
३.७.२ समस्या तथा चुनौती २८
३.७.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति २८
३.७.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य २९
३.७.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा) २९
३.७.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २९
३.७.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान ३०

परिच्छेद : ३ आर्थिक विकास

३(क) आर्थिक विकासको पृष्ठभूमि

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको नागरिकहरूको खाद्य सुरक्षा, मर्यादित रोजगारी र आयको संवैधानिक अधिकार कार्यान्वयन गर्न स्थानीय तहको सरकार लगायत तीनै तहको सरकारको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ । संंघ तथा प्रदेशको कानून, नीति, योजना र लक्ष्यको आधारमा स्थानीय सरकारले योजनाबद्ध प्रयास मार्फत उपरोक्त अधिकार सुमिश्चित गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । यस गाउँपालिकाको समग्र विकासको अग्रणी क्षेत्रको रुपमा रहको ब्यवसायिक कृषि पशुपालन र पुर्वाधार विकास तथा प्रवर्द्धन मार्फत उत्पादन, रोजगारी र आयबृद्धि गर्ने गरी विकासका विषय क्षेत्रमा विकास प्रयासलाई डो¥याउन यस सम्बन्धी सम्भावना र अवसर, समस्या तथा चुनौती र चाल्नु पर्ने कदम सहित संक्षिप्त विश्लेषण देहायअनुसार गरिएको छ ।

३(ख) आर्थिक विकासको वर्तमान अवस्था

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा प्रमुख रुपमा मकै, धान, कोदो, आलु, गहुँ खेती नै आर्थिक विकासको प्रमुख साधनको रुपमा रहेको छ । तरकारी बाली, दलहन बाली, तेलहन बाली, नगदे बालीका साथै मसला बालीको समेत उत्पादन भईरहेको भएता पनि व्यावसायिक तवरले उत्पादन हुन नसक्दा यस क्षेत्रको समुचित विकास हुन सकिरहेको छैन । आर्थिक विकास सम्भावनाका क्षेत्रहरू प्रचुर भएपनि आवश्यक व्यावसायिक ज्ञान तथा सूचनाको कमी, आधुनिक तथा महिलामैत्री प्रविधिको अभाव, कृषि बजारको कमी, वित्तीय संस्थाको कमी, कृषि विमाको अभ्यासको कमी, सङ्कलन केन्द्रको अभाव, जंगली जनावरले बालीको नोक्सानी, सिँचाइको कमी, अनुसन्धानमूलक कृषि प्रणालीको कमी,कर्जामा पहुँच कम, वजारोन्मुख खेती प्रणाली नहुनु मूख्य चुनौतीको रुपमा रहेको छ । डुङ्गेश्वर गाउँपालिकावासीको प्रमुख पेशा कृषि भएतापनि अधिकांश कृषकहरू परम्परागत तौरतरिकामा नै सिमित रहेको हुँदा व्यावसायिक खेती प्रणालीको समेत विकास हुन सकेको छैन । यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा भएका सिँचाइ पूर्वाधारको उचित व्यवस्थापन गर्न सकेमा एवं कृषि एवं पशुपालनमा व्यावसायिक प्रणाली अपनाउन सकिने एवं व्यावसायिकतामा जोड दिन सकिने सम्भावना प्रशस्त रहेको छ । यस गाउँपालिका क्षेत्रमा धार्मिक पर्यटकीय महत्वको दृष्टिकोणले यस गाउँपालिकाकोे सामाजिक रितिरिवाज र चाड पर्वमा वडा दशै, तिहार, चैते दशै, साउने संक्रान्ति, स्थानीय देवीदेवताहरूको पैठ, मारुनीनाच र लहरेपैसरी लगायतका स्थानीय कला संस्कृतिहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको कुईयाताल पर्यटकिय हिसावले हेर्न लायक छन् । यस गाउँपालिकाका पुरुषहरूले दौरा, सुरुवाल, कोट, टोपी र महिलाहरूले गुन्यू, चोलो भेषभुषाका रुपमा लगाउने गरे पनि युवा वर्ग भने एक्काईशौं शताव्दीको आधुनिकता तर्फ आर्कषित भएको पाइन्छ । यसले गर्दा पुरानो कला संस्कृती र रितीरिवाजलाई दोश्रो पुस्ता सम्म हस्तान्तरण गर्न कठिनाई देखिएको छ । आआफ्नै जातजातिगत भेषभुषा तथा खानपिन, भाषाभाषी संस्कार संस्कृति रहनुले यस क्षेत्रको विकासको सम्भावना प्रशस्त देखिन्छ । यस गाउँपालिकाको कृषि तथा पशु विकास, पर्यटन विकास र विस्तार, उद्योग व्यापार तथा व्यवसाय, सहकारी, बैङ्क तथा वित्तीय सेवा सुविधा लगागत स्थानीय तहको लागि उपलब्ध आर्थिक अधिकार क्षेत्रको उद्देश्य, लक्ष परिमाण, रणनीति तथा प्रमुख कार्यक्रमलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

३(ग) आर्थिक विकासको उद्धेश्य सूचक

(आधार वर्ष तथा मध्यमकालीन लक्ष्य)

सूचक	एकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	मध्यमकालीन लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
गैर कृषि पेशा (उद्यम, व्यापार र जागिर) मा निर्भर परिवार	जनसङ्ख्या	३,२१७	४,२१७	४,७१७	४,७१७
कृषि तथा पशुपालन व्यवसायमा संलग्न परिवार	जनसङ्ख्या	४,६६६	५,२६६	५,३६६	५,५५६
कृषि उपजहरूको वार्षिक मूल्य बार्षिक	रु.हजारमा	४,९०	५,४०	५,६५	५,९०
पशुपन्छी र सो जन्य उत्पादन मूल्य (वार्षिक)	रु.हजारमा	५,१०	५,५०	५,७५	६,००
उद्योग तथा व्यवसायमा संलग्न व्यक्ति	जना	५२५	८२५	९७५	१,१२५
निकासी जन्य उद्योग	सङ्ख्या	२०	३५	४५	५५
भ्रमण गर्ने वार्षिक पर्यटक (वाह्य)	सङ्ख्या	९९०	१,३९०	१,४९५	१,६००
भ्रमण गर्ने वार्षिक पर्यटक (आन्तरिक)	सङ्ख्या	२,९७०	३,९७०	४,२७०	४,५७०
पर्यटन र सेवामूलक व्यवसायमा संलग्न व्यक्ति	सङ्ख्या	०	२	३	४
बैङ्कमा खाता हुने तथा सेवा उपयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	२५	४५	५१	५७
उत्पादन र बजारीकरण सहकारीमा आवद्ध सदस्य	सङ्ख्या	५२७	२,०२७	२,४२७	२,८२७

स्रोत : पार्श्वचित्र डुङ्गेश्वर गाउँपालिका २०७४ र आवधिक योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी २०७६

३(घ) आर्थिक विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ७ वटा विषय उपक्षेत्र (कृषि विकास, पशु विकास, सिँचाइ, उद्यम तथा व्यवसाय, पर्यटन विकास, बैङ्क, वित्तीय संस्था एवम् सहकारी र वैदेशिक रोजगारी) हरू अन्तर्गत निम्नलिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएको छ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

विषय क्षेत्र	क्र. सं.	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजनाको	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनीतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
आर्थिक विकास	३.१	कृषि विकास	७	५९६४	-	-	-	६२६२	-	-	-	६५७५	-	-	-					
	३.२	पशु विकास	४	१५५५	-	-	-	१६३२	-	-	-	१७१३	-	-	-					
	३.३	सिँचाइ	४	६६८५	-	-	-	७०१९	-	-	-	७३६९	-	-	-					
	३.४	उद्यम तथा व्यवसाय	५	२८२६	-	-	-	२९६७	-	-	-	३११५	-	-	-					
	३.५	पर्यटन विकास	५	२७८५	-	-	-	२९२५	-	-	-	३०७१	-	-	-					
	३.६	बैङ्क, वित्तीय संस्था एवम् सहकारी	८	१६९०४	-	-	-	१७७५०	-	-	-	१८६३८	-	-	-					
	३.७	वैदेशिक रोजगारी	६	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
कुल जम्मा			३९	३६७१९	-	-	-	३८५५५	-	-	-	४०४८१	-		-	-	-			

स्रोत : मध्यमकालीन खर्च संरचना सम्बन्धी कार्यशाला, डुङ्गेश्वर गाँपालिका, २०७८

३(ङ) प्रमुख विषय उपक्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको आवधिक योजना अनुसार आर्थिक वर्ष २०७६/७७ देखि २०८०/८१ सम्मका लागि कुल रु.३१ करोड ११ लाख २० हजार बजेट अनुमान गरिएको देखिन्छ । जसमध्ये सबैभन्दा बढी कृषि विकास तर्फ रु.११,०४,८०,०००।- (३५.५१ प्रतिशत) र सबैभन्दा कम बैङ्क तथा वित्तीय संस्था विकास तर्फ रु.३७,६६,०००।- (१.२१ प्रतिशत) विनियोजन गरिएकोमा वैदेशिक रोजगारीमा रकम विनियोजन नभएको देखिन्छ। विषय क्षेत्र अन्तरगतका उपक्षेत्रहरूका आधारमा निम्नानुसार बजेट बाँडफाँट निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएकोछ —

(रकम रु. हजारमा)

क्र. सं.	विषय उपक्षेत्रहरू	पाँच वर्षको कुल अनुमानित	२०७७/७८ को	२०७८/७९ को	२०७९/८० को	२०८०/८१ को

		लागत	प्रतिशत	यथार्थ	प्रतिशत	विनियोजन	प्रतिशत	प्रक्षेपण	प्रतिशत	प्रक्षेपण	प्रतिशत
१	कृषि विकास	११,०४,८०	३५.५१	५६८०	१६.२४	५९६४	१६.२४	६२६२	१६.२४	६५७५	१६.२४
२	पशु विकास	४,३६,८९	१४.०४	१४८१	४.२४	१५५५	४.२३	१६३२	४.२३	१७१३	४.२३
३	सिँचाइ	९,९६,५०	३२.०३	६३६७	१८.२१	६६८५	१८.२१	७०१९	१८.२१	७३६९	१८.२०
४	उद्यम तथा व्यवसाय	२,५०,३५	८.०५	२६९१	७.६९	२८२६	७.७०	२९६७	७.७०	३११५	७.६९
५	पर्यटन विकास	२,८४,९९	९.१६	२६५२	७.५८	२७८५	७.५८	२९२५	७.५९	३०७१	७.५९
६	बैङ्क, वित्तीय संस्था एवम् सहकारी	३७,६६	१.२१	१६०९९	४६.०४	१६९०४	४६.०४	१७७५०	४६.०४	१८६३८	४६.०४
७	वैदेशिक रोजगारी	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
कुल जम्मा		३१,११,२०	१००	३४९७०	१००	३६७१९	१००	३८५५५	१००	४०४८१	१००

३(च) आर्थिक विकासका प्रमुख रणनीतिहरू

- संविधान प्रदत्त अधिकार तथा कार्य जिम्मेवारीको अधीनमा रही सङ्घ र प्रदेशसँग सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवर्द्धन गर्दै जनसहभागिता, उत्तरदायित्व र पारदर्शिता सुनिश्चित गरी आर्थिक विकास क्षेत्र अन्तर्गतका सेवाहरू सुलभ र गुणस्तरीय रुपमा प्रवाह गर्ने,
- आर्थिक विकास क्षेत्र (कृषि विकास, सिंचाई, पशु विकास, पर्यटन, उद्योग, ब्यापार ब्यबसाय, वित्तीय क्षेत्र आदी) अन्तर्गत संविधान प्रदत्त एकल अधिकार तथा संघीय र प्रादेशिक कानून बमोजिम साझा अधिकार क्षेत्र भित्रका बिषयमा आवश्यक नीति, कानून, कार्यविधि, संरचना, प्रक्रिया तथा मापदण्डहरू निर्माण गरी कार्यान्वयन, नियमन र अनुगमन गर्ने, यसका साथै संघीय र प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त आर्थिक विकास क्षेत्रसँग सम्बन्धित नमूना कानूनका मस्यौदाको स्थानीय परिवेश अनुसार अनुकूलन, परिमार्जन र पारित गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- सुशासन, जलवायु अनुकूलन तथा विपद् ब्यबस्थापन, लैंगिक सशक्तिकरण लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, जस्ता अन्तर सम्बन्धित विषयहरूलाई आर्थिक विकास अन्तर्गतका सबै उपक्षेत्रमा उपयुक्त रुपमा समावेश र सम्बोधन गर्ने,

आर्थिक विकास अन्तरगतका विषयगत उपक्षेत्रहरूको विस्तृत विवरणलाई तपसीलका अनुच्छेदहरूमा उल्लेख गरिएकोछ -

३.१ विषय उपक्षेत्र : कृषि विकास

३.१.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकामा अधिकांश कृषकहरूमा व्यावसायिक कृषि र पशुपालन सम्बन्धी प्राविधिक, व्यवस्थापकीय र बजारीकरण सम्बन्धी ज्ञान, सीप र प्रविधिको प्रयोगमा कमी रहेको छ । बाली संरक्षण र भण्डारण तथा बढी उत्पादनको लागि मलखाद समुचित प्रयोग हुन सकेको छैन । कृषियोग्य जमीनको खण्डीकरणमा बृद्धि भइरहेको हुँदा कृषिमा यान्त्रिकीकरण गर्न कठिन हुँदै गएको छ ।

३.१.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

दिगो विकास लक्ष्यले सन् २०३० सम्ममा भोकमुक्त विश्व बनाउने लक्ष्य लिएको छ । नेपालको संविधानले सबै नेपालीलाई खाद्यको अधिकार प्रत्याभूत गरेको छ । हाल मुलूक कृषिको यान्त्रिकीकरण, आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्ने उद्देश्यले १५ वर्षीय कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयनको चरणमा छ । यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको कूल जमीनको खेती गरेको जमिन २५२४ हेक्टर रहेको एवं कृषि पेशामा आबद्ध जनसङ्ख्या ९० प्रतिशत देखिन्छ । खाद्य सुरक्षातर्फ आफ्नै उत्पादनले वर्षैभरी खान पुग्ने घरपरिवार ३०.१० प्रतिशत रहेको छ । कृषि तथा पशु सेवासँग सम्बन्धीप्राविधिक जनशक्ति ३२ जना, ३ वटा कृषि सङ्कलन केन्द्र ३० वटा कृषक तथा पशुपालन समूहहरू र १९ वटा सहकारी क्रियाशील रहेका छन् । यसैगरी फलफूल, टिमुर, अम्लिसो, ओखर, घाँस आदि गरी ५ वटा नर्सरी सञ्चालनमा रहेका छन् । व्यावसायिक उत्पादनमा संलग्न कृषक १५० जान रहेको पाइन्छ । यस गाउँपालीकामा विभिन्न कृषि समूहहरू १३० वटा गठन भएका छन् । गाउँपालिकाका खालि पाखाहरूमा चिया, कफी, अम्लिसो, टिमुर समेत प्रशस्त सम्भावना रहेको छ । व्यावसायिकता तर्फ कृषकहरूको संलग्नता बढिरहेको सन्दर्भमा आवश्यक जनशक्तिको विकास, बजार पूर्वाधारहरूको विकास तथा बजार सञ्जाल निर्माण गर्नेजस्ता कार्य गर्ने सकिने सम्भावना पनि रहेको देखिन्छ ।

३.१.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

आधुनिक व्यावसायिक कृषि प्रणालीको प्रवर्द्धन आत्मनिर्भर र स्वरोजगार बनाई आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुऱ्याउने ।

ख) रणनीति

यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको आवधिक गाउँ विकास योजनाको अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न गाउँपालिकाको स्रोत, स्थानीय सङ्घ संस्था, समुदाय, निजी क्षेत्र, वित्तीय क्षेत्र र प्रदेश तथा सङ्घ सरकारसँग साझेदारी र सहकार्य गरी योजना अवधिमा प्राथमिकताका आधारमा देहाय अनुसारको रणनीति अवलम्बन गरिने छ ।

- कृषि विकास तथा कृषि प्रसार सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने
- कृषि उत्पादनलाई भरपर्दो एवं गुणस्तरीयता कायम राख्नका लागी सहकारी र समूह मार्फत विउविजन उत्पादन तथा वितरण गर्ने, कृषि पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा विकास गर्ने, श्रोत कृषि फार्महरूको प्रवर्द्धन गर्ने, गोठेमल सुधार, उत्पादनमा अनुदान तथा प्रोत्साहन गर्ने, कृषकलाई आवश्यक मात्रामा अनुदान

तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, आधुनिक कृषि प्रविधिबारे तालिम सञ्चालन गर्ने, कृषि यान्त्रिकीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्ने, माटो परिक्षण शिविर तथा प्रयोगशाला सञ्चालन गर्ने,

- आवश्यक बजार पूर्वाधारहरू, कृषि उपज भण्डारण तथा प्रसोधन केन्द्रको स्थापना तथा बजारीकरण प्रवर्द्धन मार्फत व्यावसायिक कृषिको विकास गर्ने,
- युवा मैत्री कार्यक्रम बनाई विशेष अनुदानको व्यवस्था गरी युवा जनशक्तिलाई व्यावसायिक पशुपालनमा सहभागी गराउने,
- विपन्न महिला तथा पिछडिएको वर्गलाई कृषि उद्यमशीलता विकास गर्ने ।

३.१.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
व्यावसायिक उत्पादनमा संलग्न कृषक	सङ्ख्या	१५०	४५०		५५०
आलु व्यावसायिक उत्पादन क्षेत्र	हेक्टर	६२	८८		१०३
तरकारी व्यावसायिक उत्पादन क्षेत्र	हेक्टर	१२०	१७०		२००
अगुवा वा व्यावसायिक कृषक	सङ्ख्या	२१	३९		५४
क्रियाशिल ग्रामिण कृषि कार्यकर्ता (क्षमता अभिवद्धि)	सङ्ख्या	११	३६		८१
स्थानीय व्यावसायिक कृषि फार्म	सङ्ख्या	५	९		१२
सक्रिय व्यावसायिक कृषक समूह	सङ्ख्या	५०	१५०		२५०
खाद्यान्न उत्पादन	क्विन्टल	८७,८९७	८८४०७		८८६१७
धान	क्विन्टल	१६०००	१६५००		१६७००
मकै	क्वीन्टल	३६८६०	३७०१०		३७११०
गहुँ	क्वीन्टल	३५०१७	३५१३७		३५२१७
कोदो	क्वीन्टल	२०	४०		५०
तरकारी उत्पादन	क्विन्टल	१५,६००	२२९००		२६४००
फलफुल उत्पादन	क्विन्टल	६०००	९०००		११०००

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
दुध उत्पादन	लिटर	१,०८,०००	१,०९,०८०		१,०९,८८०
मह उत्पादन	कि.ग्रा.	२०००	२१००	२२००	२५००
कम्पोष्ट र जैविकमल उत्पादन	मे.ट.	३६०	७६०	९००	१२६०
व्यावसायिक कृषि नर्सरी	सङ्ख्या	४	७	९	१०
कृषि सहकारी संस्था	सङ्ख्या	७	१०	११	१२
सहकारीमा आवद्ध कृषक	सङ्ख्या	२५००	३२००	३५००	३७००
कोल्ड स्टोर-रष्टिक स्टोर क्षमता	सङ्ख्या	०	१	२	३
उन्नत विउ, जैविक मल र विषादी प्रयोग गर्ने, आधुनिक कृषि प्रविधि प्रयोग गर्ने	परिवार	५१२	९१२	१०५०	१२१२
कृषिउपज सङ्कलन तथा बजार प्रवर्द्धन केन्द्र	सङ्ख्या	३	५		६
कृषि योग्य जमिन क्षेत्रफल	हेक्टर	२५२३	२५२३	२५२३	२५२३
पोखरी	वटा	३५	६०	६५	७०
सुचारु सिँचाइ आयोजना	सङ्ख्या	२७	४९	६०	७५

श्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना कार्यशाला डुङ्गेश्वर २०७६

३.१.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	५९६४							
२०७९/८०	६२६२							
२०८०/८१	६५७५							
कुल जम्मा	१८८०१							

३.१.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	कृषि उपज उत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरण प्रवर्द्धन कार्यक्रम	कृषि उत्पादन बढाई बजारको पहुँच वृद्धि गर्ने	सालबसाली			
	व्यावसायिक कृषि बेमौसमी तरकारी फलफुल पकेटक्षेत्र विकास कार्यक्रम	कृषि, तरकारी, फलफूललाई व्यवसायीकरण गर्ने	सालबसाली			
	नश्ल सुधार कार्यक्रम	उन्नत जातको पशुको सङ्ख्या बढाउने	सालबसाली			
	अनुदान तथा सहलगानी कार्यक्रम	कृषि, पशु व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्ने	सालबसाली			
	आर्थिक समृद्धिको लागि सहकारी र अन्य पूर्वाधार विकासका कार्यक्रम सञ्चालन	आर्थिक समृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालनमा टेवा पुऱ्याउने	सालबसाली			
	क्षमता विकास कार्यक्रम तथा अनुदान सहयोग कार्यक्रम	आबद्ध जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने	सालबसाली			
	कृषि जनशक्ति व्यवस्थापन, परिचालन तथा संरचनागत विकास	आवश्यक जनशक्ति तथा संरचनाको विकास गर्ने	सालबसाली			

३.१.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

३.२ विषय उपक्षेत्र : पशु विकास

३.२.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकामा उत्पादकत्व बृद्धि, बजार पूर्वाधारको विकास, उत्पादनमा संलग्न किसानहरूको व्यावसायिक दक्षता अभिबृद्धिजस्ता कार्य अझैपनि चुनौतीको रुपमा रहिरहेको छ । व्यावसायिक प्रविधिको अभाव, व्यावसायिक सेवाप्रदायक संस्थाको अभाव, बैङ्क तथावित्तीय सस्थाको कमिचर्को व्याज, महिला, दलित, पिछडिएका वर्गहरूलाई उद्योग व्यवसायमा आकर्षण गर्न नसकिनु,स्थानीयश्रोत, साधन, सीप, जनशक्तिको परिचालन गरी विकासको लागि नीति तथा रणनीतिको कमी प्राविधिक ज्ञानको कमी रहेको देखिन्छ । एग्रोभेटको अभाव, उन्नत जातको घाँसहरूको कमी, दक्ष जनशक्ति तथा प्राविधिक ज्ञानको अभाव, पशु स्वास्थ्य उपकरणको कमी, नश्ल सुधार सम्बन्धीज्ञान तथा प्रविधिको कमी, भेटेरीनरी प्रसार सेवाको कमीजस्ता पक्षपनि थप समस्याको रुपमा रहेको छ ।

३.२.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिका क्षेत्रमा पशु विकासका लागि पर्याप्त चरिचरन क्षेत्रको विकास गर्न सकिने, पशुजन्य उत्पादनको डुङ्गेश्वर, चुप्रा, दैलेख बजार नजिकको प्रचुर सम्भावना रहेको एवं उत्पादकत्व बृद्धि, बजार पूर्वाधारको विकास, उत्पादनमा संलग्न किसानहरूको व्यावसायिक दक्षता अभिबृद्धिजस्ता कार्य गर्न सकेमा यस क्षेत्रमा पशुपालन कार्यलाई थप व्यावसायिक वनाउन सकिने देखिन्छ ।

३.२.३ आवधिक योजना अनुरूप उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

व्यावसायिक पशुपालनको माध्यमबाट दुध तथा माछा र मासु जन्य उत्पादनको बृद्धि गरी कृषकलाई आत्मनिर्भर बनाउने ।

ख) रणनीति

- पशुपालन व्यवसायका लागि आवश्यक सम्पूर्ण न्यूनतम कानूनी आधार, प्रकृया र संरचनाको स्थापना र व्यवस्था गर्ने,
- पशुपालन व्यवसाय विकास सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र नियमन गर्ने,
- व्यावसायिक पशुपालनको लागि अनुदान लगायतका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- प्रत्येक वडामा एक जना पशु प्राविधिक र गाउँपालिकास्तरमा पशु अस्पताल तथा ल्यावको स्थापना गरी कार्य सञ्चालन गर्ने,
- व्यावसायिक कृषकहरूलाई विशेष अनुदान तथा प्रोत्साहनको व्यवस्था गरी युवा जनशक्तिलाई व्यावसायिक पशुपालनमा सहभागी गराउने,
- गाउँपालीकाले स्रोतकेन्द्र स्तरीय दुग्ध चिस्यान केन्द्र तथा सङ्कलन केन्द्रको स्थापना पहल गर्ने,

- पशु वधशालाको निर्माण गरी स्वच्छ मासु उपभोगमा पहुँच कायम गर्ने,
- उन्नत जातको पशु नश्ल सुधारको लागि शत प्रतिशतको उन्नत राँगा,बोका वितरण गरी स्रोत केन्द्र स्थापना गर्ने एवं कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

३.२.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		
			आर्थिक वर्ष ०७८/७९	आर्थिक वर्ष ०७९/८०	आर्थिक वर्ष ०८०/८१
व्यावसायिक पशुपालनमा संलग्न परिवार (घरधुरी)	सङ्ख्या	३१०	५१०		८६०
वार्षिक खरिद विक्री भेडा, खसी, बोका	सङ्ख्या	५१००	७९६०		८९६०
व्यावसायिक पशुपालन फर्म (बाख्रा)	सङ्ख्या	३७	५७		६७
दुध तथा दुधजन्य उत्पादन प्रति वर्ष	लिटर	१०,८०,०००	१०९०८००		१०९८८००
भुई तथा डाले घाँसको व्यावसायिक उत्पादन क्षेत्र	हेक्टर	१०	१५		२३
सक्रिय पशुपालन समूह	सङ्ख्या	२१	३१		४१
व्यवस्थित चरन क्षेत्र	हेक्टर	५६७७.५६	५६७७.५६		५६७७.५६
नश्ल सुधार तथा उपचार केन्द्र	सङ्ख्या	१	४		६
क्रियाशिल ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता	सङ्ख्या	७	११		१४
पशुपालन सम्बन्धी उपलब्ध प्रविधि (खोप, कृत्रिम प्रजनन, क्यासट्रेसन) उपयोग गर्ने घरपरिवार	सङ्ख्या	७९०	१३००		२०५०
कृत्रिम प्रजनन	सङ्ख्या	११०	४१०		९१०
क्यासट्रेसन (बोकालाई खसी बनाउने) गर्ने पशु	सङ्ख्या	१५००	२०००		२५००
सुचारु कृत्रिम गर्भाधान केन्द्र	सङ्ख्या	१	२		३
दुग्ध विस्याल केन्द्र-सङ्कलन केन्द्र	सङ्ख्या	१	३		४

पशु बधशाला	सङ्ख्या	०	०		१
व्यावसायिक कुखुरा पालन गर्ने कृषक	सङ्ख्या	३५	५५		६५
सुधारीएको मासु पसल	सङ्ख्या	१०	१५		२०

३.२.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	१५५५							
२०७९/८०	१६३२							
२०८०/८१	१७१३							
कुल जम्मा	४९००							

३.२.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	उन्नत तथा व्यवसायिक पशुपन्छी विकास कार्यक्रम सञ्चालन	उन्नत पशुपन्छी पालनलाई विस्तार गर्ने	सालबसाली			
	पशुपन्छीपालनका लागि क्षमता विकास सहलगानी तथा अनुदान सहयोग कार्यक्रम	पशुपन्छी व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्ने	सालबसाली			
	उन्नत तथा व्यवसायिक पशुपन्छी विकास पूर्वाधार निर्माण	व्यावसायिक पशुपन्छी कार्यक्रम सञ्चालनमा टेवा पुऱ्याउने	सालबसाली			

	पशुपन्छी विकास कार्यक्रमका लागि जनशक्ति व्यवस्थापन, परिचालन तथा संरचनागत विकास	आवश्यक जनशक्ति तथा संचनाको विकास गर्ने	सालबसाली			

३.२.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

३.३ विषय उपक्षेत्र : सिँचाइ

३.३.१ समस्या तथा चुनौती

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा सञ्चालित साना सिँचाइ योजनाहरूको मर्मत सम्भारका लागि समेत परनिर्भरता बढ्दै जानु, सिँचाइका श्रोतहरूको यथोचित संरक्षण नहुनु तथा सुख्खा क्षेत्रमा सिँचाइ प्रविधिको अभाव हुनु मूख्य चुनौतीको रुपमा देखिन्छ ।

३.३.२ संभावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

डुङ्गेश्वर गाँउपालिकाका क्षेत्रमा हाल १८ वटा सिँचाइ कुलो र ३५ सिँचाइ पोखरी सञ्चालनमा रहेका छन् भने १ वटा व्यक्तिगत लगानीमा निमार्ण भएको सामुहिक सिँचाइका लागी खैरांते ताल रहेको पाइन्छ । यस गाउँपालिकाको ६ वटै वडामा सिँचाइको लागी प्रयाप्त पानिको स्रोत रहेको छ । सञ्चालित सिँचाइ उपभोक्ता समितिहरू ११ वटा (मर्मत सम्भार कोष तथा कार्यक्रम सहित) रहेको देखिन्छ । सिँचाइका स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापनबाट खेतीयोग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा विस्तार गर्न सकिन्छ ।

३.३.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

गाउँपालिकामा उपलब्ध श्रोतहरूको समुचित उपयोग गरी खेती योग्य जमिनमा सिँचाइ उपलब्ध गराउने गरी विभिन्न सिँचाइ योजनाहरू निर्माण तथा पुनः निर्माण गरी खाद्य सुरक्षमा टेवा पुयाउने ।

ख) रणनीति

- सिँचाइ सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र नियमन गर्ने ।
- सिँचाइ सुविधाबाट वञ्चित क्षेत्रमा आकासे पानी संकलन, लिफ्ट सिस्टम लगायत अन्य बैकल्पिक सिँचाइ प्रविधिको विकास गर्ने ।
- कम पानी चाहिने बालीहरूको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- सिंचाइ योजना निर्माण गर्दा दिगो सञ्चालन तथा उपयोगका लागि क्षेत्रगत, लैङ्गिक, जातीय समानुपातिक प्रतिनिधित्व सहितको उपभोक्ता समिति गठन गरी लक्षित वर्गलाई प्राथमिकता दिने ।
- उपभोक्ता समितिको क्षमता अभिबृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- मर्मत संभार कोष निर्माण गर्ने ।

३.३.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१

बाह्रै महिना सिँचाइ हुने क्षेत्र	हेक्टर	६८०	१२८०	१४८०	१६८०
प्रयोगमा आएका सिँचाइ प्रविधि (सतह, पोखरी, ड्रिप, लिफ्ट आदि)	सङ्ख्या	२०	२५	३०	३५
आकाशे पानी संकलन (घैटो)	सङ्ख्या	०	५	७	९
जलस्रोत ऐन नियम कार्यान्वयन	सङ्ख्या	०	१	१	१
मुहान संरक्षण तथा घेरबार	स्थान	२	५	१०	१५
मर्मत संभारकोष भएका आयोजना	सङ्ख्या	१	१०	१३	१५
सुचारु सिँचाइ आयोजना	सङ्ख्या	२	३	५	६
खैराते ताल	सङ्ख्या	१	१	१	१
तरकारी उत्पादन	क्विन्टल	१५,६००	२२९००	२४६५०	२६४००

३.३.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	६६८५							
२०७९/८०	७०१९							
२०८०/८१	७३६९							
कुल जम्मा	**२१०७३**							

३.३.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	नयाँ सिँचाई प्रविधि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सिँचाइ सुविधा वृद्धि गर्ने	सालबसाली			
	सिँचाइ उपभोक्ता सामितिको क्षमता	सिँचाइमा संलग्न	सालबसाली			

	विकास तथा जनशक्ति व्यवस्थापन कार्यक्रम	जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने				
	सिँचाइ योजना निर्माण तथा मर्मत सम्भार	सिञ्चित क्षेत्र विस्तार गर्ने	सालबसाली			
	नयाँ सिँचाई आयोजना निर्माण एवम् सञ्चालन	नयाँ सिञ्चित क्षेत्र विस्तार गर्ने	सालबसाली			

३.३.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

३.४ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय

३.४.१ समस्या तथा चुनौती

यस डुङ्गेश्वर गाँउपालीकाको व्यवसाय सञ्चालनमा सोच र संस्कारको अभाव, पूर्वाधारको अभाव (व्यावसायिक सडक, कृषि सडक), तालिम तथा प्रशिक्षण केन्द्रको अभाव, व्यवसायिक प्रविधिको अभाव, व्यवसायिक सेवा प्रदायक संस्थाको अभाव, बैङ्क, सहकारी तथा वित्तीय सस्थाको अभाव, महिला, दलित, पिछडिएका वर्गहरूलाई उद्योग व्यवसायमा आकर्षण गर्न नसकेको, स्थानीय श्रोत, साधन, सीप, जनशक्तिको परिचालन गरी विकासको लागि नीति तथा रणनीतिको कमी तथा प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा नीतिको कमी रहेको देखिन्छ । यसका अतिरिक्त उत्पादनमुखी बजारको व्यवस्थापन नहुनु, व्यवसायिक सूचना केन्द्रको कमी आदी पक्षपनि उद्योग व्यवसाय विकासको प्रमुख समस्याको रुपमा रहेकाछ ।

३.४.२ संभावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

यस गाउँपालिकामा मुख्य हाट बजारहरू डुङ्गेश्वर,चुप्रा देउली र अवलपराजुल दैलेख आदी सञ्चालनमा रहेको तथा प्रमुख बजार क्षेत्रको रुपमा डुङ्गेश्वर र चुप्रा आदि रहेको छ । गाउँपालिकामा संभावना बोकेका व्यापार व्यवसायहरूमा बाँसजडीवुटी लगायत अन्य वन पैदावारमा आधारित उद्योग, दुध तथा डेरी, ऊन व्यवसाय, मासु व्यवसाय आदि प्रमुख रुपमा देखिन्छन् । घरेलु व्यवसायमा स्थानीय महिला तथा युवालाई लक्षित गरी सीपमा आधारित ढाका कपडा बुन्ने व्यवसायको विस्तार गर्न सकिने देखिन्छ । यसैगरी वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त रेमिट्यान्सलाई व्यवसायमा लगाउनका साथै वैदेशिक रोजगारीबाट भित्रिएको दक्ष जनशक्तिलाई स्थानीय स्तरमा उपलव्ध कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना गरी सञ्चालन गर्न सकिने संभावना रहेको देखिन्छ ।

३.४.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

आर्थिक समृद्धि र विकासका लागि स्थानीय कच्चा पदार्थ, साधन श्रोत,सीप र जनशक्तिको व्यवसायिक रुपमा परिचालन गरी उद्योग व्यवसायलाई दिगो बनाउने ।

ख) रणनीति

- औद्योगिक क्षेत्र स्थापनाका लागि जग्गा पहिचान र प्राप्तिका लागि निर्णय र स्थानीय जग्गाधनीसँग साझेदारी गर्ने
- उद्योग व्यवसाय विकास सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने
- ठूला, मझौला तथा साना उद्योगको सम्भाव्यताका आधारमा सञ्चालनमा सहजीकरण गर्ने ।
- उद्योगको लागि आवश्यक कच्चा पदार्थको उत्पादनको लागि जोड दिने ।
- प्राविधिक दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने,
- वित्तीय संस्थाबाट तालिमका आधारमा विनाधितो ऋण तथा सहुलियत व्याजकालागि पहल गर्ने,

- सार्वजनिक निजी क्षेत्रलाई ब्यबश्थीत गर्ने अवधारणा बमोजिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- युवालाई उद्योग ब्यबसाय स्थापनमा सहजीकरण तथा प्रोत्साहन गर्ने ।

३.४.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
चालु लघु उद्योग (५लाख स्थिर पुँजीभन्दा कम २ जना आफुसहित रोजगारी)	सङ्ख्या	३४	३९	४१	४४
चालु घरेलु उद्योग (१० लाख स्थिर पुँजीभन्दा कम भएको,परम्परागत सीप र श्रोतहरूको प्रयोग भएको)	सङ्ख्या	६०	९०	९७	१०५
सुचारु व्यापार व्यवसाय	सङ्ख्या	५२५	७२५	७७५	८२५
निकासी जन्य कच्चा पदार्थको परिमाण (स्थानीय श्रोत साधन)					
क) काठजन्य	क्यु. फिट	२,०००	३,०००	३५००	४,०००
ख) जडिबुटि	क्विन्टल	५०	७५	८५	१००
उत्पादन र बजारीकरण सहकारी संस्थाको तालीम प्राप्त	सङ्ख्या	५०	२००	२५०	३००
उद्यम सिर्जना र विकास सम्बन्धी तालिम प्राप्त उद्यमी	सङ्ख्या	१९४	२६९	३२०	३७९
व्यवसायिक सिपमूलक तालिम प्राप्त व्यक्ति (शिप परिक्षणमा पास भएका)	सङ्ख्या	२५	१००	१२५	१५०

३.४.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुंजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	२८२६							
२०७९/८०	२९६७							

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०८०/८१	३११५							
कुल जम्मा	८९०८							

३.४.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	ठुला मझौला तथा साना उद्योग प्रवद्र्घन कार्यक्रम (कच्चा पदार्थको उत्पादनमा प्रोत्साहन कार्यक्रम, सार्वजनिक—निजी अवधारणामा आधारित व्यवसायमा प्रोत्साहन कार्यक्रम)	ठूला, मझौला तथा साना उद्योगहरूको स्थापना गर्ने	सालबसाली			
	उद्योग क्षेत्र विकास नीति तर्जुमा	व्यवस्थित उद्योग क्षेत्रका लागि पूर्वाधार तयार गर्ने	सालबसाली			
	उद्योग पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	व्यवस्थित उद्योग क्षेत्रका लागि पूर्वाधार तयार गर्ने	सालबसाली			
	औद्योगिक उत्पादनको बजार पहुँच विकास कार्यक्रम	औद्योगिक उत्पादनको बजार व्यवस्थापन गर्ने	सालबसाली			
	उद्यमशीलता विकासका लागि युवा तथा लक्षित वर्ग क्षमता विकास तथा अनुदान सहयोग कार्यक्रम	उद्यमसील जनशक्ति तयार गर्ने	सालबसाली			

३.४.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

३.५ पर्यटन विकास

३.५.१ समस्या तथा चुनौती

पर्यटन मार्गको पहिचान भएता पनि कामसञ्चालनमा ढिला सुस्ती भएको, होमस्टे सञ्चालनमा नआउनु, व्यवस्थित होटलहरू नहुनु, पर्यटन प्रवर्द्धनको निमित्त आवश्यक नीतिनियमको कमी तथा ज्ञानको अभाव, पर्यटकीय क्षेत्रको प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक सूचना केन्द्र, बाटो, धारा, होटल व्यवसाय, बैङ्क, वित्तीय संस्था उपयुक्त प्रविधि आदिको कमी मूख्यसमस्याको रुपमा रहेका छन्

३.५.२ संभावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकोे धार्मिक पर्यटकीय महत्वको दृष्टिकोणले सामाजिक रितिरिवाज र चाड पर्वमा वडा दशै, तिहार, चैतेदशै, साउने संक्रान्ति, स्थानीय देवीदेवताहरूको पैठ र लहरेपैसरी लगायतका स्थानीय कला संस्कृतिहरू रहेका छन् । यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको पर्यटकिय स्थानहरू कुइया ताल, खराते ताल, मालिका मन्दिर, कोटाफेरा देवल ,नारायण मन्दिर,लाँकुरी मन्दिर, माइको थान मन्दिर, गिद्धपोखारी गुरुङगाडेडाँडा पञ्चायन–ढुङ्गेधारा ढुङ्गेल मन्दिर रहेका छन भने यस गाउँपालिकाका पुरुषहरूले दौरा, सुरुवाल, कोट, टोपी र महिलाहरूले गुन्यू, चोलो भेषभुषाका रुपमा लगाउने गरे पनि युवा वर्ग भने एक्काईशौं शताव्दीको आधुनिकता तर्फ आर्कषित भएको पाईन्छ । यसले गर्दा पुरानो कला संस्कृती र रितीरिवाजलाई दोश्रो पुस्ता सम्म हस्तान्तरण गर्न कठिनाई देखिएको छ । आ-आफ्नै जातजातिगत भेषभुषा तथा खानपिन भाषाभाषी सस्कार सस्कृति रहनुले यस क्षेत्रको विकासको संभावना प्रशस्त देखिन्छ ।

३.५.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटनको माध्यमबाट दिगो आर्थिक समृद्धि र समतामूलक समाजको आधार तयार गर्ने ।

ख) रणनीति

- पर्यटनको लागि पूर्वाधारको विकास गर्ने ।
- आन्तरिक तथा बाह्यपर्यटनको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धन सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने ।
- सरकारी, निजी क्षेत्र, सामुदायिक क्षेत्रको साझेदारीमा होमस्टे सञ्चालन गर्ने ।
- स्थानीय जनतालाई पर्यटन व्यवसाय सम्बन्धी जागरण गराउने सोच र संस्कारमा विकास गर्ने ।
- पर्यटकीय क्षेत्र, सास्कृतिक क्षेत्रको पुननिर्माण, संरक्षण र विकास गर्ने ।
- पर्यटक संग्रहालयको स्थापना गर्ने ।
- पर्यटकलाई आवश्यक सुविधाको व्यवस्था गर्ने ।
- रेडियो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

३.५.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
व्यवस्थित पर्यटकीय स्थान तथा स्थल	सङ्ख्या	४	६	७	८
व्यवस्थित होमस्टे र ग्रामीण पर्यटकीय गाउँ (शुरुवात)	सङ्ख्या	०	२	२	२
उपलब्ध पर्यटकीय सेवा र सुविधाको प्रकार	सङ्ख्या	४	६	७	८
पर्यटकीय स्तरको होटेल तथा रेष्टुरेण्ट	सङ्ख्या	८	१२	१४	१७
कृषि पर्यटन सञ्चालन स्थान	सङ्ख्या	२	४	५	६
तालिम प्राप्त टुर गाइड	सङ्ख्या	०	१०	१२	१५
व्यवस्थित वनभोज तथा पार्क (निर्माणधीन)	सङ्ख्या	१	२	३	३
स्तरउन्नति गरिएका पर्यटकीय सम्पदा	सङ्ख्या	१	२	२	२
तालिम प्राप्त कुक तथा वेटर	सङ्ख्या	१५	२५	२७	३०
सञ्चालित तथा व्यवस्थित पद मार्ग	सङ्ख्या	१८	१९	१९	२०

३.५.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	२७८५							
२०७९/८०	२९२५							
२०८०/८१	३०७१							
कुल जम्मा	८७८१							

-

३.५.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	पर्यटन प्रवर्द्धन, प्रचार प्रसार तथा क्षमता विकास कार्यक्रम	पर्यटन क्षेत्रको समुचित विकास गर्ने	सालबसाली			
	कुईयाताल संरक्षण तथा प्रवर्द्धन र व्यवस्थापन	कुईयातालको पर्यटकीय सम्भावना बढाउने	सालबसाली			
	पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि संभव्यता अध्ययन	सम्भाव्य पर्यटकीय क्षेत्र पहिचान गर्ने	सालबसाली			
	पर्यटन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	पर्यटकीय क्षेत्रको विकास गर्ने	सालबसाली			
	रेडियो कार्यक्रम सञ्चालन	सुसूचित गराउने	सालबसाली			

३.५.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

३.६ बैङ्क, वित्तीय संस्था एवम् सहकारी

३.६.१ समस्या तथा चुनौती

स्थानीय व्यापार, व्यवसायको लागि ऋणको जोखिम उठाउने क्षमतामा कमी, स्थानीयहरूमा आम्दानी तथा बचतको मात्रामा अत्यन्तै कमी, बचत तथा ऋण समूहको व्याजदर चर्को हुनु, सहकारी संस्थाहरूको प्रविधिको विकास आवश्यक मात्रामा नभएको, व्यवसाय विकासका लागि आवश्यक सुरक्षाको कमी जस्ता पक्ष यस क्षेत्रको विस्तारका लागि चुनौतीको रुपमा रहेकाछन् ।

३.६.२ संभावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

वित्तीय सेवाको पहुँच तथा ग्रामीण स्तरमा सेवाको बिस्तारका लागि यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा हाल १ वटा वैंक शाखा ४ वटा लघुबित्त बैक र १९ वटा सहकारी संस्थाहरू सञ्चालनमा रहेका छन् भने आमा समूह, सामुदायिक संस्था र बिभिन्ना बचत समूहबाट समेत वित्तीय सेवा उपलब्ध भईरहेका छन् ।

३.६.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

सरकारी नीति, प्राइभेट बैक, निजी (रेमिट्यान्स) तथा सहकारी क्षेत्रहरूले समन्वय गरी आन्तरिक तथा बाह्य पूँजीलाई स्थानीय उत्पादन र उपभोगमा जोड दिदै आयात तथा निर्यात उद्योगको आधारशिला तयार भएको हुने ।

ख) रणनीति

- कृषि सहकारी, बचत सहकारी, पशु सहकारी व्यवसायिकहरूको सहकारीको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- नयाँ सहकारी नीतिअनुसार पूर्ण सञ्चालनमा नआएको र चल्ननसकेको सहकारीहरूलाई एकिकरण गर्ने
- सहकारी क्षेत्रको विकास सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून तथा मापदण्डको निर्माण, कार्यान्वयन तथा नियमन गर्ने ।
- बैङ्क, सहकारी र निजी क्षेत्रको लगानीलाई उद्योग व्यवसायमा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
- पूर्ण सञ्चालनमा नआएको वा सञ्चालन हुन समस्यामा रहेका सहकारीहरूलाई एकीकरण गर्ने ।
- महिला बचत, रेमिटेन्यास रकम र निजी क्षेत्र, सहकारीको लगानीलाई उद्योग, व्यापार व्यवसाय, पर्यटनमा आकर्षित गर्ने ।

३.६.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१

सहकारी सङ्ख्या	ओटा	१९	२०	२३	२६
बैंक-वित्तीय संस्था	ओटा	४	६	७	९
रेमिटान्स (IME)	ओटा	९	१४	१५	१७
सहकारी सदस्य सङ्ख्या	जना	७०००	७६००	७८५०	८१००
सहकारी भवन	सङ्ख्या	४	६	८	१०
सहकारी संजाल गठन	ओटा	०	१	१	१
सहकारी तालिम प्राप्त जनशक्ति	ओटा	३०	७५	९५	१२०
स्थानीय सहकारी ऐन,नियम मापदण्ड	ओटा	२	३	३	४
महिला बचत तथा ऋण समुह	ओटा	३२	९१	६०	५०

३.६.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	१६९०४							
२०७९/८०	१७७५०							
२०८०/८१	१८६३८							
कुल जम्मा	**५३२९२**							

३.६.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	व्यवसाय सञ्चालनको लागि अनुदान सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन	व्यवसायीको क्षमता विकास गर्ने	सालबसाली			
	वित्तीय सेवा सुदृढीकरण नीति कार्यक्रम तय गर्ने	वित्तीय सेवा सुदृढीकरण गर्ने	सालबसाली			

	सम्बन्धित निकायहरूसँग आवश्यक छलफल गरी एकीकरणको प्रक्रियामा जाने	सहकारीहरू लाई सुदृढ गर्ने	सालबसाली			
	सहकारीहरूको सेवा र क्षेत्रलाई अझ बढी विस्तारित र प्रभावकारी बनाउन तालिम तथा गोष्ठीको आयोजना	सहकारीहरू को सेवा र क्षेत्रलाई अझ बढी विस्तारित र प्रभावकारी बनाउन गर्ने	सालबसाली			
	उद्योग, व्यापार व्यवसायको लागि अनुदानको व्यवस्था	उद्योग, व्यापार व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्ने	सालबसाली			
	एक घर एक सहकारी सदस्य हुनु पर्ने	सहकारीको प्रवर्द्धन गर्ने	सालबसाली			
	वित्तीय सेवा सुदृढीकरण कार्यक्रम	वित्तीय सेवा प्रभावकारी बनाउने	सालबसाली			
	व्यवसाय सञ्चालनको लागि अनुदान सहयोग कार्यक्रम	व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने	सालबसाली			

३.६.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

३.७ वैदेशिक रोजगारी

३.७.१ संभावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

प्रत्येक नागरिकलाई रोजगारीको प्रत्याभूति गर्न संविधानमा रोजगारीको हकको व्यवस्था गरिएको छ । गाउँपालिकाको कूल जनसङ्ख्याको आर्थिक रुपले सक्रिय (१५-४९) वर्षसमूहको जनसङ्ख्या ५३.४५ प्रतिशत रहेको छ । आर्थिक रुपमा सक्रिय जनशक्तिले स्थानीय तहमा पर्याप्त रोजगारीको अवसर नहुंदा वैदेशिक रोजगारमा जाने प्रवृत्ति बढ्दो छ । उमेर समूह को आधारमा सबैभन्दा बढी २५-४५ वर्षसमूह देखिन्छ । यस गाउँपालिकाको कुल १५८८३ जनसङ्ख्या मध्ये २३८ व्यक्तिहरू बैदेशिक रोजगारमा गएका छन्। जसवाट वार्षिक (२०७५-०७६) रु. १,११,३५०००। विप्रेषण गाउँपालिकामा भित्रिएको छ ।

३.७.२ समस्या तथा चुनौती

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा युवा र आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्याको वाहुल्यता रहेको छ जुन यस गाउँपालिकाको अबसरको रुपमा रहेको देखिन्छ । विदेशमा आर्जित विप्रेषण र सिकेको सीप आफ्नो स्थानीतहमा प्रयोग गर्न सकेमा स्थानीय आर्थिक विकासमा र उत्पादनमा योगदान पुग्नका साथै रोजगारको अवसर समेत विस्तार हुने अवसर देखिन्छ । बढ्दो बसाईसराई र वैदेशिक रोजगारीमा जाने प्रवृत्तिले स्थानीय रुपमा जनशक्तिको कमी, पारिवारीक-सामाजिक समस्या र परनिर्भरता बढी रहेको छ । डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा बढी रहेको विप्रेषण आयको उत्पादनमूलक उपयोग हुन नसक्दा उपभोग बढ्दो छ । दक्ष जनशक्ति विकास तथा पठाउन नसक्नु साथै वैदेशिक रोजगारको दिगो विकल्प दिनु डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको लागि ठूलो चुनौतीको रुपमा रहेको देखिन्छ ।

३.७.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कामदार तथा तिनका परिवारको वैदेशिक रोजगारवाट आर्थिक लाभ वृद्धि हुनका साथै वैदेशिक रोजगारवाट उत्पन्न नकारात्मक प्रभावहरू लाई न्यूनिकरण गर्ने ।

ख) रणनीति

- डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाभित्र प्राप्त विप्रेषणलाई आयमूलक क्षेत्रमा लगानी गर्नका लागि वित्तीय साक्षरता कक्षा सञ्चालन गर्दै उद्यम विकासमा सहयोग गर्ने
- वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा उत्पन्न नकारात्मक असरहरूलाई न्यूनीकरणका लागि मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्रदान गर्ने ।
- स्थानीय तहमा स्वरोजगार तथा रोजगार सृजना हुने खालका कार्यक्रमहरू प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गर्ने ।
- बैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरूको यात्रालाई सुरक्षित, मर्यादित र उपलब्धिमूलक बनाउन सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्वन्धी व्यापक सूचना प्रवाह, सीप तालिम प्रदान तथा आवश्यक कानूनी सहायता प्रदान गर्ने ।

३.७.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
शिपमूलक तालिम लिएर वैदेशिक रोजगारीमा जाने	प्रतिशत	६	११		१३
सुरक्षित वैदेशिक रोजगारका लागि सूचना प्रवाह	प्रतिशत	३	१५		१५
विप्रेषणलाई उद्यम विकास-आयमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि वित्तीय साक्षरता	परिवार	१५०	६००		९००
बैदेशिक रोजगारीमा संलग्न व्यक्ति (आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्या)	प्रतिशत	१.४९	१		०.५
विपे्रषण	रुपैंया	१,११,३५०००	१२२४८५००		१३४७३३५०
सुरक्षित आप्रवासन सुचना केन्द्र स्थापना	सङ्ख्या	०	१		०

३.७.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	-	-	-	-	-	-	-	-
२०७९/८०	-	-	-	-	-	-	-	-
२०८०/८१	-	-	-	-	-	-	-	-
कुल जम्मा	-	-	-	-	-	-	-	-

३.७.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	आप्रवासी तथा तिनका परिवारका लागि मनोसामाजिक परामर्श सेवा	आप्रवासी तथा तिनका परिवारका लागि मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्रदान गर्ने ।	सालबसाली			
	रोजगार सूचना केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन	रोजगारी संबन्धी सूचना प्रदान गर्ने	सालबसाली			
	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सचेतना बढाउने				
	आर्थिक/वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम	वैदेशिक रोजगारीमा जाने व्यक्तिहरूलाई आर्थिक र वित्तीय साक्षर बनाउने	सालबसाली			
	व्यावसायिक सीप विकास कार्यक्रम	वैदेशिक रोजगारीमा जाने व्यक्तिहरूको व्यावसायिक सीप विकास गर्ने	सालबसाली			
	विप्रेषणको (आर्थिक, तथा ज्ञान/सीप र उद्यमशीलता) उत्पादनमूलक उपयोग	विप्रेषण उपयोगमा वृद्धि गर्ने	सालबसाली			

३.७.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

परिच्छेद ४ - सामाजिक विकास

विषय सूची

परिच्छेद : ४ सामाजिक विकास 3

(क) सामाजिक विकास पृष्ठभूमि ३

(ख) सामाजिक विकास वर्तमान अवस्था ३

(ग)सामाजिक विकासको उद्देश्य र उद्देश्य सूचक ४

(घ) प्रमुख विषय उपक्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट ५

पाँच वर्षका लागि विषय उपक्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट ६

४.१ शिक्षा विकास ७

४.१.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती ७

४.१.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था ७

४.१.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति ७

४.१.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य ८

४.१.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा) ९

४.१.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण १०

४.१.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान ११

४.२ आधारभूत स्वास्थ्य १२

४.२.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती १२

४.२.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था १२

४.२.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति १२

४.२.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य १३

४.२.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान १५

४.२.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण १५

४.२.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान १८

४.३ खानेपानी तथा सरसफाइ १९

४.३.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती १९

४.३.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था १९

४.३.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति १९

४.३.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य २०

४.३.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान २१
४.३.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २२
४.३.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान २४

४.४ लक्षित वर्ग तथा सामाजिक समावेशीकरण २५
४.४.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती २५
४.४.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था २५
४.४.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य २६
४.४.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान २७
४.४.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २८
४.४.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान ३०

४.५ युवा तथा खेलकुद ३१
४.५.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती ३१
४.५.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था ३१
४.५.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति ३१
४.५.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य ३२
४.५.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ३२
४.५.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ३३
४.५.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान ३३

४.६ भाषा, साहित्य, कला र संस्कृति ३४
४.६.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती ३४
४.६.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था ३४
४.६.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति ३४
४.६.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य ३५
४.६.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ३५
४.६.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ३६
४.६.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान ३७

परिच्छेद : ४ सामाजिक विकास

(क) सामाजिक विकास पृष्ठभूमि

सहस्राब्दी विकास लक्ष्यहरूको सापेक्षिक सफलतामा आधारित रहेर दिगो विकासका लक्ष्यहरूलाई सन् २०३० सम्ममा अवलम्बन गर्न नेपाल प्रतिबद्ध रहेकोछ । लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको पहिलो संविधान २०७२ ले नेपाली जनताको शिक्षा, स्वास्थ्य र समावेशीकरण जस्ता सवालहरूलाई नागरिकको मौलिक हकको रूपमा स्थापित गर्दै माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य र नीति निर्माण तहमा समाजको पछाडि परेको वा पारिएको वर्ग तथा क्षेत्रको सहभागितालाई सुनिश्चित गर्ने कानुनी तथा नीतिगत आधारहरू तयार भईसकेकाछन् । सबैलाई गुणस्तरीय शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य, स्वच्छ पिउने पानी र सबैखाले विभेदको अन्त्य जस्ता सवालहरूलाई महत्वपूर्ण रूपमा उठान गरेकोछ । वर्तमान १५ औं राष्ट्रिय योजनाले उपरोक्त विषयलाई समेत उच्च प्राथमिकतामा राखेकोछ । सामाजिक विकासलाई गुणस्तरीय जीवनयापनको आधार तयार गर्न प्रदेश सरकार सङ्घीय सरकार र विकास साझेदारहरू स्थानीय सङ्घ संस्थाहरूको सहकार्य र समन्वयमा स्थानीय सरकारले सकारात्मक प्रयास गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेकोछ । डुङ्गेश्वर गाउँपालिको समृद्धी र सामाजिक रूपान्तरणका लागि सक्षम तथा क्रियाशील जनशक्ति उत्पादन गरी यथोचित अवसरहरू उपलब्ध गराउन शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ, सामाजिक समावेशीकरण, युवा तथा खेलकुद, कला तथा संस्कृति जस्ता क्षेत्रमा देखिएका सम्भावना र अवसरहरू, समस्या तथा चुनौतीहरू र आगामी दिनहरूमा गरिने प्रयासहरू सहित संक्षिप्त विश्लेषण देहाय अनुसार गरिएकोछ ।

(ख) सामाजिक विकास वर्तमान अवस्था

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको पाश्र्वचित्र २०७४ अनुसार गाउँपालिकाको कुल साक्षरता प्रतिशत (५वर्ष देखी माथिको) ६९.३२ रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा सामुदायिक ३१ र संस्थागत ४ वटा गरी कुल ३५ वटा बिद्यालयहरूमा आधारभूत तहको अध्ययन-अध्यापन भइरहेकाछ । यस पालीकाकमा विद्यालय बााहिर रहेका (५-१५ वर्ष) बालबालिका २.२६ प्रतिशत छन् भने वाल विकास केन्द्र ३० सञ्चालनमा रहेकाछन् । सामुदायिक सिकाई केन्द्र ३ वटा रहेकाछन् । गाउँपालिकाभित्र जम्मा ४ वटा स्वास्थ्य संस्था र १२ वटा गाउँघर क्लिनिक रहेकाछन् । गाउँपालिकामा १ जना जनस्वास्थ्य निरिक्षकको मातहतमा स्वास्थ्य संस्थाका कर्मचारीहरू रहने गरी स्वास्थ्य संस्थाहरमा कर्मचारी खटाइएको छन् भने सुरक्षित सुत्केरी सेवा प्रदान गर्नकालागि ४ वटा बर्थिंग सेन्टर सञ्चालनमा रहेकाछन् भने स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराउनेको ढट।ठछ प्रतिशत रहेकोछ । डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ, लक्षित वर्ग तथा सामाजिक समावेशीकरण, युवा तथा खेलकूद र कला, भाषा तथा संस्कृति लगायत स्थानीय तहको लागि उपलब्ध सामाजिक विकासको उद्देश्य, लक्ष परिमाण, रणनीति तथा प्रमुख कार्यक्रमलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ ।

(ग)सामाजिक विकासको उद्देश्य र उद्देश्य सूचक

आधारभूत गुणस्तरीय स्वास्थ्य र शिक्षा सहित सामाजिक न्याय कायम गर्दै उत्तरदायी नागरीक सहितको समावेशी तथा समतामूलक समाज निर्माणमा जोड गर्ने ।

निर्धारित उद्देश्यका लागि लक्ष-परिमाण सूचकहरू देहाय अनुसार हासिल हुने अपेक्षा गरिएकोछ —

उद्देश्य सूचक (आधार रेखा तथा आवधिक योजनाको लक्ष परिमाण)

सूचक	एकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	आर्थिक वर्ष ०७७/७८ सम्मको अवस्था	मध्यमकालीन लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
५ वर्ष देखि माथिका साक्षर जनसङ्ख्या	प्रतिशत	६९.३२	७५	८०	९०	९५
प्राविधिक शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थी	सङ्ख्या	२३	९०	१२३	१५०	१७३
उच्च शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थी	सङ्ख्या	१,३१४	१५२०	१,६१४	१,७१४	१,८१४
३० मिनेटभित्र स्वास्थ्य सेवामा पहँच भएको जनसङ्ख्या (घरधुी) (गाउँघर क्लिनिकको सेवा समेत)	सङ्ख्या	५००	६५०	८००	९५०	१,१००
प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र-अस्पताल पुग्न लाग्ने औषत समय	मिनेट	६०	४५	३०	३०	३०
पाइप प्रणाली वा सुरक्षित खानेपानीको सेवा उपयोग गर्ने घरधुरी	घरधुरी	१४४५	२१००	२,५००	२,७५०	३,०४४
सरसफाइ सेवा र सुविधा उपलब्ध परिवार	प्रतिशत	८०	९०	९०	९५	१००
स्नातक तह उत्तीर्ण अपाङ्ग	सङ्ख्या	२	३	५	६	७
स्नातक तह उत्तीर्ण गर्ने महिला	सङ्ख्या	१४	३०	४४	५४	६४
स्नातक तह उत्तीर्ण दलित तथा सिमान्तकृत जाति	सङ्ख्या	३०	३२	३५	३७	४०
स्थानीय समिति-संरचनाको नेतृत्वदायी पदमा महिला तथा अन्य लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व	प्रतिशत	२	४	५	७	१०
जिल्ला-क्षेत्रीयस्तर व्यावसायिक खेलाडी	सङ्ख्या	५	७	८	१०	१२
पूर्व प्रसुति सेवा ४ पटक प्राप्त गर्ने महिला	सङ्ख्या	२१६	३०८	३१६	३६६	४१६
जीवनपयोगी सीप प्राप्त तथा क्लब, सञ्जाल र	सङ्ख्या	२१६	२५०	३६६	४१६	४६६

श्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना कार्यशाला डुङ्गेश्वर २०७६ ।

(घ) प्रमुख विषय उपक्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको आवधिक योजना अनुसार आर्थिक वर्ष २०७६-७७ देखि २०८०-८१ सम्मका लागि सामाजिक विकास तर्फ कुल रु.४९ करोड ७३ लाख १६ हजार बजेट अनुमान गरिएको देखिन्छ । जसमध्ये सबैभन्दा बढी शिक्षा तर्फ रु.३३,३९,४५,०००।— (६७.१५ प्रतिशत) र सबैभन्दा कम कला संस्कृति तर्फ रु.६,३०,०००।— (०.१३ प्रतिशत) विनियोजन गरिएको पाइन्छ । विषय क्षेत्र अन्तरगतका उपक्षेत्रहरूका आधारमा निम्नानुसार बजेट बाँडफाँट भएको पाइन्छ ।

पाँच वर्षका लागि विषय उपक्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट

(आर्थिक वर्ष २०७६-७७ देखि २०८०-८१ सम्म)

विषय क्षेत्र : सामाजिक विकास			
क्रम सङ्ख्या	विषय उपक्षेत्रहरू	कुल अनुमानित लागत रु.	प्रतिशत
१	शिक्षा विकास	३३,३९,४५,०००।-	६७.१५
२	स्वास्थ्य	४,३०,९१,०००।-	८.६६
३	खानेपानी तथा सरसफाइ	१०,१०,००,०००।-	२०.३१
४	लक्षित वर्ग तथा समावेशीकरण	१,७८,४०,०००।-	३.५९
५	युवा तथा खेलकूद	८,१०,०००।-	०.१६
६	कला संस्कृति	६,३०,०००।-	०.१३
सामाजिक विकासको जम्मा		**४९,७३,१६,०००।-**	**१००**

४.१ शिक्षा विकास

४.१.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

विज्ञान सामग्री प्रयोगशाला तथा शैक्षिक सामग्रीको अपर्याप्तता र सबै विद्यालयहरूमा कम्प्युटर सौर्य ऊर्जा लगायत आई.सी.टी.सामग्रीहरूको अभाव रहेकोछ । डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा शैक्षिक गतिविधिहरूलाई निरन्तरता र गुणस्तरिय शिक्षा प्रदान गर्नलाई प्रायः जस्तो विद्यालयहरूमा शिक्षक दरबन्दीको अभाव देखिन्छ । यस गाउँपालीकमा प्राविधिक शिक्षा उच्च शिक्षा हाँसिल गर्ने विद्यालयहरूको अभाव देखिन्छ । विद्यालयहरूको भवन भूकम्प प्रतिरोधी नहुनु र स्वच्छ खानेपानीको अभाव लगायत बालमैत्री, अपाङ्ग मैत्री, धारा शौचालयको अभाव यस गाउँपालिकामा मुख्य समस्याको रूपमा देखिएकोछ विद्यालयका पूर्वाधारहरू नहुनु र विद्यामलय भवन बालमैत्री र भूकम्प प्रतिरोधी नहुनु जस्ता समस्याहरू विद्यमान रहेकाछन् । मापदण्ड अनुसारको विद्यालयहरूको खेलमैदान, विज्ञान प्रयोगशाला, विषयगत शिक्षकहरूको व्यवस्था एवम् शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम नहुनु पनि प्रमुख समस्याको रूपमा रहेकोछ ।

४.१.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

नेपालको संविधान (२०७२) को भाग ३ मौलिक हक र कर्तव्य अन्तगत धारा ३१ मा शिक्षा सम्बन्धी हकको व्यवस्था गरेकोछ जसमा प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत शिक्षामा पहुँचको हक हुने र प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनविार्य र निशुल्क तथा माध्यामिक तहसम्मको शिक्षा निशुल्क पाउने हक हुनेछ भन्ने मौलिक अधिकारको रूपमा व्यवस्था गरिएकोछ । त्यस्तै शारीरिक रूपमा अशक्त, दृष्टिविहीन, बहिरा, स्वर र बोलाइ सम्बन्धी अपाङ्गता भएका नागरिकहरूलाई कानुन बमोजिम साङ्केतिक भाषाको माध्यमबाट शिक्षा पाउने कानुनी व्यवस्था समेत संविधानमा उल्लेख गरिएकोछ । हालसम्म प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको कुल साक्षरता प्रतिशत ६९.३२ रहेकोछ । कूल ३५ वटा विद्यालयहरू र बालविकास केन्द्र ३० रहेको देखिन्छ भने १५ वटा विद्यालयहरूमा बालमैत्री आधारभूत पूर्वाधारसहितको सेवा सुविधा उपलब्ध भएकोछ । बालबालिकाको सर्वाङ्गीर्ण विकास तथा बाल अधिकारको संरक्षणका लागि १० वटा बालक्लबहरू र १ महिला सञ्जाल वटा सामजिक संस्था दर्ता भएकाछन् । व्यवस्थित विज्ञान प्रयोगशाला भएका विद्यालय सङ्ख्या ४ वटा रहेकाछन् । यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा माध्यमिक विद्यालय ६ वटा, उच्च माध्यमिक विद्यालय १ वटा र क्याम्पस १ रहेको पाइन्छ ।

४.१.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

भूकम्प प्रतिरोधी भौतिक संरचना सीपमूलक, रोजगारमुखी, गुणस्तरीय तथा प्रतिस्पर्धी शिक्षाको सुनिश्चितता भएको हुने ।

ख) रणनीति

- विद्यालयबाहिर रहेका सबै बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षामा समाहित गर्ने,
- द्यालयमा बालमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री शौचालय खानेपानी र भवनको निमार्ण सँगै शिक्षामा सबैको समान पहुँच अभिवृद्धिका लागि व्यवस्थापन गर्ने,
- विद्यालयहरूमा आवश्यक पूर्वाधार तथा प्रविधिको विस्तार गर्ने,
- प्राविधिक शिक्षालयको व्यवस्था गर्ने,
- विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा शिक्षक दरबन्दीको उचित व्यवस्थापन गर्ने,
- आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा विकास सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड, तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने,
- सबै विद्यालयमा विद्यार्थीको उमेर, सङ्ख्या अनुसारको फर्निचर व्यवस्था गर्ने,
- शिक्षक तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको क्षमता अभिवृद्धि तथा अविभावकहरूको सचेतना वृद्धि गर्ने,
- गुणस्तरिय शिक्षा सञ्चालनका लागि आवश्यक मापदण्ड अनुसारको पूर्वाधार विकास गर्ने,
- उत्कृष्ट विद्यालय, शिक्षक, विद्यार्थीहरूलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने ।

४.१.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		
			आर्थिक वर्ष ०७८/७९	आर्थिक वर्ष ०७९/८०	आर्थिक वर्ष ०८०/८१
विद्यालय बााहिर रहेका (५—१५ वर्ष) बालबालिका	प्रतिशत	२.२६	१.५	१	०.५
कक्षा १० को उत्तीर्ण दर	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००
कक्षा १० को सिकाई उपलब्धि दर	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००
बालमैत्री सिकाइ विधि अवलम्बन गर्ने विद्यालय	सङ्ख्या	२९	३५	३५	३५
बालमैत्री आधारभूत पूर्वाधार र सुविधा (भवन, चर्पी, खानेपानी)		१५	२१	२२	२३
खेलकुद मैदान, घेरावार, फर्निचर) उपलब्ध	विद्यालय	२	६	७	८
अपाङ्गमैत्री आधारभूत पूर्वाधार (भवन, चर्पी, धारा, फर्निचर आदि)	सङ्ख्या	११	२०	२३	२६
महिलामैत्री पूर्वाधार (शौचालय)	सङ्ख्या	२,४३६	२,९३६	३,०३६	३,१३६
छात्रवृत्ति पाउने विद्यार्थी सङ्ख्या	सङ्ख्या	१०	१९	२२	२५
बालक्लब गठन भएका विद्यालय	सङ्ख्या	१५.६	१७.६	१६.६	१८.६
शिक्षक विद्यार्थी अनुपात (आधारभूत र माध्यमिक)	विद्यालय	७.४	२२.४	२७.४	३२.४
महिला शिक्षकको प्रतिशत	सङ्ख्या	४	७	८	९
व्यवस्थित विज्ञान र कम्प्युटर प्रयोगशाला भएका	सङ्ख्या	१	३	३	४
प्राविधिक विद्यालय	सङ्ख्या	१	०	०	०
उच्च शिक्षा क्याम्पस	सङ्ख्या	२	७	८	१०

४.१.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुंजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	१३४७४९	३२५०	१३१४९९	-	२९४४९	१००३००	५०००	-
२०७९/८०	१४१४८६	३४१३	१३८०७३	-	३०९२१	१०५३१५	५२५०	-
२०८०/८१	१४८५६१	३५८३	१४४९७८	-	३२४६८	११०५८१	५५१३	-
कुल जम्मा	**४२४७९६**	**१०२४६**	**४१४५५०**	-	**९२८३८**	**३१६१९६**	**१५७६३**	-

४.१.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशिर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उदेश्य	कार्यक्रम/आयोजना को अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन बर्षको उपलब्धि	कैफियत
	भूकम्प प्रतिरोधी, बालमैत्री, अपाङ्ग मैत्री आधारभूत शैक्षिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	भूकम्प प्रतिरोधी, बालमैत्री, अपाङ्ग मैत्री आधारभूत शैक्षिक पूर्वाधार विकास गर्ने	सालबसाली			
	शिक्षा गुणस्तर वृद्धिका लागि शैक्षिक तालीम अभिवृद्धि कार्यक्रम	शैक्षिक तालिमको अवशरमा बृध्दि गर्ने	सालबसाली			
	शिक्षक तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको क्षमता अभिवृद्धि तथा अविभावकहरूको सचेतना वृद्धि	शिक्षक तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको क्षमता अभिवृद्धि तथा अविभावकहरूको सचेतना वृद्धि गर्ने	सालबसाली			
	प्राविधिक तथा सीपमूलक शिक्षादिने (वन, चिकित्सा र पशु)	प्राविधिक तथा सीपमूलक शिक्षा दिने (वन, चिकित्सा र पशु)	सालबसाली			
	विद्यार्थी भर्ना तथा निरन्तरता अभिवृद्धि कार्यक्रम	विद्यार्थी भर्ना बृध्दि गर्ने				
	बालमैत्री WASH/स्यानेटरी प्याड सहितको शौचालय निर्माण	शौचालय प्रयोगमा बृध्दि गर्ने	सालबसाली			
	शिक्षण सिकाइमा सूचना प्रविधि, विज्ञान प्रयोगशाला र पुस्तकालय निर्माण कार्यक्रम	शिक्षण सिकाईमा सूचना प्रबिधि, बिज्ञान प्रयोगशाला र पुस्तकालयको सुबिधा बढाउने	सालबसाली			

४.१.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

४.२ आधारभूत स्वास्थ्य

४.२.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिका नयाँ पुनःसंरचना गरिएकोले अस्पताल र प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको लागि यथेष्ट जग्गा नहुनु, विशेषज्ञ चिकित्सकहरू उपलब्ध नहुनु, दरबन्दी अनुसारका स्वास्थ्यकर्मीहरूको आपूर्ति कम हुनु तथा सरुवा भइरहनु, भएको बर्थिङ्ग सेन्टरमा उपकरणहरूको अभाव, भौतिक संरचनाको कमी, ल्याब सेवा नहुनु, पाठेघर खस्ने समस्याको व्यापकता, अपाङ्गमैत्री स्वास्थ्य सेवा नभएको, किशोर किशोरीमैत्री स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन नहुनु तथा महामारी रोकथामको लागि आवश्यक जनशक्तिको अभाव लगायतका समस्या विद्यमान रहेकाछन् । यस गाउँपालिकामा ४ वटा बर्थिङ्ग सेन्टर भएता पनि मापदण्ड अनुसारको भवनहरू नभएका स्टेचरहरू रहको तर बिग्रेको च्यातिएको अवस्थामा रहेकाछन् भने औषधि आपूर्ति भएता पनि वितरणमा समस्या रहेकोछ । यसका साथै गाउँपालिकामा विशेषज्ञ दथ स्वास्थ्यकमीको अभाव रहेकोछ । स्वास्थ्य संस्थामा पानीको आपूर्तिको समस्याको कारण सरसफाइमा समेत असर पारेकोछ ।

४.२.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाले स्वास्थ्य सेवालाई जनतामाझ पुरयाउनका लागि हाल ४ वटा स्वास्थ्य संस्थाबाट आधारभूत सेवा प्रदान गर्दै आएकोछ । गाउँपालिकामा हालसम्म ५ वटा बर्थिङ्ग सेन्टर सञ्चालनमा रहेकाछन् भने स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतना फैलाउनका लागि ५७ जना महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरू क्रियाशील रहेकाछन् । स्वास्थ्य संस्थाबाट हाल ३० जना स्वास्थ्यकर्मीहरूले सेवा दिँदै आएकाछन् र परिवार नियोजनको साधन प्रयोगकर्ता प्रयोग गर्ने १४.०४ प्रतिशत रहेकोछ । नेपालको संविधान (२०७२) ले प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्ने मौलिक हकको व्यवस्था गरेकोछ । देश विकासमा स्वस्थ र उत्पादनशील नागरिकको महत्वलाई दृष्टिगत गरी यस क्षेत्रमा लगानी वृद्धि मार्फत गुणस्तरिय तथा सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नु राज्यको दायित्व हो । यसै सन्दर्भमा लोक कल्याणकारी राज्यको अवधारणा अनुरूप स्वास्थ्य क्षेत्रलाई नाफामूलकबाट क्रमशः सेवामूलक क्षेत्रमा रूपान्तरण गर्दै लैजानुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

४.२.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

नागरिकलाई गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्यसेवा तथा सुविधाको उपलब्धता र सुनिश्चित भएको हुने ।

ख) रणनीति

- आधारभूत स्वास्थ्य सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने,

- स्वास्थ्य संस्थाका भवनहरू पक्की भूकम्प प्रतिरोधी तथा मापदण्ड अनुसार निर्माणका लागि स्थानीय सरकार आफैँ तथा प्रदेश सङ्घसँग समन्वय गर्ने र सरसफाइका लागि खानेपानीको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- एचआइभि एड्स, क्यान्सर, मृगौला फेल भएकाहरू तथा प्रभावित परिवारलाई उपचार तथा आर्थिक सहयोगको नीति अवलम्वन गर्ने,
- स्वास्थ्य संस्थाबाट बाट वितरण गरिने औषधिलाई आवश्यकता अनुसार नियमित वितरण गरी अनुगमन र नियमन गर्ने,
- गाउँपालिकास्तरीय १५ सैयाको अस्पतालको स्थापना गर्ने,
- गुणस्तरीय र सुरक्षित प्रसूति सेवा प्रदान गर्ने,
- पूर्णखोप कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिन वाह्य खोप क्लिनिक भवन निर्माण गर्ने,
- एम्वुलेन्स सेवा सञ्चालन व्यवस्थित गरी निरन्तर गर्ने,
- नागरिकको स्वास्थ्य बीमा सुनिश्चित गर्दै स्वास्थ्य उपचारमा पहुँचको विस्तार गर्ने,
- महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको सेवालाई मूल्याङ्कन गरी प्रोत्साहन भत्तामा समय सापेक्ष वृद्धि गर्ने,
- पाठेघर खस्ने कारण बारे जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी खसेका महिलाहरूको उपचारको व्यवस्था गर्ने,
- जेष्ठ नागरिक, वृद्ध वृद्धा तथा अपाङ्गहरूको लागि स्वास्थ्य संस्थाहरूमा क्रमशः अपाङ्ग मैत्री वातावरण निर्माण गर्ने ।

४.२.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
बिरामी पर्दा सर्वप्रथम स्वास्थ्य चौकी-प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र-अस्पताल जाने जनसङ्ख्या, वार्षिक रूपमा स्वास्थ्य संस्थाबाट सेवा पाएकाहरूको जम्मा जनसङ्ख्या (दोहोरिएको तथा बाहिरबाट आएको)	सङ्ख्या	१५,९४०	१९,९४०	२०,९९०	२२,९४०
२५०० ग्राम भन्दा कम जन्म तौल भएका शिशु	सङ्ख्या	१४	४	३	३
स्वास्थय संस्थामा प्रसुती गराउने गर्भवती महिला	प्रतिशत	९६.७५	९८	९९	१००
झाडापखालाको संक्रमण दर (प्रतिहजारमा)	प्रतिशत	१०	५	४	३
स्वासप्रश्वासको संक्रमण (ब्चक्ष्) दर (प्रतिहजारमा)	प्रतिशत	१९	१५	१३	१०
स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी	जना	३०	६०	७५	९०
भिटामिन ए प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	७३.९७	१००	१००	१००
सबै खोप लिएका बालबालिका	प्रतिशत	७२.७२	७७.७२	८०.७२	८४.७२
परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर	प्रतिशत	१४.४२	१६.४२	१७.९२	१९.४२
स्वास्थ्य विमा गर्ने परिवार	सङ्ख्या	०	१००	२००	३००
स्वास्थ्य सूचना, शिक्षा र सञ्चार सचेतना कार्यक्रममा सहभागि	जना	७००	१,२००	१,७००	२,२००
स्वास्थ्य शिविर पटक	जना	२	५	७	९
मासिक रूपमा फलोअपमा आएका विरामी	प्रतिशत	२	१०	१२	१५
क्रियाशिल महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	सङ्ख्या	५७	६०	६१	६३
निजी तथा समुदायमा आधारित स्वास्थ्यकर्मी	सङ्ख्या	३०	४०	४१	४३
आयोडिनयुक्त नुनप्रयोग गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	९०	९५	९७	१००
धुवाँ रहित चुल्हो वा वैकल्पिक इन्धन प्रयोग गर्ने परिवार	सङ्ख्या	६९.४	९५.७	९७	१००

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
आधारभूत सुविधा (खानेपानी, शौचालय, वर्थिङ्ग वडा र परामर्श केन्द्र आदि) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या	४	५	६	७
मापदण्ड अनुसारका स्वास्थ्य चौकी	सङ्ख्या	४	६	६	६
गाउँपालिका स्तरीय अस्पताल	सङ्ख्या	०	१	१	१
बर्थिङ्ग सेन्टर भवन	सङ्ख्या	५	६	६	६
गाउँघर क्लिंक र खोप भवन	सङ्ख्या	१२	१२	११	१०
ल्याब सेवा	सङ्ख्या	०	६	६	६

४.२.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुंजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	२५४५०	२५२५०	२००	-	९००	२४०००	५५०	-
२०७९/८०	२६७२३	२६५१३	२१०	-	९४५	२५२००	५७८	-
२०८०/८१	२८०५९	२७८३८	२२१	-	९९३	२६४६०	६०६	-
कुल जम्मा	**८०२३२**	**७९६०१**	**६३१**	**-**	**२८३८**	**७५६६०**	**१७३४**	**-**

४.२.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट/ खर्च उपशिर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उदेश्य	कार्यक्रम-आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन बर्षको उपलब्धि	कैफियत
	गाउँपालिकास्तरीय १५ सैयाका अस्पतालको स्थापना					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	स्वास्थ्य सेवा पूर्वाधार विकास कार्यक्रम					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	उपकरण तथा उपचार व्यवस्थापन कार्यक्रम					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	स्वास्थ्य सेवा विस्तार प्रोत्साहन कार्यक्रम					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	स्कूल छात्रालाई स्यानिटरी प्याड खरीद तथा वितरण					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	पाठेघर (आङ) खस्ने महिलाको लागि सहयोग कार्यक्रम					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	सबै स्वास्थ्य चौकीमा पोषण कर्नर निमाण					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	बालपोषण भत्ता (स्याहार भत्ता) कार्यक्रम अत्यावश्यक औषधि तथा उपकरण खरीद					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	गर्भवती, सुत्केरी, नवजात शिशु, बालबालिका लक्षित कार्यक्रम					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम

	जनशक्ति व्यवस्थापन तथा क्षमता विकास कार्यक्रम					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रम			४३००		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम कार्यक्रम			३००		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा सूचना तथा सञ्चार केन्द्र			१००		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम			१६००		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	नर्सिङ् तथा सामाजिक सेवा सुरक्षा कार्यक्रम			१०००		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम			१३६		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	क्षयरोग नियन्त्रण कार्यक्रम			२००		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम			१५८००		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई प्रोत्साहन भत्ता कार्यक्रम			५५०		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	कर्णाली प्रदेश सरकारको सुत्केरी पोषण कार्यक्रम			१६४		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	स्वास्थ्य शाखा व्यवस्थापन तथा सञ्चालन र औषधि खरिद			१२००		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	स्वास्थ्य व्यवस्थापन कार्यक्रम			१००		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम

४.२.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

४.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

४.३.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकाम निर्माण भएका शौचालयहरूमा पनि सरसफाइको अभाव हुनु समस्याको रूपमा रहेकोछ । गाउँपालिकामा रहेका खानेपानीका श्रोतहरूको मुहान दर्ता कार्य नभएका र सञ्चालनमा भएका खानेपानीमा समेत शुल्क निर्धारण नगरेको र शुल्कमा नियमितता नरहेको मुख्य समस्याको रूपमा रहेकोछ । मुहानको संरक्षणको अभाव हुनुका साथै जथाभावी सडक निर्माणका कारणले गर्दा मुहान सुक्दै जाने समस्या देखा परेकोछ । उपभोक्ता समिति खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा भएता पनि अझै खुला दिशा भेटिनु मुख्य समस्याको रूपमा रहेकोछ ।

४.३.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको २,१०० घरधुरी पाईपका शुद्ध खानेपानी धारा र ५०० घरधुरीले उपचार गरिएको वा सुरक्षित खानेपानी को पहुँचमा रहेकाछन् भने ४१४ घरधुरी ढुडगेधारा धारा,नाउला कुवा खोला जस्ता ठाउँहरूको पानी प्रयोग गरिरहेकाछन् । सरसफाइका दृष्टिले २५०० घरधुरीहरूले साधारण प्यान सहितको चर्पी प्रयोग गर्ने गरेकाछन् र ४३६ वटा सेफ्टी ट्याङ्कीसहितको चर्पी प्रयोग गर्ने घरधुरी छन् । यस गाउँपालिकामा परम्परागत रूपमा दाउरा प्रयोग गर्नेको सङ्ख्या उल्लेखनीय रहेकोछ जसमा ९७.९६ प्रतिशत प्रतिशत रहेकोछ भने २.०४ प्रतिशत घरधुरीले मात्र एल.पी.ग्याँसको प्रयोग गर्ने गरेकाछन् । महिलाहरूको लागि धुवाँरहित ग्याँस जडान भएको खण्डमा महिलाहरूको कार्यबोझ कम हुने देखिन्छ । खानेपानी क्षेत्रमा यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी सङ्घ संस्थाहरूले काम गरि रहेका भए पनि अझै केही घरधुरी कुवा र नदी खोलाको पानी खान बाध्य भएको पाइन्छ । सरसफाइ क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिएको खण्डमा पूर्ण सरसफाइमा टेवा पुग्ने देखिन्छ भने मुहानको सही सदुपयोग र संरक्षण भएको खण्डमा एक घर एक धाराको अवधारणा अनुसार स्वच्छ सफा खानेपानी तथा सरसफाइ प्रबद्र्धनमा सहयोग पुग्ने अवसरहरू समेत रहेकाछन् ।

४.३.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

सम्पूर्ण नागरिकलाई स्वच्छ खानेपानी तथा पूर्ण सरसफाइ युक्त वातावरणको सुनिश्चितता गराउने ।

ख) रणनीति

- खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी गुरुयोजना बनाई कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने,
- उपचार गरिएको वा सुरक्षित खानेपानी को पहुँचमा बढाउना प्रदेश र सङ्घ सरकारसँग समन्वय गर्नुका साथै यसका लागि थप सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरूसँग समन्वय गर्ने,

- सबै खानेपानीका योजनाहरूको मुहान दर्ता तथा नवीकरण गर्ने प्रक्रियाको व्यवस्था गर्ने,
- गाउँपालिकाद्धारा खानेपानी मर्मत संभार कार्यविधि तयार गरी प्रत्येक योजनामा लागु गर्ने,
- मुहान संरक्षण क्रियाकलाप जस्तै (वृक्षारोपण, पुर्नभरण पोखरी, तारवार) सञ्चालन गर्ने,
- सडक निमार्ण गर्दा मुहान भन्दा टाढाबाट बनाउने,
- मर्मत संभार कोष वृद्धिको लागि नीति तयार गरि नियमित धारा शुल्कको व्यवस्था गर्ने,
- पुर्व सरसफाइ मार्गदर्शनको सुचकहरूका क्रियाकलापहरूलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गरि घोषणा गर्ने,
- प्रत्येक विद्यालयहरूमा खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता समिति गठन गरि क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने,
- पानीको गुणस्तर मापनको लागि ल्याव स्थापना गरी प्रत्येक खानेपानीका मुहानहरूको गुणस्तर जाँच गर्ने व्यवस्था मिलाउने,
- सार्वजनिक स्थलहरूमा सार्वजनिकशौचालयनिर्माण गर्ने,
- खानेपानीतथा सरसफाइ कार्यक्रमलाई जनचेतनाअभिवृद्धि गर्न कार्यक्रमलाई टेवा पु¥याउने,
- प्रत्येक खानेपानी योजना हरूमा पानी सुरक्षा योजना तयार गरी लागु गर्ने,
- प्रत्येक घर परिवारमा (प्यानभएको) शौचालय निर्माण गर्न सहयोग पु¥याउने,
- फोहोर वर्गीकरण गरी विसर्जन गर्न कार्यक्रमलाई अगाडी बढाउने ।

४.३.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
निजी धारा उपलब्ध घर परिवार	सङ्ख्या	३०	१००	१५०	२००
पाइप लाइनबाट वितरित पानी प्रयोग गर्ने घरधुरी	सङ्ख्या	२,५००	३,०००	३,०४४	३,०४४
सुरक्षित खानेपानी सुविधा प्राप्त घरधुरी(फिल्टरअन्य विधिबाट)	सङ्ख्या	५००	१,२००	१५००	१,९००
स्वच्छ (प्यान भएको) शौचालय भएका घरधुरी	प्रतिशत	९७.३०	९८	९९	१००
सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या	२	४	५	७
जोखिमयुक्त अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने घरधुरी	प्रतिशत	५०	७५	८५	१००
फोहोर वर्गीकरण गरी विसर्जन गर्ने परिवार	सङ्ख्या	०	२२०	२७०	३२०
सक्रिय खानेपानी र सरसफाइ उपभोक्ता समिति	सङ्ख्या	२४	३२	३४	३६
स्यानीटरी प्याड प्रयोग गर्ने महिला सङ्ख्या	सङ्ख्या	७००	१,४००	१,७००	२,१००
घरभित्रको धुवाँरहित घरधुरी सङ्ख्या	प्रतिशत	६९.४	९५.७	९७.५	१००
प्राचीन ढुङ्गेधारा तथा नाउलाको प्रयोग गर्ने	घरधुरी	४१४	११४	७४	१४
तीन तारे विद्यालय सङ्ख्या (WASH, DRR, ENVIRONMENT)	सङ्ख्या	०	६	९	१२
पानी सुरक्षा योजना लागु भएका उ.स.	सङ्ख्या	१२	२४	२७	३०
मुहान दर्ता तथा नविकरण गरेको उ.स.	सङ्ख्या	१२	१९	२२	२६
फोहोर पानी व्यवस्थापन गर्ने घरधुरी	सङ्ख्या	१०	२०	२५	३०

४.३.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुंजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	२१९४०	-	२१९४०	-	५९४०	१४५००	१५००	-
२०७९/८०	२३०३७	-	२३०३७	-	६२३७	१५२२५	१५७५	-
२०८०/८१	२४१८८	-	२४१८८	-	६५४८	१५९८६	१६५३	-
कुल जम्मा	**६९१६५**	**-**	**६९१६५**	**-**	**१८७४५**	**४५७११**	**४७२८**	**-**

४.३.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	खानेपानीको गुरुयोजना बनाई कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन	खानेपानीको गुरु योजना बनाउने र सो को कार्यान्वयन एबं अनुगमन गर्ने	सालबसाली			आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	"एक घर, एक धारा" कार्यक्रम सञ्चालन	हरेक घरमा खानेपानीको पहुंच पुर्याउने	सालबसाली			आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	धुँवा रहित चुल्हो प्रवद्र्धन कार्यक्रम	धुवां रहित चूल्होको प्रयोग बढाउने	सालबसाली			आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	मुहान संरक्षण कार्यक्रम	खानेपानीको मुहान संरक्षण गर्ने	सालबसाली			आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	शौचालय निर्माण कार्यक्रम (प्यान सेट नभएका सबै घरमा)	हरेक घरमा शौचालय सुबिधा बढाउने	सालबसाली			आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	सरसफाइ सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम	सरसफाई संबन्धी जनचेतना बढाउने	सालबसाली			आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
३११५५	रकचना खानेपानी निर्माण	खानेपानीको पहुंचमा बृध्दि गर्ने		१४५००		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
३११५५	लोहोदे बाला ढला लिफ्ट खानेपानी, सिँचाइ	खानेपानीको पहुंच तथा सिंचाई सुबिधामा बिस्तार गर्ने		१५००		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम
३११५६	गापा. भरका खानेपानी/सिँचाइ निर्माण तथा मरमत	खानेपानीको पहुंच तथा सिंचाई सुबिधामा बिस्तार गर्ने	सालबसाली	५९४०		बार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट कार्यक्रम

४.३.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

४.४ लक्षित वर्ग तथा सामाजिक समावेशीकरण

४.४.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

समुदाय स्तरमा आफ्नो हक अधिकारप्रति चेतनाको पर्याप्त अभाव हुनु, शिक्षामा कमी, सम्पतिको अधिकारमा कमी, रुढीवादी समाजका कारण घरेलु हिंसा, पारिवारिक निर्णयमा महिलाहरूको भूमिका गौण हुनु जस्ता समस्या एकातिर रहेको देखिन्छ भने अर्कोतिर यस गाउँपालिकामा अहिलेसम्म पनि बालविवाह, बहुविवाह, छाउपडी, महिला हिंसा, जातिय छुवाछुत लगायतका सामाजिक गलत अभ्यासहरू कायमै रहेकाछन् । आर्थिक उन्नतिमा लक्षित वर्ग पछाडि पारिएको देखीने जस्ता समस्याहरू मुख्य चुनौतीको रूपमा रहेकाछन् । स्वस्थ जनसङ्ख्या तथा दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनुका साथै आवश्यकता अनुसारको सीप तथा क्षमता विकासको अभाव लक्षित वर्गको आरक्षण र विकासका लागि प्रभावकारी रूपमा कार्यहरू भई नसकेको र अझै उनीहरूका सवाल तथा समस्याहरूले प्रयाप्त मात्रामा स्थान पाउन नसक्नु यहाँको मूल समस्या रहेकोछ ।

४.४.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरणको माध्यमबाट जनसङ्ख्या र विकासमा मूल प्रवाहीकरण गर्ने नीति लिँदै विद्यमान कानुन तथा संस्थागत व्यवस्था सुधार गर्ने १५ औं योजनाको रणनीतिमा उल्लेख भए बमोजिम लक्षित समुदायको विकास र वृद्धिका लागि विभिन्न सीपमूलक तालिमहरू सञ्चालन गरिएकाछन् भने गाउँपालिकामा न्यायिक समितिको क्रियाशीलता र बाल सञ्जाल, दलित सञ्जाल र महिला सञ्जालहरू आफ्नो अधिकार प्राप्तिको लागि सक्रिय रूपमा लागि परेकाछन् । यस गाउँपालिकामा ३९ वटा सञ्जाल समूह रहेकाछन् । जस अन्तरगत महिला, दलित, बालबालिका, अपाङ्ग, जनजाति सञ्जाल रहेकाछन् । लक्षित वर्गहरूका लागि सकारात्मक कार्यहरू हुँदै आइरहेकाछन् भने हरेक समूह तथा समितिहरूमा लक्षित वर्गको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक, साँस्कृतिक आदि तहमा सहभागिता बढ्दो देखिन्छ । लक्षित वर्गको आर्थिक सामाजिक रूपान्तरण तथा विकासका लागि कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरेको खण्डमा पछाडि पारिएको वर्ग समुदायलाई राज्यको मूलधारमा ल्याउने मुख्य अवसरको रूपमा रहेकोछ साथै गाउँपालिकाले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीतिहरू निमार्ण गरी कार्यन्वयन गर्न लागेकोछ ।

४.४.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

सामाजिक न्यायको माध्यमबाट समाजमा लक्षित समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै सभ्य समाजको सिर्जना गर्ने ।

ख) रणनीति

- सामाजिक सुरक्षा र गरिबी निवारण सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड र नियमन गर्ने तथा लक्षित समूह सम्बन्धी स्थानीय योजना, कार्यक्रम, स्रोत परिचालन र व्यवस्थापन गर्ने,

- लक्षित वर्गको छनौट तथा लक्षित वर्गद्वारा गठित विभिन्न समूह सञ्जालहरूको क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रम बनाई कार्यान्वियनको व्यवस्था गर्ने,
- लक्षित समुदायलाई तालिम पश्चात् व्यवसाय सञ्चालनका लागि उत्प्रेरित गर्ने,
- लक्षित वर्गको रोजगारी सिर्जनाका लागि लोकसेवा आयोग तयारी कक्षा सञ्चालन गर्ने,
- लक्षित वर्गको आर्थिक, सामाजिक रूपान्तरणका लागि स्थानीय नीति कानुनहरूको निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने,
- लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट र लक्षित वर्गको छुट्टै बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- आधारभूत तहमा लक्षित समूहको भर्ना दर १०० प्रतिशत पुऱ्याउने,
- सामाजिक सशक्तीकरणको माध्यमबाट समृद्ध र समतामूलक समाज निर्माणका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,
- जेष्ठ नागरिकहरू सम्मानपूर्वक जीवनयापन गर्नका लागि उपयुक्त कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,
- महिलाहरूको आङ झर्ने समस्या समाधानको लागि प्रत्येक वडामा सञ्चालित स्वास्थ्य चौकीमा नै उपचारको व्यवस्था गर्ने,
- विद्यालय बाहिर भएका बालबालिकाहरूलाई पुनः विद्यालय भर्ना गर्ने,
- सबै विद्यालयहरूमा छात्रामैत्री शौचालयको व्यवस्था गर्ने,
- महिलाहरूलाई आर्थिक रूपमा सवल बनाउने,
- घरव्यवहारमा महिलाको भूमिका वृद्धि गर्ने,
- महिला सुरक्षा तथा महिला गुनासो सुनवाइको लागि महिला प्रहरीको व्यवस्था गर्ने,
- अपाङ्गतामैत्री सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने,
- सार्वजनिक सेवामा पहुँचका लागि अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई परिचयपत्र वितरण गर्ने,
- गरिबीको रेखामुनि रहेका दलित अल्पसङ्ख्यक जनजातिहरूको जीवनस्तर उकास्ने,
- लक्षित वर्गहरूलाई सार्वजनिक निकायको निर्णायक तहमा पुऱ्याउने ।

४.४.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		
			आर्थिक वर्ष ०७८/७९	आर्थिक वर्ष ०७९/८०	आर्थिक वर्ष ०८०/८१
परिवर्तित स्थानीय संरचना तथा कानुन अनुसार समावेशी (महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अन्य पिछडिएको वर्ग) समिति, संयन्त्र तथा सञ्जाल	सङ्ख्या	३९	५१	६१	७१
लैङ्गिक हिंसा र छुवाछुत सम्बन्धी घटना (वार्षिक)	सङ्ख्या	१९	१०	८	५
तालिम प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति	सङ्ख्या	३५	४५	६०	७५
व्यवसायिक सिपमूलक तालिम प्राप्त महिला	सङ्ख्या	३०	२००	२५०	३००
लक्षित वर्गबाट उजुरी गुनासो (वार्षिक)	सङ्ख्या	१५	८	७	६
सामाजिक सुरक्षाबाट लाभान्वित लक्षित वर्ग	सङ्ख्या	१,८९०	२,०००	२,०५०	२,१००
घर व्यवहार तथा कारोबार सम्बन्धी निर्णयमा महिला		३१०	६१०	९१०	१,२००
सहभागी हुने परिवार	सङ्ख्या	२३०	२५०	३६०	४७०
सीपमूलक तालिम प्राप्त दलित र जनजाति	सङ्ख्या	१०	५०	७५	१००
मोबाइल फर्निचर, ड्राइबरी तालिम	सङ्ख्या	०	१००	१२५	१५०
लोकसेवा आयोग तयारी कक्षा लिएका दलित अपाङ्ग	सङ्ख्या	३००	५००	६२५	७५०

४.४.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुंजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	३५६६	३५६६	-	-	३४६६	१००	-	-
२०७९/८०	३७४४	३७४४	-	-	३६४०	१०५	-	-
२०८०/८१	३९३१	३९३१	-	-	३८२४	१०६	-	-
कुल जम्मा	**११२४१**	**११२४१**	**-**	**-**	**१०९३०**	**३११**	**-**	**-**

४.४.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
२२५२९	व्यवसायिक सीपमूलक तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	व्यवसायिक सिपमूलक तालिम प्राप्त महिला तयार गर्ने	सालबसाली	१५०		
२२५२९	लक्षित वर्गहरूको आर्थिक तथा सामाजिक रूपान्तरण कार्यक्रम	लक्षित वर्गहरूको आर्थिक तथा सामाजिक अबस्थामा सुधार गर्ने	सालबसाली	१००		
	लक्षित वर्गहरूका लागि सामुदायिक भवन निमार्ण					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	महिला लक्षित नेतृत्व विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि कायक्रम		सालबसाली	३१६		
	एकल महिला आय आर्जन प्रवद्र्धन कार्यक्रम					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	जनप्रतिनिधि महिलालाई स्थानीय सरकार सञ्चालन एवम् नेतृत्व विकास तालीम					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
	जेष्ठ नागरिकहरूलाई निःशुल्क औषधि उपचार व्यवस्था गर्ने (स्वास्थ्य)					आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
२२५२९	दलित समुदायको परम्परागत सीपको संरक्षण आधुनिकिकरण तथा व्यवसायीकरण कार्यक्रम	दलित समुदायको क्षमता अभिबृध्दि गर्ने	सालबसाली	१००		
२२५२९	लक्षित वर्गको आर्थिक, सामाजिक रूपान्तरणका लागि स्थानीय नीति कानुनहरूको निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	लक्षित वर्गको आर्थिक, सामाजिक रूपान्तरण कार्यक्रमलाई व्यवस्थित गर्ने	सालबसाली			आवधिक योजनामा समाविष्ट कार्यक्रम
२२५२९	गर्भवतीसँग उपाध्यक्ष भेटघाट कार्यक्रम	गर्भवती महिलाको पोषण तथा स्वास्थ्य अवस्थामा सुधार गर्ने	सालबसाली	५००		
२२५२९	विपन्न लक्षित कार्यक्रम	विपन्नहरुको पहिचान गरी उनीहरुको अवस्थामा सुधार गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	सालबसाली	२४००		

४.४.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

४.५ युवा तथा खेलकुद

४.५.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकामा व्यवसायिक एवम् प्राविधिक शिक्षाको कमी हुनु, उद्यमशिलता एवम् स्वरोजगारको संदर्भमा युवाशक्ति आकर्षित नहुनु मूख्य समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ । यसैगरी खेलकुद सम्बन्धी संरचना एवम् पूर्वाधारको अभाव, खेलाडीहरूलाई प्रशिक्षणको अभाव एवम् खेल प्रतियोगिताहरू सञ्चालन नहुनुजस्ता समस्या यस क्षेत्रमा विद्यमान रहेको देखिन्छ । खेलाडीहरूलाई दक्ष बनाउनका लागि प्रशिक्षक र प्रशिक्षण केन्द्रको अभाव देखिन्छ भने युवा जनशक्ति लागु पदार्थ दुव्र्यसनीमा फसेकाछन् भने उर्वर युवा शक्ति विदेशमा सस्तामो श्रम विचेर विदेशी भुमि सिंचित गरिरहेकाछन् ।

४.५.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागिता वृद्धि गर्दै राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक अधिकारहरूको पूर्ण उपयोग गर्ने वातावरण तयार गरी युवाको सर्वाङ्गीर्ण विकासका लागि विकास अनुशासन र गतिशिलताको नारालाई आत्मसाथ गर्न उत्प्रेरित गराई देशलाई राष्ट्रिय अन्तरराष्ट्रिय स्तरमा चिनाउनका लागि युवाहरूको शसक्तिकरण, युवा उद्यमशिलता, स्वास्थ्य ,शिक्षा स्वास्थ्य रोजगारी लगायतका विशेष अवसर प्रदान गर्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेकोछ । डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा खेलकुद सम्बन्धिका क्रियाकलापहरूमा युवाहरूको आर्कषण बढ्दो क्रममा रहेकोछ जसले गर्दा यस गाउपालिका बाट ५ जना राष्ट्रिय स्तरका खेलाडीहरू उत्पादन भएकाछन् भने १वटा खेल मैदान रहेको छ । आय आर्जनका लागि यस क्षेत्रका १.४९प्रतिशत युवाहरू बैदेशिक रोजगारीमा रहेकाछन् जसबाट रेमिटयान्स प्राप्त भएकोछ । युवा जनशक्तिलाई स्वदेशमै रोजगारी सिर्जना गर्न सकेको खण्डमा यो गाउँपालिकाको समग्र विकासमा सहयोग भई समृद्ध गाउँपालिका बन्ने अवसर समेत रहेकोछ । यस गा.पा. मा १०१ जना युवाहरू युवा उद्यमीको रूपमा व्यवसाय सञ्चालन गरिरहेकाछन् । यहाँ युवाहरूलाई संगठित गरि ११ युवा क्लवहरू समेत गठन गरेकाछन् भने उनीहरूको संस्थागत विकास गरी उत्पालनशिल जनशक्ति उत्पादन गर्न अवसरको रूपमा रहेकोछ ।

४.५.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

युवाहरूको श्रम, सिप र सिर्जनाको पहिचान र प्रवद्र्धन गरी खेलकुदको विकास गर्ने,

ख) रणनीति

- गाउँपालिका स्तरिय खेलकुद समिति गठन गर्ने,
- युवाहरूलाई रोजगारमूलक तालिमहरूको सञ्चालनगरी स्वरोजगारको सिर्जना गर्ने,
- युवाहरूलाई स्वरोजगार कार्यक्रम श्रृजना गरी कुलतहरूबाट बचाउन युवा लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

- विद्यालयहरूमा खेलकुद मैदानको व्यवस्था गरी खेलकुदलाई प्रबद्र्धन गर्न खेललाई निरन्तरता दिने,
- कवर्ड हल निर्माण गरी खेलकुद विकास गर्ने,
- युवा सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने ।

४.५.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)		लक्ष्य (सम्मको अवस्था)	
			आर्थिक वर्ष ०७८/७९	आर्थिक वर्ष ०७९/८०	आर्थिक वर्ष ०८०/८१
वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवा	प्रतिशत	१.४९	१	०.७५	०.५
युवाक्लब, सञ्जाल तथा संस्था	सङ्ख्या	११	१८	२०	२२
युवा संलग्न स्थानीय संरचना वा संयन्त्र	सङ्ख्या	२	४	५	६
उद्यम, व्यवसाय र स्वरोजगारीमा संलग्न युवा	सङ्ख्या	१००	१५०	२२५	३००
कवर्डहल तथा खेलकुद मैदान	सङ्ख्या	०	१	१	२
गाउँपालिकामा सञ्चालित खेलकुद प्रतियोगिता	सङ्ख्या	१	६	६	७
राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय खेलाडी सङ्ख्या	सङ्ख्या	५	१०	१२	१५
प्रदेश तथा राष्ट्रिय खेलाडी सङ्ख्या	सङ्ख्या	१०	१५	१७	२०
प्रशिक्षण केन्द्र	सङ्ख्या	०	१	१	१
रोजगार बैंक	सङ्ख्या	०	१	१	१
युवा लक्षित कार्यक्रम	सङ्ख्या	३	२५	३१	३८
पालिका स्तरीय खेलकुद मैदान	सङ्ख्या	१	१	१	१

४.५.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	८२५	६००	२२५	-	७२५	१००	-	-
२०७९/८०	८६६	६३०	२३७	-	७६१	१०५	-	-
२०८०/८१	९०९	६६१	२४८	-	८०४	११५	-	-
कुल जम्मा	**२६००**	**१८९१**	**७१०**	**-**	**२२८०**	**३२०**	**-**	**-**

४.५.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	कवर्ड हल निर्माण १ वटा			-		
३११५९	संस्थागत विकास तथा खेलकुद पूर्वाधार कार्यक्रम		सालबसाली	२५०		
	युवा स्वरोजगार तथा क्षमता विकास कार्यक्रम			-		
२२५२२	खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन		सालबसाली	५७५		
	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण (६ वडामा खेलमैदान)			-		

४.५.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

४.६ भाषा, साहित्य, कला र संस्कृति

४.६.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

यस डुङ्गेश्वर गाँउपालिकामा रहेका जातजातिको पहिचान सङ्कटमा पर्नु, विभिन्न संस्कार, भाषा, संस्कृति तथा कलाको पहिचान पनि सङ्कटमा पर्नु एवम् भाषा जगेर्ना एवम् संवद्र्धनको प्रयासमा न्यूनता हुनु, केही भाषा लोप हुने स्थितिमा पुग्नु तथा पश्चिमी संस्कृतिले बढ्दो नकरात्मक असर पर्नु चुनौतीका रूपमा देखिन्छन् । ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक महत्वका सम्पदा, मन्दिरको संरक्षण गर्न नसकिएको तथा चाडपर्वहरूको अभिलेख एवम् संरक्षण गर्न नसकिएको जस्ता समस्याहरू प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छन् ।

४.६.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको भाषा कला साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण र प्रवद्र्धन गर्न र आफनो समुदाय र संस्कृतिको पहिचान लागि यस गाउँपालिकामा विभिन्न जातजातिहरूको बसोवास रहेकोछ । यस गाउँपालिकामा मुख्यतया ब्राह्मण, क्षेत्री, ठकुरी, जनजाति दलित जातिको बसोवास रहेको क्षेत्र हो । यस क्षेत्रमा लहरे पैचेरी, रतेउली, पन्चेबाजा, मारुनी नाच र देउडा नाच आदि प्रचलित रहेकाछन् भने बिभिन्न मठ मन्दिर रहेका यस गाउँपालिकामा मगर भाषा र नेपाली भाषा बोलिने गर्दछन् । कला भाषा तथा साहित्यको संरक्षण र संवद्र्धनका लागि राष्ट्रिय स्रष्टा ३ जना रहेकाछन् भने व्यवसायिक रूपमा लागेका स्रष्टाहरू भने २ जना रहेकाछन् । कला भाषा साहित्यको संरक्षण तथ प्रवद्र्धनले यस क्षेत्रको पहिचान र सम्पदाको संरक्षणले पर्यटकहरू भित्रिन गई यहाँको आय आर्जनमा वृद्धि हुने अवसर रहेकोछ ।

४.६.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

कला, भाषा, साहित्य तथा संस्कृतिको संरक्षण, सम्वद्र्धन र विकासमा जोड दिने ।

ख) रणनीति

- विभेदरहित समाज निर्माणको लागि विभिन्न जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- भाषा, संस्कृति र ललित कलाको संरक्षण र विकास सम्बन्धी स्थानीय स्तरको नीति, कानुन, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने,
- व्यवस्थित होम स्टेको व्यवस्था गरी स्थानीय कला भाषा साहित्यको माध्यमबाट आर्थिक उपार्जन गर्ने,
- प्रचलित कानुन विरुद्धका कुरीति तथा कुसंस्कार विरुद्ध सामाजिक परिचालन गर्दै संस्कृतिको संरक्षण गर्ने,
- विभिन्न संस्कृतिसँग सम्बन्धित पोशाहरूको व्यवस्था गर्ने,

- पन्चेबाजा र देउडा संस्कृतिको संरक्षण र संबद्र्धनका लागि विभिन्न सास्कृतिक कार्यक्रमहरूको आयोजना गर्ने,

४.६.४ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
कला, संस्कृति, भाषा र साहित्यमा जिल्ला, प्रदेश र राष्ट्रको प्रतिनिधित्व गर्ने स्रष्टा	सङ्ख्या	३	४	५	६
संरक्षित कला, संस्कृति र सम्पदाका प्रकार	सङ्ख्या	८	१०	११	१२
कला, भाषा र साहित्यलाई पेशाको रूपमा अवलम्बन गर्ने व्यक्ति	सङ्ख्या	२	१०	१०	१०
स्थानीय संस्कृति, कला, सम्पदा र साहित्य सम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान(सास्कृतिक संग्रालय)	सङ्ख्या	०	०	१	१
स्थानीय कला, संस्कृति, सम्पदा, भाषा साहित्यमा आधारित प्रकाशन	सङ्ख्या	०	१	१	१
स्थानीय कला संस्कृति जगर्ना गर्न भवन निमार्ण गर्न	सङ्ख्या	०	१	१	१
स्थानीय संस्कृतिको पहिचान गर्ने व्यत्तिलाई तालिम	वटा	०	१०	१२	१५
स्थानीय पर्यटनलाई प्रर्वद्धन गर्ने होमस्टे सञ्चालन	वटा	०	१	१	१

श्रोतःआवधिक गाउँ विकास योजना कार्यशाला डुङ्गेश्वर २०७६

४.६.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुंजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	१९५५	५०५	१४५०	-	९५५	१०००	-	-
२०७९/८०	२०५२	५३०	१५२२	-	१००२	१०५०	-	-
२०८०/८१	२१५४	५५६	१५९८	-	१०५२	११०१	-	-
कुल जम्मा	**६१६१**	**१५९१**	**४५७०**	**-**	**३००९**	**३१५१**	**-**	**-**

४.६.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत (रु.हजारमा)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
२२५५९	सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक पूर्वाधारको संरक्षण तथा प्रवद्र्धन कार्यक्रम	सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक पूर्वाधारको संरक्षण गर्ने ।	सालबसाली	३००		
२२५५९	साँस्कृतिक तथा साहित्यिक क्षेत्र विकास प्रवद्र्धन कार्यक्रम	साँंस्कृतिक तथा साहित्यिक क्षेत्र विकास गर्ने	सालबसाली	३००		
३१११३	प्रमुख धार्मिक स्थलहरूको प्रवद्र्धन साँस्कृतिक कार्यक्रम सञ्चालन	प्रमुख धार्मिक स्थलहरूको प्रवद्र्धन गर्ने ।	सालबसाली	१३५५		
	कला केन्द्र भवन निर्माण (१ वटा					
	पैंयसेरु नाच, मयुर नाच, गर्रा नाच, ठाडी भाका, देउडा, मारुनी, सिगारु नाच, ख्यालीनाच, असारे गितको संरक्षण र प्रचार					
	सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक पूर्वाधारको संरक्षण तथा प्रवद्र्धन कार्यक्रम					

४.६.७ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

परिच्छेद ५ - पूर्वाधार विकास

विषय-सूची

परिच्छेद ५ : पूर्वाधार विकास क्षेत्र **3**

(क) पूर्वाधार विकासको पृष्ठभूमि ३

(ख) पूर्वाधार विकासको वर्तमान अवस्था ३

(ग) पूर्वाधार विकासको उद्देश्य र उद्देश्य सूचक ३

(घ) पूर्वाधार क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण........ ४

(ङ) पूर्वाधार विकासका प्रमुख विषय उपक्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट........ ६

(च) पूर्वाधार विकासका प्रमुख रणनीतिहरू ७

५.१ सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था ८

५.१.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती........ ८

५.१.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था........ ८

५.१.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति........ ८

५.१.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य ९

५.१.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान १०

५.१.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण १०

५.१.७ सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण ११

५.१.८ जोखिम तथा अनुमान........ १२

५.२ आवास, बस्ती विकास, सार्वजनिक निर्माण तथा बजार व्यवस्थापन........ १३

५.२.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती........ १३

५.२.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था........ १३

५.२.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति........ १३

५.२.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य १४

५.२.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान १४

५.२.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण १५

५.२.७ आवास, बस्ती विकास, सार्वजनिक निर्माण तथा बजार व्यवस्थापनतर्फका कार्यक्रम तथाआयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण........ १६

५.२.८ जोखिम तथा अनुमान........ १७

५.३ जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा १८

५.३.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती........ १८

५.३.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था........ १८

५.३.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति........ १८

५.३.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य १९

५.३.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान १९

५.३.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २०

५.३.७ जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जातर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण २१

५.३.८ जोखिम तथा अनुमान............ २२

५.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि २३

५.४.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती............ २३

५.४.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था............ २३

५.४.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति............ २३

५.४.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य............ २३

५.४.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान............ २४

५.४.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण............ २५

५.४.७ सूचना तथा सञ्चार प्रविधितर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण २५

५.४.८ जोखिम तथा अनुमान............ २६

परिच्छेद ५ : पूर्वाधार विकास क्षेत्र

(क) पूर्वाधार विकासको पृष्ठभूमि

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको समग्र सामाजिक, आर्थिक विकास र सेवा सुविधा प्रवाहका लागि भौतिक पूर्वाधार विकासको भूमिका अग्रणी एवम् महत्वपूर्ण हुन्छ । डुङ्गेश्वर गाउँपालिको समग्र विकासलाई सकारात्मक दिशातर्फ अघि बढाउन पूर्वाधार विकास क्षेत्रमा मूलतः सडक, पुल निर्माण, परम्परागत गोरेटो बाटो, पक्की तथा झोलुङ्गे पुल, आवास, भवन तथा वस्ती विकास, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा र सूचनासञ्चार र प्रविधि जस्ता विषयहरू पर्दछन् । गाउँपालिकाको सामाजि कआर्थिक अवस्था र सेवा प्रवाहमा समेत टेवा पुऱ्याउने यस क्षेत्रको सम्भावना र अवसर, समस्या तथा चुनौती र चाल्नु पर्ने कदम सहित संक्षिप्त विश्लेषण देहायअनुसार गरिएकोछ ।

(ख) पूर्वाधार विकासको वर्तमान अवस्था

डुङ्गेश्वर गाउँपालिका भित्र जम्मा ४० किमि सडकमा बाह्रै महिना सवारी साधन चल्न सक्ने अवस्था रहेकोछ । यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको केन्द्रसम्मको सडक सुविधाको दृष्टिले सुगम मानिन्छ । यो गाउँपालिका अन्तरगत २३८ कि.मी. कच्ची सडक रहेकोछ । करीव ८ कि.मी. पक्की सडक सुर्खेत दैलेख राजमार्ग डुङ्गेश्वरदेखि चुप्रासम्म जोडिएकोछ । यस गाउँपालिकाको राष्ट्रिय प्रसारण लाईन २०९४ घरधुरीमा बत्तीको पहुँच पुगेकोछ । जिल्ला सदरमुकामदेखि करिव २४ कि.मी. दक्षिण पर्ने डुङ्गेश्वर गाउँपालिका कृषि, स्लेट ढुङ्गा, लघु जलविद्युत् र बन सम्पदाका हिसाबले अत्यन्त सम्भावना बोकेको गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकामा सोलार सुविधा जडान भएका ९७.०४ प्रतिशत घरधुरीहरू रहेको देखिएकोछ ।

(ग) पूर्वाधार विकासको उद्देश्य र उद्देश्य सूचक

दिगो पूर्वाधार विकास निर्माण आधुनिक गुणस्तरीय तथा योजनाबद्ध विकास गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्दै दिगो विकासमा टेवा पुऱ्याउनु/गराउने ।

निर्धारित उद्देश्यका लागि लक्ष-परिमाण सूचकहरू देहाय अनुसारको लक्ष्य निर्धारण गरी हासिल हुने अपेक्षा गरिएकोछ —

पूर्वाधार विकासको उद्देश्य सूचक (आधार रेखा तथा आवधिक योजनाको लक्ष परिमाण)

सूचक	एकाइ	आधाररेखा आर्थिक वर्ष ०७५-७६	आर्थिक वर्ष ०७७-७८ सम्मको अवस्था	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
				०७८-७९	०७९-८०	०८०-८१
बाह्रै महिना यातायात सुचारु सडक लम्बाइ	कि.मी.	४०	४०	५०	५५	५५

स्थानीय बजारमा उपलब्ध एकीकृत सेवा र सुविधाका प्रकार (सरकारले परिभाषा गरे अनुसार)	सङ्ख्या	०	२	२	३	४
प्रवद्र्धित तथा व्यवस्थित बजार	सङ्ख्या	२	२	३	३	३
सुरक्षित र बसोबास योग्य वस्तीमा बसोबास गर्ने	परिवार	२,४००	२६००	२,८००	२,९००	३,०४४

श्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना कार्यशाला डुङ्गेश्वर २०७६

(घ) पूर्वाधार क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ४ वटा विषय उपक्षेत्र (सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था; आवास, बस्ती विकास, सार्वजनिक निर्माण तथा बजार व्यवस्थापन; जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा र सूचना तथा सञ्चार प्रविधि) हरू अन्तर्गत निम्नलिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएकोछ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

विषय क्षेत्र	क्र. सं.	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजनाको सङ्ख्या	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनीतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
पूर्वाधार विकास	५.१	सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था	६	२८०००	अनु.	अनु.	-	२९४००	अनु.	अनु.	-	३०८७०	अनु.	अनु.	-					
	५.२	आवास, बस्ती विकास, सार्वजनिक निर्माण तथा बजार व्यवस्थापन	७	३२१५९	अनु.	अनु.	-	३३७६६	अनु.	अनु.	-	३५४५४	अनु.	अनु.	-					
	५.३	जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा	६	२८००	अनु.	अनु.	-	२९४०	अनु.	अनु.	-	३०८७	अनु.	अनु.	-					

	५.४	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	३	९००	अनु.	अनु.	-	९४५	अनु.	अनु.	-	९९२	अनु.	अनु.	-					
कुल जम्मा			२२	६३८५९	अनु.	अनु.		६७०५१	अनु.	अनु.		७०४०३	अनु.	अनु.	-					

उल्लिखित तालिकामा सङ्केतीकरणका आधारहरूलाई निम्नानुसारको अङ्क सङ्केतको प्रयोग गरिएकोछ -

रणनीतिक स्तम्भको आधारहरू

- कृषि, उद्योग र पर्यटन क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गरी आर्थिक वृद्धि (१)
- भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा विस्तार (२)
- गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्य विस्तार गरी मानवीय पूँजी निर्माण (३)
- सामाजिक समावेशिता र लैङ्गिक समता प्रवर्द्धन (४)
- प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकूलित विकास (५)
- विधिको शासन कायम गर्दै सुशासन प्रत्याभूति (६)

दिगो विकास लक्ष्य सङ्केतका आधारहरू

- गरिबीको अन्त्य (१)
- शून्य भोकमरी (२)
- स्वस्थ जीवन (३)
- गुणस्तरीय शिक्षा (४)
- लैङ्गिक समानता (५)
- स्वच्छ पानी र सरसफाइ (६)
- आधुनिक ऊर्जामा पहुँच (७)
- समावेशी आर्थिक वृद्धि र मर्यादित काम (८)
- उद्योग, नवीन खोज र पूर्वाधार (९)
- असमानता न्यूनीकरण (१०)
- दिगो शहर र बस्ती (११)
- दिगो उपभोग र उत्पादन (१२)
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन (१३)
- सामुद्रिक स्रोतको उपयोग (१४)
- भूसतह स्रोतको उपयोग (१५)
- शान्ति, न्याय र सबल संस्था (१६)
- ड्ड दिगो विकासको लागि साझेदारी (१७)

लैङ्गिक सङ्केतका आधारहरू

- प्रत्यक्ष लाभ (१)
- अप्रत्यक्ष लाभ (२)
- तटस्थ (३)

जलवायु सङ्केतका आधारहरू

- प्रत्यक्ष लाभ (१)
- अप्रत्यक्ष लाभ (२)
- तटस्थ (३)

प्राथमिकताका आधारहरू

क) प्राथमिकता निर्धारणका लागि अङ्क भार

प्राथमिकीकरणका लागि सबै क्षेत्रमा लागू हुने गरी छ वटा सामान्य आधार तय गरिएका छन् भने प्रत्येक क्षेत्रका लागि छुट्टाछुट्टै दुईवटा क्षेत्रगत आधार तय गरिएकोछ । सामान्य आधारलाई कुल ७० अङ्क र क्षेत्रगत आधारलाई कुल ३० अङ्क राखिएकोछ । प्रत्येक आधारमा आयोजना/कार्यक्रमलाई अङ्क प्रदान गर्दा देहायअनुसार अङ्क प्रदान गरिनेछ ।

क्र.स.	योगदान	शीर्षक	अङ्क
१	प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान गरेमा	अति उत्तम	३
२	अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान गरेमा	उत्तम	२
३	कम वा सामान्य योगदान गरेमा	सामान्य	१
४	योगदान नपुर्‍याएमा	न्यून	०

सामान्य र क्षेत्रगत आधारको विस्तृत विवरण अनुसूची ... मा समावेश गरिएकोछ ।

(ङ) पूर्वाधार विकासका प्रमुख विषय उपक्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको आवधिक योजना अनुसार आर्थिक वर्ष २०७६-७७ देखि २०८०-८१सम्मका लागि पूर्वाधार विकास तर्पm कुल रु.२ अर्व ६२ करोड १८ लाख ३० हजार बजेट अनुमान गरिएको देखिन्छ । जसमध्ये सबैभन्दा बढी सडक तथा यातायात तर्फ रु.२,२६,५०,००,०००।— (८६.३९ प्रतिशत) र सबैभन्दा कम सूचना तथा सञ्चारतर्पm रु.१५,००,०००।— (०.०६ प्रतिशत) विनियोजन गरिएको पाइन्छ । विषय क्षेत्र अन्तरगतका उपक्षेत्रहरूका आधारमा निम्नानुसार बजेट बाँडफाँट भएको पाइन्छ । (रकम रु. हजारमा)

विषय क्षेत्र : पूर्वाधार विकास

क्र. सं.	विषय उपक्षेत्रहरू	पाँच वर्षको कुल अनुमानित		आ.व. २०७६/७७ को यथार्थ		२०७७/७८ को संशोधित		२०७८/७९ को		२०७९/८० को		२०८०/८१ को	
		लागत	प्रतिशत	खर्च	प्रतिशत	अनुमान	प्रतिशत	विनियोजन	प्रतिशत	प्रक्षेपण	प्रतिशत	प्रक्षेपण	प्रतिशत
१	सडक तथा यातायात	२,२६,५०,००	८६.३९	अनु.		२३७८०	३७.५२	२८०००	४३.८५	२९४००	४३.८५	३०८७०	४३.८५
२	आवास तथा शहरी विकास	३१,७९,२०	१२.१२	अनु.		३८५८१	६०.८८	३२१५९	५०.३६	३३७६७	५०.३६	३५४५५	५०.३६
३	जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा	३,७४,१०	१.४३	अनु.		१६	०.०३	२८००	४.३८	२९४०	४.३८	३०८७	४.३८
४	सूचना तथा सञ्चार	१५,००	०.०६	अनु.		९९७	१.५७	९००	१.४१	९४५	१.४१	९९२	१.४१
कुल जम्मा		२,६२,१८,३०	१००	अनु.		६३३७४	१००.००	६३८५९	१००.००	६७०५२	१००.००	७०४०५	१००.००

(च) पूर्वाधार विकासका प्रमुख रणनीतिहरू

- संविधान प्रदत्त अधिकार तथा कार्य जिम्मेवारीको अधीनमा रही सङ्घ र प्रदेशसँग सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवर्द्धन गर्दै जनसहभागिता, उत्तरदायित्व र पारदर्शिता सुनिश्चित गरी पूर्वाधार विकास क्षेत्र अन्तर्गतका सेवाहरू सुलभ र गुणस्तरीय रूपमा प्रवाह गर्ने ।
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, सुशासन, जलवायु अनुकूलन तथा विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक सशक्तीकरण जस्ता अन्तर सम्बन्धित विषयहरूलाई सबै उपक्षेत्रमा उपयुक्त रूपमा समावेश र सम्बोधन गर्ने ।
- यस गाउँपालिकाको पूर्वाधार विकास क्षेत्र (सडक, पुल तथा यातायात,आवास, बस्ती विकास, सार्वजनिक निर्माण, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिआदि)अन्तर्गत संविधान प्रदत्त एकल अधिकार तथा सङ्घीय र प्रादेशिक कानुन बमोजिम साझा अधिकार क्षेत्र भित्रका विषयमा आवश्यक नीति, कानुन, कार्यविधि, संरचना, प्रक्रिया तथा मापदण्डहरू निर्माण गरी कार्यान्वयन, नियमन र अनुगमन गर्ने ।
- सङ्घीय र प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित नमूना कानुनका मस्यौदाको स्थानीय परिवेश अनुसार अनुकूलन, परिमार्जन र पारित गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

पूर्वाधार विकास क्षेत्र अन्तरगतका विषयगत उपक्षेत्रहरूको विस्तृत विवरणलाई तपसीलका अनुच्छेदहरूमा उल्लेख गरिएकोछ ।

५.१ सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था

५.१.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिका भित्र यस क्षेत्रमा सडकको अवस्था बिष्लेशण गर्दा सांगुरो, मोड नपुगेको, वर्षामा नचल्ने, नाला नभएको, कतिपय सडकमा ग्राभेल नभएको, सडकवाल आवश्यकता अनुसार नभएको, धेरै ठाउँमा ग्रेड नमिलेको प्राविधिक मापदण्ड अनुसार निर्माण नहुनु जस्ता समस्या प्रमुख रूपमा रहेकाछन् ।

५.१.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

डुङ्गेश्वर गाउँपालिका भित्र करीव ८ कि.मी.पक्की सडक सुर्खेत दैलेख राजमार्ग डुङ्गेश्वरदेखि चुप्रासम्म जोडिएकोछ । पालीकाभित्र जम्मा ४० किमि सडकमा बाह्रै महिना सवारी साधन चल्नसक्ने अवस्था रहेकोछ । यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको केन्द्रसम्मको सडक सुविधाको दृष्टिले सुगम मानिन्छ । यो गाउँपालिका अन्तरगत २३८ कि.मी.कच्ची सडक रहेकोछ । यस गाउँपालिकाको राष्ट्रिय प्रसारण लाईन ६८.८२ प्रतिशत घरधुरीमा बत्तीको पहुँच पुगेकोछ । जिल्ला सदरमुकामदेखि करिव २४ कि.मी. दक्षिण पर्ने डुङ्गेश्वर गाउँपालिका कृषि, सलेट ढुङ्गा, लघुजल विद्युत् र बन सम्पदाका हिसाबले अत्यन्त सम्भावना बोकेको गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकामा सोलार सुविधा जडान भएका ९७.०४ प्रतिशत घरधुरीहरू रहेको देखिएकोछ ।

५.१.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

सडक र पुलको निर्माण भै बाह्रै महिना सञ्चालन हुनेगरी सबै वडा तथा बस्तिसम्मको यातायातमा सहज पहुँचकायम भएको हुने ।

ख) रणनीति

- वडा कार्यलय जोड्ने सडकलाई बाह्रै महिना चल्ने व्यवस्था मिलाउने,
- स्थानीय, ग्रामीण तथा कृषि सडक एवम् यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने,
- स्थानीय, ग्रामीण तथा कृषि सडक, झोलुङ्गे पूल, पूलेसा सम्बन्धी गुरुयोजना तयार गर्ने,
- सडकको मापदण्ड अनुसार स्तरोन्नति गर्ने,
- मापदण्ड अनुसार सडक कालोपत्रे गर्ने,
- सडकको गुरु योजनातयार गरी मुख्य र सहायक सडकको नामाकरण गर्ने
- नाली भएकोमा त्यसैलाई उपयोग गर्ने र नाली नभएको ठाउँमा नाली बनाएर कालोपत्रे गर्ने,
- आवश्यक ठाउँमा च्ऋऋ गर्ने र आवश्यकता अनुसार कालोपत्रे एऋऋ गर्ने,
- सबै क्षेत्र, वर्ग समुदायलाई पहुँच कायम हुने गरी सडक निर्माणलाई प्राथमिकता दिने,

- आवश्यकता अनुसार (कलभर्ट, ह्यूमपाइप तथा सुपर प्यासेज) बनाउने,
- आवश्यकता अनुसार सबै वर्गलाई साइज पुग्ने गरी पूल बनाउने र मर्मत गर्ने, काठे पुललाई आवश्यकता अनुसार अरुमा परिणत गर्ने,
- व्यवस्थित बसपार्क बनाउने,
- सवारी सचेतना अभिबृद्धि गर्ने गराउने,
- सडक निर्माण गर्दा म्चए तयार गर्ने,
- सबै सडकहरूको वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन गर्ने,
- सडक तयार गर्दा वायो इन्जिनियरिङ प्रविधि अवलम्वन गर्ने,
- सडकहरूको मापदण्ड अनुसार खन्ने र नालीबनाउने कामसँगै दुबै पट्टी पहिरो नजानेगरी फलपूmल, डालेघाँस लगायत वृक्षारोपण (वायो इन्जिनियरिङ) गर्ने,
- खोला र पहिरो प्रभावित स्थानमासडकको दुवै तर्फ वृक्षारोपण तथा तटबन्धन निर्माण र मर्मत गर्ने ।

५.१.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

गाउँपालिकाको आवधिक योजनाले निर्धारण गरेको उद्देश्य हासिल गर्न माथि उल्लिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गर्ने सोच रहेको देखिन्छ । सोही अनुरूप निर्धारित उद्देश्य हासिल भए–नभएको नित्रयौल गर्न निम्नानुसारका सूचकहरू निर्धारण गरेकोछ । अहिले ती सूचकहरूको मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय बमोजिम अनुमान गरिएकोछ ।

सूचक	एकाइ	आधाररेखा	आर्थिक वर्ष ०७७/७८ सम्मको अवस्था	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
		आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था		०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
कालोपत्र सडक	कि.मी.	८	८	८	१६	२०
ग्राभेल सडक	कि.मी.	३	७	१५	२०	३०
धुले सडक	कि.मी.	२३८	२५०	२६३	२६५	२७०
पक्कीपुल (वेली ब्रीज समेत)	सङ्ख्या	४	४	४	१०	१२
झोलुङ्गे पुल	सङ्ख्या	११	१३	१४	१६	१७
कलात्मक काठे पुलको संरक्षण, मर्मत र निमार्ण	सङ्ख्या	४०	४०	४०	९०	१००
यातायात सुचारु सडक लम्बाइ	कि.मी.	४०	५०	६०	९०	१००
गाउँपालिकामा सञ्चालित ४ पाँग्रे यातायातका साधन	सङ्ख्या	८	११	१५	१०८	१२८

सडक नालीको लम्बाइ	कि.मी.	२८	३५	५४	१२८	१४८
नियमित मर्मत संभार भएको सडकको लम्बइ	कि.मी.	१५	२५०	२६३	७५	९२
वायोइञ्जिनिरिङ्ग प्रविधि र सडक साइड वृक्षारोपण	कि.मी.	१८	१८	२६	२३	२४
गोरेटो र घोरेटो बाटो	कि.मी.	८	२०	२८	३४	४०

५.१.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपर्युक्तानुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई अनुमान गरिएको बजेट तथा स्रोत अनुमान र सो स्रोत व्यहोर्ने निकायगत अनुमान निम्नानुसार हुने प्रक्षेपण गरिएकोछ ।

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुंजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	२८०००	-	२८०००	-	२३७००	२८००	१५००	-
२०७९/८०	२९४००	-	२९४००	-	२४८८५	२९४०	१५७५	-
२०८०/८१	३०८७०	-	३०८७०	-	२६१२९	३०८८	१६५३	-
कुल जम्मा	**८८२७०**	**-**	**८८२७०**	**-**	**७४७१४**	**८८२८**	**४७२८**	**-**

५.१.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था तर्फको माथि ५.१.४ बमोजिमको लक्ष्य हासिल गर्न सञ्चालन गरिने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूले के उद्देश्यले, कुन अवधिमा र कति लागतमा आगामी तीन वर्षको अवधिमा के उपलब्धि हुनेछ भन्ने बारेमा छलफल गरी प्राप्त भएको व्यहोरालाई निम्न तालिकामा तालिकाबद्ध गरिएकोछ ।

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम-आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	वायो इन्जिनियरिङ प्रविधि	भू क्षय नियन्त्रण गर्ने				
	गाउँपालिका स्तरीय सडक गुरुयोजना तर्जुमा	सडक निर्माण संबन्धी				

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम-आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
		दिर्घकालिन योजना तयार गर्ने				
	सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	सडक पूर्वाधार विकास गर्ने				
	सडक मर्मत सम्भार कोष स्थापना र परिचालन	सडकको नियमित मर्मत सम्भार गर्न कोषको सुनिश्चित गर्ने				
	सडक सुरक्षा विशेष कार्यक्रम	सडकको सुरक्षा गर्ने				
	सडक मर्मत तथा सुधार कार्यक्रम	सडकको नियमित मर्मत सम्भार गर्ने				
३११५१	जडीबाट रामडी तिमीले हुँदै कल्चे ढुङ?गा सडक			१५००		
३११५१	पाण्डुला भण्डार खोला, अलैंचीबारी झो.पु।			२८००		
३११५१	गापाभित्रका सडक निर्माण तथा मरमत			२३७००		

५.१.७ सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ६ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती

कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएको छ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनैतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
५.१	पूर्वाधार विकास	सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था	वायो इन्जिनियरिङ प्रविधि	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			गाउँपालिका स्तरीय सडक गुरुयोजना तर्जुमा	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-						
			सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	२२९००	अनु.	अनु.	-	२४०४५	अनु.	अनु.	-	२५२४७	अनु.	अनु.	-					
			सडक मर्मत सम्भार कोष स्थापना र परिचालन	११००	अनु.	अनु.	-	११५५	अनु.	अनु.	-	१२१३	अनु.	अनु.	-					
			सडक सुरक्षा विशेष कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			सडक मर्मत तथा सुधार कार्यक्रम	४०००	अनु.	अनु.	-	४२००	अनु.	अनु.	-	४४१०	अनु.	अनु.	-					
जम्मा				२८०००	अनु.	अनु.	-	२९४००	अनु.	अनु.	-	३०८७०	अनु.	अनु.	-					

५.१.८ जोखिम तथा अनुमान

५.२ आवास, बस्ती विकास, सार्वजनिक निर्माण तथा बजार व्यवस्थापन

५.२.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

यस गाउपालीकाको भू उपयोग योजना नभएकोले व्यवस्थित रूपमा बस्ती बसाउने कार्य हुन नसकेको पाइन्छ । यसैगरी अव्यवस्थित बसोबासले गर्दा सडक,बिजुलीबत्ती ,पारीवारीक जोखीम,सामान ढुवानी आदिमा पनि कठिनाइ हुने गरेकोछ । यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिका क्षेत्रमा प्रसाशनीक तथा आबश्यक भौतिक संरचनाहरू निर्माण हुन नसक्नु, भएका संरचनाहरू पनि महिलामैत्री र अपाङ्गमैत्री हुननसक्नु, संरचनाहरू निर्माण गर्दा निर्धारित मापदण्ड लागू नहुनु यस क्षेत्रको विकासका कमजोरी पक्षहरू रहन गएकाछन् ।

५.२.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकामा भूकम्प प्रतिरोधी मापदण्ड अनुसार हालसम्म ७५ वटा घरहरू निर्माण र सार्वजनिक भवन तथा संरचना १५ वटा रहेका छन । गाउँपालिकाभित्र १५ वटा स्थानमा सार्वजनिक पाटी, पौवा तथा चौताराहरू, ६ वटा सामुदायिक भवन, १ वटा खेल मैदान रहेकोछन् भने २ वटा प्रमुख चुप्रा र डुङ्गेश्वर बजार पनि सञ्चालनमा रहेकोछ । डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाका सबै सडक पूर्वाधारहरू, विद्युतविकास, औद्योगिक क्षेत्र स्थापना, खुला स्थान, पर्यटन क्षेत्रको मापदण्ड तयार गरी व्यवस्थित बजार विकासको सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

५.२.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

सुरक्षित एवम् सबैको सहज पहुँच हुने मापदण्ड अनुसार व्यवस्थित बस्ती एवम् प्रवद्र्धित बजारको विकासगर्ने ।

ख) रणनीति

- सङ्घीय तथा प्रदेश कानुनको अधीनमा रही शहरी विकास, बस्ती विकास, भू उपयोग र भवन सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड तथा सो सम्बन्धी योजनातर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने ।
- राष्ट्रिय भवन आचार संहिता तथा मापदण्ड बमोजिम भवन निर्माण संहिता निर्माण गरी लागू गर्ने ।
- एकिकृत सेवा सहितको गाउँपालिका र वडा भवन निर्माण गर्ने ।
- आवश्यकता अनुसार गाउँपालिकामा रहेको सार्वजनिक भवनहरूको मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- बस्ति सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण सम्बन्धी तालिम (महिला अनिवार्य) सञ्चालन गर्ने ।

- गाउँपालिकाद्वारा निर्माण गरिने निर्माण गरिने सार्वजनिकपूर्वाधार निर्माणमा अपाङ्ग, वालवालिका, महिलाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने
- प्रमुख बजारहरूको पूर्वाधार विकास गर्ने ।

५.२.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

गाउँपालिकाको आवधिक योजनाले निर्धारण गरेको उद्देश्य हासिल गर्न माथि उल्लिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गर्ने सोच रहेको देखिन्छ । सोही अनुरूप निर्धारित उद्देश्य हासिल भए-नभएको निक्र्यौल गर्न निम्नानुसारका सूचकहरू निर्धारण गरेकोछ । अहिले ती सूचकहरूको मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय बमोजिम अनुमान गरिएकोछ ।

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	आर्थिक वर्ष ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्ष सम्मको अवस्था)		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
प्रवद्र्धित तथा सुरक्षित आवास क्षेत्रका धरधुरी	सङ्ख्या	२,४००	२६००	२,८००	२,९००	३,०४४
प्रवद्र्धित तथा सुरक्षित जनता आवास भवन	सङ्ख्या	२३	३३	५३	६३	७३
भुकम्प प्रतिरोधी भवन निमार्ण सम्बन्धी दक्ष व्यक्ति	सङ्ख्या	७५	१५०	२२५	२६५	३००
भुकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निमार्ण भएका सार्वजनिक भवन तथा संरचना	सङ्ख्या	१५	३०	४५	६०	७५
भुकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निमार्ण भएका आवास घर	सङ्ख्या	७५	८०	१००	१२५	१५०
आधारभुत पूर्वाधार सहित व्यवस्थित बजार	सङ्ख्या	२	२	२	२	२
पर्यटकीय क्षेत्रहरू निमार्ण तथा संरक्षण	सङ्ख्या	५	८	११	१२	१४
सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या	२	४	१२	१५	१८
बसपार्क-जिपपार्क	सङ्ख्या	०	०	२	३	४
सुरक्षित-व्यवस्थित धर्मशाला निमार्ण	सङ्ख्या	०	०	१	१	१

५.२.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपर्युक्तानुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई अनुमान गरिएको बजेट तथा स्रोत अनुमान र सो स्रोत व्यहोर्ने निकायगत अनुमान निम्नानुसार हुने प्रक्षेपण गरिएकोछ ।

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	३२१५९	-	३२१५९	-	२९९५९	२२००	-	-
२०७९/८०	३३७६६	-	३३७६६	-	३१४५६	२३२०	-	-
२०८०/८१	३५४५४	-	३५४५४	-	३३०२८	२४२३	-	-
कुल जम्मा	**१०१३८६**	**-**	**१०१३८६**	**-**	**९४४४३**	**६९४३**	**-**	**-**

५.२.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

आवास, बस्ती विकास, सार्वजनिक निर्माण तथा बजार व्यवस्थापन तर्फको माथि ५.२.४ बमोजिमको लक्ष्य हासिल गर्न सञ्चालन गरिने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूले के उद्देश्यले, कुन अवधिमा र कति लागतमा आगामी तीन वर्षको अवधिमा के उपलब्धि हुनेछभन्ने बारेमा छलफल गरी प्राप्त भएको व्यहोरालाई निम्न तालिकामा तालिकाबद्धगरिएकोछ ।

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	बस्ती सुरक्षा कार्यक्रम गर्ने सञ्चालन गर्ने	जोखिममा रहेका बस्तिहरूको सुरक्षा गर्ने ।				
	भवन आवास निर्माण मापदण्ड (घ्यगष्मिष्लन अयमभ) कार्यान्वन	भवन आवास निर्माण मापदण्ड(घ्यगष्मिष्लन अयमभ) लागु गर्ने				
	सार्वजनिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	सार्वजनिक पूर्वाधार विकास गर्ने				

	आवास तथा बस्ती सुरक्षा कार्यक्रम	जोखिममा रहेका बस्तिहरूको सुरक्षा गर्ने ।		२२००		
	सुरक्षित आवास निर्माणका लागि क्षमता विकास कार्यक्रम	सुरक्षित आवास निर्माणका लागि क्षमता विकास गर्ने				
	व्यवस्थित बजार विकास कार्यक्रम	बजारलाई ब्यबस्थित गर्ने				
	भू उपयोग नीति तर्जुमा	भू उपयोगको आधार तयार गर्ने				
	गाउँपालिका प्रशासनिक भवन तथा पूर्वाधार निर्माण साझेदारी	गाउँपालिका प्रशासनिक भवन निर्माण गर्ने	सालबसाली	१५०००		
	समपुरक कोष साझेदारी	समपुरक कोषको ब्यबस्था गर्ने	सालबसाली	१३९५९		
	गापाभित्रका स-साना भवन निर्माण कार्यक्रम	गापाभित्रका स-साना भवन निर्माण गर्ने	सालबसाली	१०००		

५.२.७ आवास, बस्ती विकास, सार्वजनिक निर्माण तथा बजार व्यवस्थापनतर्फका कार्यक्रम तथाआयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ७ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएकोछ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रमरआयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनैतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
५.२	पूर्वाधार विकास	आवास, बस्ती विकास, सार्वजनिक निर्माण तथा बजार व्यवस्थापन	बस्ती सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	२२००	अनु.	अनु.	-	२३१०	अनु.	अनु.	-	२४२५	अनु.	अनु.	-					
			भवन आवास निर्माण मापदण्ड (Building code) कार्यान्वन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			सार्वजनिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			आवास तथा बस्ती सुरक्षा कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			सुरक्षित आवास निर्माणका लागि क्षमता विकास कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			व्यवस्थित बजार विकास कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			भू उपयोग नीति तर्जुमा	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					

५.२.८ जोखिम तथा अनुमान

५.३ जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा

५.३.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

सार्वजनिक संरचना कार्यलय एवम् भवनहरूमा पनि विद्युत् सेवा उपलव्ध हुन नसकेको, कतिपय प्रमुख वस्तीहरूमा विद्युतीकरण हुन नसकेको र वैकल्पिक ऊर्जाएवम् सुधारिएको चुलोको प्रयोगमा व्यापकता ल्याउन नसकिएको देखिन्छ । गाउँपालिका भित्रका बस्तीहरूमा विद्युत् विस्तार हुने क्रममा रहेकोभए पनि ढिलासुस्ती देखिन्छ ।

५.३.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

यस डुङ्गेश्वर गाँउपालीकाको राष्ट्रिय प्रसारण विद्युत् लाइन २०९५ घरधुरी (६८.८२ प्रतिशत) जडान भई सक्नु र सबै वडामा राष्ट्रिय प्रसारण लाईन विद्युत् सेवा सञ्चालन देखिन्छ भने २९५४ घरधुरीहरूले (९७.०४ प्रतिशत) सौर्यऊर्जा सोलार सुविधा जडान भएका रहेको देखिएकोछ भने ६९.०४ घरधुरीहरूमा सुधारिएको चुलोमा दाउरा मार्फत खाना पकाउने प्रमुख ईन्धनको रूपमा प्रयोग गरिएको देखिन्छ र यस गाउपालीकामा ४.०४ प्रतिशत सुधारिएको ऊर्जा (वायोग्यास, एलपि) प्रयोग गर्ने घरधुरी रहेका छन ।

५.३.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

उज्यालो घर तथा बस्ती र धुवाँरहित भान्सा भएको डुङ्गेश्वर गाउँपालिका भएको हुने ।

ख) रणनीति

- छवटै वडाका सबै घरधुरीमा २०८१ सम्ममा राष्ट्रिय प्रसारण लाइन विस्तार गर्ने ।
- सबै वडा कार्यालयहरूमा सोलारको व्यवस्थापनगरेर २४ सै घण्टा उज्यालो गर्ने नीति तयार पार्ने ।
- स्थानीय तहमा वैकल्पिक ऊर्जा विकास तथा एक मेगावाटसम्मका जलविद्युत् आयोजना सम्बन्धी स्थानीय स्तरको नीति, कानुन, मापदण्ड तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने ।
- उज्यालो सडक सुरक्षित आगमन कार्यक्रम लागू गर्ने ।
- स्थानीय लघु जल विद्युतहरू मर्मत संभार गर्ने र प्राथमिकताको आधारमा राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा जोड्ने ।
- सम्भावना अध्ययन गरी लघु जलविद्युत् आयोजना सञ्चालन गर्ने ।
- घरायसी प्रयोजनका लागि विद्युत् जडान कार्यमा विपन्न पिछडिएका वर्गलाई प्रोत्साहनका साथ अगाडी बढाउने ।
- वैकल्पिकऊर्जा लगायत सबै वडा कार्यालयहरूमा सोलारको व्यवस्थापन गर्ने ।

- आवश्यकताको पहिचान गरी सबै सार्वजनिक ठाउँहरूमा सोलारको व्यवस्था गर्ने ।
- सुधारिएको चुलो र गोबर ग्यास्को प्रवर्द्धन गर्ने ।

५.३.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

गाउँपालिकाको आवधिक योजनाले निर्धारण गरेको उद्देश्य हासिल गर्न माथि उल्लिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गर्ने सोच रहेको देखिन्छ । सोही अनुरूप निर्धारित उद्देश्य हासिल भए-नभएको निक्र्यौल गर्न निम्नानुसारका सूचकहरू निर्धारण गरेकोछ । अहिले ती सूचकहरूको मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय बमोजिम अनुमान गरिएकोछ ।

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	आर्थिक वर्ष ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्ष सम्मको अवस्था)		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
स्थानीय विद्युत् उत्पादन	कि.वा	२,५००	२,५००	२,५००	२,७५०	३,०००
केन्द्रिय प्रसारण लाइन प्रयोग गर्ने घरधुरी	घरधुरी	२,०९५	२,०९५	२,६४४	२,८४४	३,०४४
सोलार प्रणाली सहित विद्युत् सेवा पुगेका घरपरिवार	प्रतिशत	९७.०४	९७.०४	९८.९९	९९.९९	१००
सुधारिएको ऊर्जा (वायोग्यास, एलपि) प्रयोग गर्ने	प्रतिशत	४.०४	४.०४	९.०४	१२	१६
सुधारिएको वा धुवाँरहित चुल्हो जडान भएका परिवार	प्रतिशत	६९.४	६९.४	९५.७	९८	१००
स्थानीय घट्ट प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	५३.०३	५३.०३	४०	३५	३०
सुधारिएको घट्ट तथा मिल प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	४६.०८	४६.०८	६०	७०	८०

श्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना कार्यशाला डुङ्गेश्वर २०७६

५.३.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपर्युक्तानुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई अनुमान गरिएको बजेट तथा स्रोत अनुमान र सो स्रोत व्यहोर्ने निकायगत अनुमान निम्नानुसार हुने प्रक्षेपण गरिएकोछ ।

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	२८००			-	१८००	१०००	-	-
२०७९/८०	२९४०			-	१८९१	१०५०	-	-

२०८०/८१	३०८७			-	१९८४	११०२	-	-
कुल जम्मा	**८८२७**			-	**५६७५**	**३१५२**	-	-

५.३.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जातर्फको माथि ५.३.४ बमोजिमको लक्ष्य हासिल गर्न सञ्चालन गरिने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूले के उद्देश्यले, कुन अवधिमा र कति लागतमा आगामी तीन वर्षको अवधिमा के उपलब्धि हुनेछभन्ने बारेमा छलफल गरी प्राप्त भएको व्यहोरालाई निम्न तालिकामा तालिकाबद्ध गरिएकोछ ।

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	केन्द्रीय विद्युत् विस्तारमा साझेदारी	केन्द्रिय विद्युत् विस्तारमा साझेदारी गर्ने				
	सबै घरमा विद्युत् विस्तार कार्यक्रम	घर घरमा विद्युत् जडान गर्ने		१८००		
	सार्वजनिक क्षेत्र तथा पूर्वाधारमा विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा व्यवस्थापन कार्यक्रम	सार्वजनिक क्षेत्र तथा पूर्वाधारमा विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा व्यवस्थापन गर्ने				
	वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वैकल्पिकऊर्जा प्रवर्द्धन गर्ने		१०००		
	विद्युत् जडान कार्यमा विपन्न पिछडिएका वर्ग सहयोग कार्यक्रम	विद्युत् जडान कार्यमा विपन्न पिछडिएका				

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
		वर्गलाई लागत सहयोग गर्ने				
	सञ्चालित आयोजना मर्मत सम्भार तथा सञ्चालन व्यवस्थापन कार्यक्रम	सञ्चालित आयोजना मर्मत सम्भार तथा सञ्चालन गर्ने				

५.३.७ जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जातर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ६ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएकोछ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

क. सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनैतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
५.३	पूर्वाधार विकास	जलविद्युत् तथा वैकल्पिक	केन्द्रिय विद्युत् विस्तारमा साझेदारी	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			सबैघरमा विद्युत् विस्तार कार्यक्रम	१८००	अनु.	अनु.	-	१८९०	अनु.	अनु.	-	१९८५	अनु.	अनु.	-					

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनीतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
			सार्वजनिक क्षेत्र तथा पूर्वाधारमा विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा व्यवस्थापन कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१०००	अनु.	अनु.	-	१०५०	अनु.	अनु.	-	११०३	अनु.	अनु.	-					
			विद्युत् जडान कार्यमा विपन्न पिछडिएका वर्ग सहयोग कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			सञ्चालित आयोजना मर्मत सम्भार तथा सञ्चालन व्यवस्थापन कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					

५.३.८ जोखिम तथा अनुमान

५.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

५.४.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाभित्र रहेको हुलाक सेवा आधुनिक नहुनु, सबैको पहुँचमा इन्टरनेट सेवा नहुनु एवम् टेलिफोन कभरेज सबै वडामा नभएको तथा सो सेवा गुणस्तरिय नहुनु यस गाउँपालिकामा प्रमुख समस्याको रूपमा देखा परेकोछ ।

५.४.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

नेपाल टेलिकम तथा एनसेल कम्पनी मार्फत डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा विभिन्न दूर सञ्चार सेवाहरू उपलब्ध भैरहेका छन् । सञ्चार प्रणालीमा हुलाक, निजी टेलिफोन, इन्टरनेट जस्ता आधुनिक सञ्चार सुविधाहरू पनि डुङ्गेश्वरगाउँपालिकाका उपलब्ध रहेका छन् । सि.डि.एम.ए. फोन सेवा पनि सञ्चालनमा आएकोछ । एनसेल मोबाइल फोन सेवा निश्चित भूभागमा मात्र सञ्चालनमा रहेकाछन् । डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको क्षेत्रमा मोबाइल फोन प्रयोग गर्ने घरधुरी करीब ९०. प्रतिशत रहेको अनुमान गरिएकोछ ।

५.४.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

नागरिकहरूको सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा विस्तार पहुँच गर्ने ।

ख) रणनीति

- सूचना प्रविधिमैत्री गाउँपालिका बनाउने ।
- इन्टरनेट सेवा विस्तारका लागि अप्टिकल फाइवर जडान गर्ने ।
- विभिन्न सफ्टवेर चलाउन एयधभच द्यबअप ग्उजडान गर्ने ।
- सूचना प्रविधिको प्रयोगबाट एबउभचभिकक र ऋबकजभिकक कारोवार प्रवर्द्धन गर्ने ।
- हुलाक सेवालाई आधुनिकिकरण गर्दै कुरियर सेवामा, साइवर, फ्याक्स सेवालाई विस्तार गर्ने ।
- टेलिफोनको कभरेज सुधारका लागि पैरवी गर्ने ।
- पत्रपत्रिका प्रकाशन र रेडियो स्थापनाको लागि प्रोत्साहन गर्ने ।
- आधुनिक सफ्टवेयर सञ्चालन गर्ने ।

५.४.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

गाउँपालिकाको आवधिक योजनाले निर्धारण गरेको उद्देश्य हासिल गर्न माथि उल्लिखित रणनीतिहरू अवलम्बन गर्ने सोच रहेको देखिन्छ । सोही अनुरूप निर्धारित उद्देश्य हासिल भए-नभएको निक्र्यौल गर्न

निम्नानुसारका सूचकहरू निर्धारण गरेकोछ । अहिले ती सूचकहरूको मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय बमोजिम अनुमान गरिएकोछ ।

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आर्थिक वर्ष सम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
सञ्चारका कुनै एक साधन उपलब्ध परिवार	प्रतिशत	८०	९५	९७	१००
इन्टरनेट सेवा प्रयोग गर्ने घरधुरी	सङ्ख्या	४३	५००	७००	९००
ल्याण्डलाइन टेलिफोन सुविधा प्रयोग गर्ने घरधुरी	सङ्ख्या	५०	१००	१००	१००
मोबाइल प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	९०	९५	९६	९७
पत्रपत्रिका, प्रयोग गर्नेघरधुरी	प्रतिशत	३३	३५	४३	५०
टेलीभिजन प्रयोग गर्ने घरधुरी	वटा	१६.४२	१९	२२	२५
उद्यम व्यवसायमा सूचना प्रूविधि प्रयोग गर्ने व्यक्ति	जना	५०	१००	१५०	२००
रेडियो (एफ.एम.)	सङ्ख्या	०	१	१	१
हुलाक सेवा प्रयोग गर्ने-कुरियर सेवा	प्रतिशत	७	७	७	७
कुरियर सेवा प्रयोग गर्ने व्यक्ति	प्रतिशत	३.१४	७	११	१५

श्रोतःआवधिक गाउँ विकास योजना कार्यशाला डुङ्गेश्वर २०७६

५.४.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपर्युक्तानुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई अनुमान गरिएको बजेट तथा स्रोत अनुमान र सो स्रोत व्यहोर्ने निकायगत अनुमान निम्नानुसार हुने प्रक्षेपण गरिएकोछ ।

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुंजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	९००	-	९००	-	९००	-	-	-
२०७९/८०	९४५	-	९४५	-	९४५	-	-	-
२०८०/८१	९९२	-	९९२	-	९९२	-	-	-
कुल जम्मा	**२८३७**	**-**	**२८३७**	**-**	**२८३७**	**-**	**-**	**-**

५.४.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

सूचना तथा सञ्चार प्रविधितर्फको माथि ५.४.४ बमोजिमको लक्ष्य हासिल गर्न सञ्चालन गरिने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूले के उद्देश्यले, कुन अवधिमा र कति लागतमा आगामी तीन वर्षको अवधिमा के उपलब्धि हुनेछभन्ने बारेमा छलफल गरी प्राप्त भएको व्यहोरालाई निम्न तालिकामा तालिकाबद्धगरिएकोछ ।

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	एफ.एम. सञ्चालन कार्यक्रम	सूचना प्रवाह गर्ने				
	सञ्चार प्रविधि तथा पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	सञ्चार प्रविधि तथा पूर्वाधार विकास गर्ने		९००		
	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित सेवा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित सेवा प्रवर्द्धन गर्ने				

५.४.७ सूचना तथा सञ्चार प्रविधितर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ३ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएकोछ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनैतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
५.४	पूर्वाधार	सूचना	एफ.एम. सञ्चालन कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					

			सञ्चार प्रविधि तथा पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	९००	अनु.	अनु.	-	९४५	अनु.	अनु.	-	९९२	अनु.	अनु.	-					
			सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित सेवा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					

५.४.८ जोखिम तथा अनुमान

परिच्छेद ६ : वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

विषय-सूची

परिच्छेद ६ : वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र ३

(क) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन पृष्ठभूमि........ ३

(ख) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन वर्तमान अवस्था ३

(ग) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनको उद्देश्य र उद्देश्य सूचक ४

(घ) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण ५

(ङ) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन विकास तर्फका प्रमुख विषय उपक्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट........ ५

(च) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन विकासका प्रमुख रणनीतिहरू........ ६

६.१ वन तथा जैविक विविधता........ ८

६.१.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती........ ८

६.१.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था........ ८

६.१.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति........ ८

६.१.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य........ ९

६.१.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान........ १०

६.१.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण........ १०

६.१.७ वन तथा जैविक विविधता तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण........ ११

६.१.८ जोखिम तथा अनुमान........ १२

६.२ भू तथा जलाधार व्यवस्थापन........ १३

६.२.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती........ १३

६.२.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था........ १३

६.२.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति........ १३

६.२.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य........ १४

६.२.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान........ १४

६.२.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण........ १५

६.२.७ भू तथा जलाधार व्यवस्थापन तर्फका कार्यक्रम तथाआयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण........ १६

६.२.८ जोखिम पक्ष तथा अनुमान........ १६

६.३ वातावरण तथा स्वच्छता........ १७

६.३.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती........ १७

६.३.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था........ १७

६.३.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति........ १७

६.३.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य........ १८

६.३.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान........ १९

६.३.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण........ १९

६.३.७ वातावरण तथा स्वच्छता तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण २०
६.३.८ जोखिम पक्ष तथा अनुमान २०
६.४ विपद् व्यवस्थापन २१
६.४.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती २१
६.४.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था २१
६.४.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति २१
६.४.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य २२
६.४.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान २३
६.४.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २३
६.४.७ विपद् व्यवस्थापन तर्फका कार्यक्रम तथाआयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण २४
६.४.८ जोखिम तथा अनुमान २५

परिच्छेद ६ : वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

(क) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन पृष्ठभूमि

विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६ ले विपद् पूर्व तयारी सम्बन्धी अवधारणाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन मार्फत् प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापनको सुनिश्चितता गर्ने ध्येय सहितको विपद् उत्थानशील राष्ट्र निर्माणको दीर्घकालीन सोच राखेकोछ । वर्तमान संविधानको अनुसूची ८ ले विपद् व्यवस्थापन तथा जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षणलाई स्थानीय तहको एकल अधिकारको सूचीमा राखेको पाइन्छ । वातावरण व्यवस्थापन, राष्ट्रिय वन नीति, कार्बन सेवा, वातावरण अनुकूलन सङ्घको एकल अधिकार क्षेत्रभित्र राखेकोछ भने प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद् पूर्व तयारी, उद्धार तथा राहत पुनर्लाभलाई सङ्घ तथा प्रदेशको साझा अधिकारको सूचीमा राखेकोछ । नेपालको संविधानको भाग ३, धारा ३० ले प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ वातावरणको हक प्रदान गरेकोछ भने प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, संवर्द्धन र उपयोग सम्बन्धी नीति अन्तर्गत प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्व सूचना, तयारी, उद्धार, राहत एवम् पुनर्स्थापना गर्ने प्रावधान राखेको देखिन्छ । वातावरणीय जोखिम निरन्तर रूपमा बढ्दै गइरहेको सन्दर्भमा वातावरण संरक्षण गरी स्वच्छ वातावरणमा बाँच्न पाउने हकको सुनिश्चित गर्नु सम्बन्धित सबैको अधिकार र कर्तव्य भएकोछ । यस गाउँपालिकाले दिगो विकासको लक्ष्य सहितको दीर्घकालीन सोच कायम गरेर अगाडि बढिरहेको तथा संविधान तथा प्रचलित ऐन, कानुनले लिएका लक्ष्य तथा दिगो विकास लक्ष्य जस्ता अन्तर्राष्ट्रिय लक्ष्यहरू समेत हासिल गर्न वर्तमान सङ्घीय व्यवस्थामा स्थानीय तहहरूको भूमिका अत्यन्त महत्वपूर्ण रहने हुँदा वन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् जोखिम व्यवस्थापन, भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन क्षेत्रका लागि आवधिक विकासको मार्गचित्र स्पष्ट गर्न विषय क्षेत्रगत योजनाका रूपमा आवधिक योजनाको तर्जुमा गरिएकोछ । यस योजनामा उल्लिखित क्षेत्रहरूमा यस गाउँपालिकाका समस्या तथा चुनौती र सम्भावना तथा अवसरसहित विद्यमान अवस्था तथा रणनैतिक महत्वका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू समेत संलग्न गरी आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको देखिन्छ । वातावरणीय जोखिम निरन्तर रूपमा बढ्दै गइरहेको सन्दर्भमा वातावरण संरक्षण गरी स्वच्छ वातावरणमा बाँच्न पाउने हकको सुनिश्चित गर्नु सम्बन्धित सबैको अधिकार र कर्तव्य हुन आएकोले स्वीकृत योजनाको बजेट सुनिश्चितताका लागि यो मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएकोछ ।

(ख) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन वर्तमान अवस्था

यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा रहेको वन क्षेत्रमा विद्यमान सम्भावनालाई यथार्थमा रूपान्तरण गर्न वन, जैविक विविधता र संरक्षण सम्बन्धी प्राविधिक ज्ञान, सीपमा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेकोछ । यस गाउँपालिकाको जैविक विविधता एवम् वन सम्पदाको दृष्टिकोणले वातावरणीय महत्वका अतिरिक्त आय आर्जनको अवसर वृद्धिका दृष्टिकोणले समेत पर्याप्त सम्भावना बोकेकोछ । यहाँ रुख विरुवाले ढाकेको वा हरियाली वन क्षेत्र ५,६७७.५६ हेक्टरस संरक्षित वन तथा व्यवस्थित वन चरन क्षेत्र १,८४७.२३ हेक्टर रहेको देखिन्छ

भने वार्षिक ७३,०५६ के.जी दाउरा उत्पादन हुने गरेकोछ । यसैगरी वनमा आधारित उद्योग तथा व्यवसाय ५ छन् भने वार्षिक ५५० क्वीन्टल गैह्रकाष्ठ वन पैदावर उत्पादन हुने गरेकोछ । ५० जनाले आगलागि नियन्त्रण सम्बन्धीतालिम र १५० जनाले जलवायु परिवर्तनलाई न्युनिकरण सम्बन्धीतालिम लिएको देखिन्छ ।

(ग) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनको उद्देश्य र उद्देश्य सूचक

वन तथा वातावरण क्षेत्रको दिगो संरक्षण, सम्वद्र्धन, सम्पदाहरूको उचित व्यवस्थापन तथा उपयोग गर्ने भनी आवधिक योजनाले वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनको उद्देश्य तय गरेको देखिन्छ ।

उल्लिखित उद्देश्य हासिल गर्नका लागि लक्ष-परिमाण सूचकहरू देहाय अनुसार प्रक्षेपण गरेको देखिन्छ ।

वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनको उद्देश्य सूचक

(आधार रेखा तथा आवधिक योजनाको लक्ष परिमाण)

सूचक	एकाइ	आधाररेखा आर्थिक वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
रुख विरुवाले ढाकेको वा हरियाली वन क्षेत्र	हेक्टर	५,६७७.५६	५,६८०.५६	५,६८१.५६	५,६८२.५६
संरक्षित वन तथा व्यवस्थित वन चरन क्षेत्र	हेक्टर	१,८४७.२३	१,८४८.२३	१,८४८.२३	१,८४९.२३
संरक्षित भू—क्षय र बाढी संवेदनशील क्षेत्र	सङ्ख्या	२२	१७	१६	१४
उत्पादित दाउरा	के.जी.	७३,०५६	६०,०००	५३,०००	४५,०००
उत्पादित गैह्रकाष्ठ वन पैदावर	क्वीन्टल	५५०	६५०	७७५	९००
वनमा आधारित उद्योग तथा व्यवसाय	सङ्ख्या	५	७	९	१०
आगलागि नियन्त्रण सम्बन्धीतालिम	सङ्ख्या	५०	१००	१४०	१८०
जलवायु परिवर्तनलाई न्युनिकरण सम्बन्धीतालिम	पटक	१५०	२६०	३०५	३७०
वायो व्रिगेट उद्योग स्थापना	सङ्ख्या	०	१	१	१

श्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना, डुङ्गेश्वर २०७६

(घ) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ४ वटा विषय उपक्षेत्र (सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था; आवास, बस्ती विकास, सार्वजनिक निर्माण तथा बजार व्यवस्थापन; जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा र सूचना तथा सञ्चार प्रविधि) हरू अन्तर्गत निम्नलिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएको छ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

विषय क्षेत्र	क्र. सं.	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजनाको सङ्ख्या	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनीतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	६.१	वन तथा जैविक विविधता	५	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
	६.२	भू तथा जलाधार व्यवस्थापन	४	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
	६.३	वातावरण तथा स्वच्छता	५	१००	१००	-	-	१०५	१०५	-	-	१११	१११	-	-					
	६.४	विपद् व्यवस्थापन	६	१११४.५९	१११४.५९	-	-	११७०	११७०	-	-	१२२८.५०	१२२८.५०	-	-					
कुल जम्मा			२०	१२१४.५९	१२१४.५९	-	-	१२७५	१२७५	-	-	१३३९.५०	१३३९.५०	-	-					

(ङ) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन विकास तर्फका प्रमुख विषय उपक्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको आवधिक योजना अनुसार आर्थिक वर्ष २०७६/७७ देखि २०८०/८१ सम्मका लागि पूर्वाधार विकास तर्फ कुल रु.४ करोड २ लाख ६० हजार बजेट अनुमान गरिएको देखिन्छ । जसमध्ये सबैभन्दा बढी भू तथा जलाधार व्यवस्थापन तर्फ रु.२,५२,००,०००।- (६२.५९ प्रतिशत) र सबैभन्दा कम वातावरण तथा स्वच्छता तर्फ रु.४९,८०,०००।- (१२.३७ प्रतिशत) विनियोजन गरिएको पाइन्छ । विषय क्षेत्र अन्तरगतका उपक्षेत्रहरूका आधारमा निम्नानुसार बजेट बाँडफाँट भएको पाइन्छ ।

(रकम रु. हजारमा)

विषय क्षेत्र : वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन विकास

क्र.सं.	विषय उपक्षेत्रहरू	पाँच वर्षको कुल अनुमानित		आ.व. २०७६/७७ को यथार्थ		२०७७/७८ को संशोधित		२०७८/७९ को अनुमान		२०७९/८० को खर्च		२०८०/८१ को खर्च	
		लागत	प्रतिशत	खर्च	प्रतिशत	अनुमान	प्रतिशत	विनियोजन	प्रतिशत	प्रक्षेपण	प्रतिशत	प्रक्षेपण	प्रतिशत
१	वन तथा जैविक विविधता	५०,४०	१२.५२	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
२	भू तथा जलाधार व्यवस्थापन	२,५२,००	६२.५९	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
३	वातावरण तथा स्वच्छता	४९,८०	१२.३७	अनु.		अनु.		१००		१०५		१११	
४	विपद् व्यवस्थापन	५०,४०	१२.५२	अनु.		अनु.		१११४.५९		११७०		१२२८.५०	
कुल जम्मा		४,०२,६०	१००					१२१४.५९		१२७५		१३३९.५०	

(च) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन विकासका प्रमुख रणनीतिहरू

- संविधान प्रदत्त अधिकार तथा कार्य जिम्मेवारीको अधीनमा रही संघ र प्रदेशसंग सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवद्र्धन गर्दै जनसहभागिता, उत्तरदायित्व र पारदर्शिता सुनिश्चित गरी वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र अन्तर्गतका सेवाहरु सुलभ र गुणस्तरीय रुपमा प्रवाह गर्ने ।
- संघीय र प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त सम्बन्धित नमूना कानूनका मस्यौदाको स्थानीय परिवेश अनुसार अनुकूलन, परिमार्जन र पारित गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने । वन, वातावरण तथा विपद्

व्यवस्थापन क्षेत्र अन्तर्गत संविधान प्रदत्त एकल अधिकार तथा संघीय र प्रादेशिक कानून बमोजिम साझा अधिकार क्षेत्र भित्रका बिषयमा आवश्यक नीति, कानून, कार्यविधि, संरचना, प्रक्रिया तथा मापदण्डहरू निर्माण गरी कार्यान्वयन, नियमन र अनुगमन गर्ने ।

- लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, सुशासन, स्थानीय जलवायु अनुकूलन योजना तथा विपद् ब्यबस्थापन, लैंगिक सशक्तिकरण जस्ता अन्तर सम्बन्धित विषयहरुलाई उपयुक्त रुपमा समावेश र सम्बोधन गर्ने ।

क्षेत्र अन्तरगतका विषयगत उपक्षेत्रहरूको विस्तृत विवरणलाई तपसीलका अनुच्छेदहरूमा उल्लेख गरिएकोछ-

६.१ वन तथा जैविक विविधता

६.१.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

वन तथा वातावरण र सम्बन्धित सम्पदाप्रति स्थानीय नागरिकमा जिम्मेवारीबोध तथा जबाफदेहिताको वृद्धि गर्नुपर्ने खाँचो रहेकोछ । यस गाउँपालिकामा कुल जमिनको ५३.९७ प्रतिशत वन क्षेत्र रहेको तथ्याङ्क उपलब्ध छ भने नदीनालाले ओगटेको क्षेत्र चरी चरन १५.०७ प्रतिशत रहेको, कृषि योग्य जमिन खेतबारी ३०.६९ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । विभिन्न सामुदायिक वन तथा सरकारी वन समेतको सीमाना कागजमा मात्र सीमित भएको र जमिनमा यकीन नहुँदा वनहरूबीच सीमा विवाद रहेकोछ तथा सरकारी वन क्षेत्र निरन्तर रूपमा अतिक्रमित हुँदै गएकाछन् । हरेक वर्षजसो डढेलोबाट वन र जैविक विविधताको क्षति हुन गरेकोछ । तर, वन डढेलो नियन्त्रणका लागि आवश्यक आधुनिक उपकरण, औजार, सीप तथा पालिकास्तरीय कार्ययोजना समेतको अभाव रहेकोछ ।

६.१.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

यस गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण अनुसार वन तथा झाडीले पर्याप्त मात्रामा भरिएको यस गाउँपालिकामा सल्ला, कटुस, गुराँस, बाँझ, सिमल आदि प्रजातिहरू पाइन्छन् । डुङ्गेश्वर गाउँपालिका भित्र रहेका सामुदायिक वन तथा कवुलियती वनले ढाकेको क्षेत्र घडघण्।घघ हेक्टर रहेकोछ । पहाडी क्षेत्रमा हिउँदमा पात झर्ने सल्लो, चाँप, उत्तिस, लाँकुरी, ओखर, कटुस जस्ता पतझर वनस्पतिहरू पाइन्छन् । वन क्षेत्रको व्यवस्थापन वैज्ञानिक ढङ्गले गर्न सकेमा यस क्षेत्रको दिगो विकास तथा आर्थिक समृद्ध हुने विश्वास गर्न सकिन्छ ।

६.१.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

वैज्ञानिक वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन र वन पैदावरको अधिकतम उपयोगबाट नागरिकको आम्दानी बढाउने ।

ख) रणनीति

- वन, वातावरण, पर्यावरण तथा जैविक विविधता सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने,
- गैरकाष्ठ वनपैदावार एवम् बहुमूल्य जडीबुटीमा आधारित उद्योग, व्यवसायको विकास विस्तार प्रवर्द्धन गर्ने,
- बहुमूल्य जडीबुटीहरूको प्रशोधन गरी निकासी गर्ने,
- बहुमूल्य जडीबुटीको अध्ययन अनुसन्धान गरी पाश्र्वचित्र तयार गर्ने र तथ्याङ्क अध्यावधिक गर्ने,
- दिगोपन व्यवस्थापनका लागि नर्सरी स्थापना गर्ने,

- मिचाहा प्रजातिको नियन्त्रण गर्ने,
- वृक्षारोपण, झाडी सफाइ, अग्निरेखा निर्माण गर्ने,
- सवै वनहरूमा रिर्चाज पोखरी निर्माण गर्ने,
- सवै सामुदायिक तथा कवुलियती वन उपभोक्ता समितिको कार्यालय भवन निर्माण गरी आवश्यक भौतिक सामग्री व्यवस्था गर्ने,
- वन पैदावारहरूको बैज्ञानिक ढङ्गले सङ्कलन, प्रशोधन केन्द्र तथा बजारको व्यवस्थापन गर्ने,
- वैकल्पिक उर्जा (ब्रिकेट) कोइला उत्पादन गर्ने,
- जैविक विविधताको अध्ययन गरी प्रोत्साहन तथा होमस्टे व्यवस्था गर्ने,
- वनमा आधारित सहकारी संस्थालाई जोडदिने,
- चरीचरण क्षेत्र विकास तथा नियन्त्रण गर्नका लागि तारजाली तथा घेरावार गर्ने,
- चोरी निकासी कार्यलाई न्यूनीकरण गर्न जनचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने,
- बाँकी रहेका सरकारी वनलाई सामुदायिक तथा कवुलियती बनाउने,
- जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलनका लागि कार्यक्रम गर्ने,
- सामुदायिक वनको आवश्यकता अनुसार EIA, IEE र BEA गर्ने,

६.१.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आधाररेखा आर्थिक वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
वनको सञ्चिती दर (वर्ग कि.मी./हेक्टर)	हेक्टर	६८०	६८१	६८२	६८३
गा.पा.को कुल बनको क्षेत्रफल	हेक्टर	५,६७७.५६	५,६,७७.५६	५,६,७७.५६	५,६,७७.५६
सरकारी तथा संरक्षित बन क्षेत्रफल	हेक्टर	१८४७.२३	१८४७.२३	१८४७.२३	१८४७.२३
व्यवस्थित सामुदायिक वन तथा कबुलियती वन क्षेत्र	हेक्टर	३८३०.३३	३८३२	३८३२	३८३२
सामुदायिक वनहरू	वटा	५०	५१	५१	५१

कबुलियत बन	वटा	१७	१७	१७	१७
निजी वन क्षेत्र	हेक्टर	१	३	३	३
वृक्षारोपण क्षेत्र	हेक्टर	०	१	१.५	२
आयमूलक कार्य सञ्चालित वन क्षेत्र	हेक्टर	१७	१९	२०.५	२२
गैरकाष्ठ वन पैदावारहरूको व्यावसायिक खेती गरिएको अद्यावधिक क्षेत्रफल (टिमुर, अल्लो, निगालो, लोक्तो)	हेक्टर	२	३	३.५	४
पानीको मुहानमा वृक्षारोपण (बैंस, उत्तीस)	सङ्ख्या	११	१३	१४	१६
जैविक पानी पोखरी	सङ्ख्या	१	१	१	१
सिमसार क्षेत्र (संरक्षण)	सङ्ख्या	२	२	२	२

६.१.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९								
२०७९/८०								
२०८०/८१								
कुल जम्मा								

६.१.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत रु.हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	वन पैदावार उत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरण सहयोग कार्यक्रम	वनजन्य संसाधनको समुचित उपयोग गर्ने				
	सामुदायिक तथा कबुलियती वन उपभोक्ता क्षमता विकास कार्यक्रम	वन उपभोक्तालाई सक्षम बनाउने				
	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्यक्रम	व्यवस्थित वन विकास गर्ने				
	चरणक्षेत्र विकास तथा संरक्षण कार्यक्रम	चरनक्षेत्रको संरक्षण र विकास गर्ने				
	वन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	वन सरोकारवालालाई सक्षम बनाउने				

६.१.७ वन तथा जैविक विविधता तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ६ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएको छ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

क्र. सं.	विषय	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)	आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)	रणनीतिक	प्राथमिक	दिगो	लैङ्गिक	जलवायु

				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
६.१	वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन विकास	वन तथा जैविक विविधता	वनपैदावार उत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरण सहयोग कार्यक्रम																	
			सामुदायिक तथा कबुलियती वन उपभोक्ता क्षमता विकास कार्यक्रम																	
			वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्यक्रम																	
			चरणक्षेत्र विकास तथा संरक्षण कार्यक्रम																	
			वन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम																	

६.१.८ जोखिम तथा अनुमान

६.२ भू तथा जलाधार व्यवस्थापन

६.२.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

भूसंरक्षणका लागि पर्याप्त बजेट आवश्यक पर्ने र सोअनुसार स्रोत उपलब्ध नभएको हुँदा आवश्यक सबै ठाउँमा भूसंरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिने अवस्था रहेकोछैन । भूउपयोग योजना निमार्ण र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने खाँचो रहेकोछ । डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको छुट्टै जलाधार व्यवस्थापन योजना र कार्यक्रम रहेकोछैन र जमिन र जलाधार क्षेत्रको वैज्ञानिक तथा दिगो संरक्षण सुनिश्चित हुन सकेकोछैन ।

६.२.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा जम्मा ५,६७७.५६ हेक्टर क्षेत्रफलमा बनक्षेत्र फैलिएर रहेकोछ । हेक्टर वन क्षेत्रले ओगटेकोछ । यस गाउँपालिकाभित्र ५ वटा खोलाखोल्सा नदीहरू रहेकाछन् । जसका कारण सिँचाइ सुविधा विस्तारमा टेवा पुगेकोछ । लोहोरे खोला, मटेलाखोला, हनेटाखोला, पराजुलीखोला आदि यस गाउँपालिका आसपासमा रहेका प्रमूुख खोला तथा नदीहरू हुन् । जैविक विविधताको दृष्टिकोणले समेत धनी क्षेत्र रहेको हुँदा पर्यापर्यटनको प्रवद्र्धन गरी स्थानीय समुदायलाई भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनमा थप जिम्मेवार र जबाफदेही बनाउन सकिने सम्भावना रहेकोछ । जलउपयोग गुरुयोजना निमार्ण भएकोछ ।

६.२.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन गरी वृक्षारोपण, भूक्षयको न्यूनीकरण र पानीका श्रोतहरूको संरक्षण गर्ने ।

ख) रणनीति

- सार्वजनिक जग्गाहरू पहिचान गरी एक वडा एक सार्वजनिक क्षेत्र निर्माण गर्ने,
- भू तथा जलाधार संरक्षण सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने,
- अति जोखिम क्षेत्रका बस्तीहरूलाई स्थानान्तरण गर्ने,
- खोला खोल्सामा तार जाली र नदी खोलामा तटबन्धन निर्माण गर्ने,
- भू उपयोगको नीति तर्जुमा गर्ने,
- सडक निर्माण गर्दा बायोईन्जिनियरिङ प्रविधि अपनाउने,
- पानीका श्रोत तथा मुहानहरू मर्मत, सम्भार, संरक्षण पहिचान लागि अध्ययन गरी श्रोत उपयोग गर्ने,

- विद्यमान पानीका श्रोतहरूको मर्मत, सम्भार, संरक्षण गर्ने,
- नयाँ सिमसार क्षेत्र, पोखरी, तालतलैयाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन पहिचान गरी निर्माण गर्ने ।

६.२.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आधाररेखा आर्थिक वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
संरक्षित खेतबारी तथा कृषियोग्य जमिनको क्षेत्रफल (हे)	हेक्टर	३,२५७	३,६००	३,९००	४,२००
नदी नियन्त्रण र बाट संरक्षित जमिन	हेक्टर	५	२५	४०	५५
नदी नियन्त्रण लम्बाई मटेलाखोला	कि.मी	२५	२७	३१	३५
बाधँ, चेकडयाम	कि.मी	१	२	३	४
उपचार गरिएको-संरक्षित गल्छी र पहिरो	सङ्ख्या	१२	२२	३२	४२
संरक्षित भू—क्षय र बाढी संवेदनशील क्षेत्र	हेक्टर	०	५	५	५
संरक्षित र व्यवस्थित ताल तलैंया र सिमसार क्षेत्र	हेक्टर	२	२	२	२
वायोइञ्जिनियरिङ प्रविधिप्रयोग संरचनाको लम्बाई	कि.मी	०	१०	१२	१५
व्यवस्थित संरक्षण तथा पोखरी	सङ्ख्या	०	७	११	१४
खेती योग्य भिरालो जग्गा सुधार (गरा सुधार)	स्थान	०	२	४	५
भुमि व्यवस्थापन सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था	वटा	०	१	२	३
बायोइञ्जिनियरिङ प्रविधि प्रयोगका लागि नीति बनाउनु		०	१	१	१

श्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना, डुङ्गेश्वर २०७६

६.२.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान		स्रोत अनुमान

	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	-							
२०७९/८०								
२०८०/८१								
कुल जम्मा								

६.२.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत रु.हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	सुरक्षित बस्ती विकास कार्यक्रम	सुरक्षित बस्ती विकास गर्ने				
	जलस्रोत, सिमसार क्षेत्र तथा सार्वजनिक जमिन पहिचान, संरक्षण तथा विकास कार्यक्रम नदी तटबन्ध निर्माण कार्यक्रम	जलाधार संरक्षण एवम् नदी नियन्त्रण गर्ने				
	जलाधार संरक्षण तथा उपयोग सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	जलाधारको समुचित उपयोग गर्ने				
	पानीका स्रोतहरूको मर्मत, सम्भार, संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन	पानीका स्रोतहरूको मर्मत, सम्भार, संरक्षण गर्ने				

६.२.७ भू तथा जलाधार व्यवस्थापन तर्फका कार्यक्रम तथाआयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ४ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएको छ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनैतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगोविकासलक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
६.२	वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन विकास	भू तथा जलाधार व्यवस्थापन	सुरक्षित बस्ती विकास कार्यक्रम																	
			जलस्रोत, सिमसार क्षेत्र तथा सार्वजनिक जमिन पहिचान, संरक्षण तथा विकास कार्यक्रम नदी तटबन्ध निर्माण कार्यक्रम																	
			जलाधार संरक्षण तथा उपयोग सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम																	
			पानीका स्रोतहरूको मर्मत, सम्भार, संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन																	

६.२.८ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

६.३ वातावरण तथा स्वच्छता

६.३.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

कृषि क्षेत्रमा रासायनिक मलको प्रयोग सिफारिस गरिएको परिणामअनुसार हुन नसक्दा एकातिर उत्पादन र उत्पादकत्व अपेक्षा अनुरूप हुन सकेको छैन भने अर्कोतिर माटोको गुणस्तर खस्किरहेकोछ । ग्रामीण क्षेत्रमा प्लाष्टिक तथा प्लाष्टिकजन्य पदार्थहरूको विसर्जन व्यवस्थित हुन नसक्दा र बजारीकरण हुँदै गएका क्षेत्रहरूमा प्लाष्टिक तथा प्लाष्टिकजन्य पदार्थहरू लगायत संस्थागत रूपमा (स्वास्थ्य संस्था, विद्यालय, कार्यालयहरू आदि) बाट दैनिक उत्सर्जन हुने फोहोरको उचित व्यवस्थापन हुन सकेकोछैन र कतिपय अवस्थामा नदी/खोलामा लगेर फाल्ने प्रवृत्ति रहेकोछ ।

६.३.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा अव्यवस्थित भू-उपयोग तथा अनियन्त्रित भौतिक पूर्वाधार विकासमा वृद्धि, प्राकृतिक श्रोतहरूको अनियन्त्रित दोहन, वन वातावरण सम्बन्धी एकीकृत योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र सोको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन हुन नसक्नु नीतिगत निर्णय तथा ऐन, नियम तयारी नहुनु लगायतका कारणले वन क्षेत्रमाथि चाप बढ्न गई वातावरण तथा स्वच्छतामा समेत असर परेकोछ । गाउँपालिका क्षेत्रमा २ स्थानलाई मनोरञ्जन स्थल, पार्क वा हरित क्षेत्रको रूपमा लिन सकिने अवस्था विद्यमान छ । यद्यपि ती स्थानहरूको उचित संरक्षण, प्रवद्र्धन गर्न भने बाँकी नै रहेकोछ । वन तथा वातावरण र सम्बन्धित सम्पदाप्रति स्थानीय नागरिकमा जिम्मेवारीबोध तथा जबाफदेहिताको वृद्धि गर्नुपर्ने खाँचो रहेकोछ । गाउँपालिका तथा स्थानीय नागरिकहरूमा ज्ञान, सीप र संयन्त्रको कमी रहेकोछ ।

६.३.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

हरियाली क्षेत्रको संरक्षण र प्रवद्र्धन तथा फोहोरमैलाको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने,

ख) रणनीति

- वातावरण तथा जलवायु अनुकूलन योजना सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने,
- शौचालय नभएका घरहरूमा शौचालय निर्माण गर्न प्रवद्र्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- वातावरण संरक्षण एवम् फोहोरमैला सम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी कार्यक्रम कार्यन्वयन गर्ने,
- महिला सञ्जाल, आमा समूह बाल क्लब, युवाक्लब मार्फत् वातावरण संरक्षण अभियान सञ्चालन गर्ने

- गाउँ कार्यपालिकामा वातावरण संरक्षण शाखा स्थापना गर्ने,
- फोहोर प्रशोधन तथा व्यवस्थापन गर्ने,
- बायोग्यास प्रवद्र्धन गर्ने,
- बाँकी रहेका घरहरूमा सुधारिएको चुलो निर्माण गर्ने,
- सडकको दायाँ—बायाँ वृक्षारोपण गर्ने,
- सार्वजनिक धाराबाट निस्कने फोहोर पानीको व्यवस्थापन र सिँचाइमा उपयोग गर्ने,
- वातावरण व्यवस्थापन एवम् फोहोरमैला सम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी कार्यक्रम कार्यन्वयन गर्ने,

६.३.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आधाररेखा आर्थिक वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
मनोरञ्जन स्थल, पार्क र हरित क्षेत्र	सङ्ख्या	२	४	५	६
परम्परागत उर्जा प्रयोग गर्ने घरधुरी	सङ्ख्या	३,०४४	३,०४४	३,०४४	३,०४४
नियमित सरसफाइको अभ्यास गर्नै घरधुरी	सङ्ख्या	१,५००	२,२००	२,७००	३,०४४
घर भित्रको धुवाँ मुक्त घरधुरी	प्रतिशत	९१.५९	९५.५९	९९	१००
स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु		०	८	८	८
अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा	ओटा	९०	१००	१२५	१५०
फुलवारी भएका घरधुरी	सङ्ख्या	३५०	६००	४००	२००
वातावरण मैत्री पूर्ण सरसफाइ घरधुरी	सङ्ख्या	०	१	१	१
ध्वनी प्रदुषण रहित वातावरणका लागि नीति नियम	ओटा	७०२	१,२०२	१,४०२	१,६०२
सुधारिएको भकारो-बाख्राको खोर भएका घरधुरी	सङ्ख्या	१००	२००	२५०	३००

श्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना कार्यशाला डुङ्गेश्वर २०७६

६.३.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	१००	१००	-	-	१००	-	-	-
२०७९/८०	१०५	१०५	-	-	१०५	-	-	-
२०८०/८१	१११	१११	-	-	१११	-	-	-
कुल जम्मा	**३१६**	**३१६**	-	-	**३१६**	-	-	-

६.३.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत रु.हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	घरायसी फोहर व्यवस्थापन कार्यक्रम	घरायसी फोहर व्यवस्थापन गर्ने				
	घरभित्रको धुवाँमुक्त घरधुरी प्रवद्र्धन कार्यक्रम	वायु प्रदूषण कम गर्ने				
२२५५९	वातावरण संरक्षण प्रवद्र्धन कार्यक्रम	वातावरण संरक्षण गर्ने		१००		
	सरसफाइ पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	सरसफाइ व्यवस्थित गर्ने				
	फोहोरमैला व्यवस्थापन नीति तर्जुमा	फोहोरमैला को				

		व्यवस्थित विसर्जन गर्ने				

६.३.७ वातावरण तथा स्वच्छता तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ५ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएको छ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनीतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगोविकासलक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
६.३	वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन विकास	वातावरण तथा स्वच्छता	घरायसी फोहर व्यवस्थापन कार्यक्रम																	
			घरभित्रको धुवाँमुक्त घरधुरी प्रवद्र्धन कार्यक्रम																	
			वातावरण संरक्षण प्रवद्र्धन कार्यक्रम	१००	१००	-	-	१०५	१०५	-	-	१११	१११	-	-					
			सरसफाइ पूर्वाधार विकास कार्यक्रम																	
			फोहोरमैला व्यवस्थापन नीति तर्जुमा																	

६.३.८ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

६.४ विपद् व्यवस्थापन

६.४.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाका मुख्य प्रकोपहरूमा पहिरो, बाढी, भूकम्प, वन डढेलो, खडेरी, रोगकीरा, असिना, हुरी बतास रहेकाछन् । भूमिको व्यवस्थित तथा वैज्ञानिक रूपमा उपयोग हुन नसक्दा विकासका प्रयासहरू दिगो नहुने जोखिम रहेकोछ । विभिन्न स्थानमा नाङ्गाडाँडा रहेका हुँदा भूस्खलनको जोखिम रहेकोछ । जलवायु परिवर्तनजन्य जोखिम उच्च भए पनि विपद् प्रतिरोधी कृषि बालीहरूको विस्तार हुन सकेकोछैन । विगत केही दशकदेखि विश्वभरि नै जलवायुजन्य र अन्य विपद्हरू बढ्दै गएकाछन् । बढ्दै गएको विपद्को आवृत्ति, प्रवृत्ति र सघनता अनुरूप स्थानीय तह तथा स्थानीय समुदायसँग आकस्मिक प्रतिकार्यको क्षमता र विपद् पूर्वतयारी योजना तयारी नहुनु जस्ता पक्षहरू चुनौतीको रूपमा रहेकाछन् ।

६.४.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

सङ्घीयताको कार्यान्वयनसँगै स्थानीय तहमा आफ्नै तथा नियमित स्रोतहरूसहितको स्थानीय तहहरू कार्यान्वयन भइरहेको परिप्रेक्ष्यमा गाउँपालिकाको विपद् व्यवस्थापनमा स्थानीय आवश्यकता तथा परिवेश अनुरूप विपद् व्यवस्थापन योजनाहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने तथा विपद् व्यवस्थापनलाई समग्र विकास प्रक्रियामा मूल प्रवाहीकरण गर्ने अवसर समेत प्राप्त भएकोछ । नेपालमा भएको वि.सं.२०७२ को भूकम्पपछि भूकम्प प्रतिरोधी घरहरूको निर्माण भएको हुँदा भूकम्पीय जोखिमका दृष्टिकोणले सोभन्दा अगाडिको तुलनामा गाउँपालिकाका बस्तीहरू बढी सुरक्षित भएको आँकलन गर्न सकिन्छ । प्राथमिक उपचारका लागि स्थानीय स्वयंसेविकाहरू तथा स्वास्थ्यकर्मीको उपलब्धता रहेकोछ । स्थानीय समुदायमा विपद् व्यवस्थापनका लागि परम्परागत ज्ञान, सीप रहेकोछ । विद्यमान विपद् व्यवस्थापन समितिहरूको क्षमता विकास गर्दै स्थानीय समुदायलाई पहिलेभन्दा बढी उत्थानशील बनाउन सकिने आधार तयार भएकोछ । आपत्कालीन प्रतिकार्यको लागि सामूहिक आश्रयस्थल निर्माण गर्न पर्याप्त खाली जमिन रहेकोछ साथै विपद् व्यवस्थापनका लागि उद्धार सामग्रीहरू तथा कोषको पनि स्थापना भएकोछ ।

६.४.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

विपद् जोखिमलाई पूर्वतयारी योजना निर्माण गरी जलवायु परिवर्तन अनुकूलन न्यूनीकरण भएको हुने ।

ख) रणनीति

विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने, आपतकालीन उद्धारका लागि जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने,

- आपतकालीन उद्धारका लागि आवश्यक सामग्री (उपकरण) खरिद गर्ने,
- जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलन सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

- विपद् व्यवस्थापन कोष व्यवस्थापन र प्रयोग नीति तयार गर्ने,
- विपद् जोखिम क्षेत्रको पहिचान, जोखिम क्षेत्रहरूको नक्साङ्कन, विपद् पूर्व सङ्केत उपकरण जडान गर्ने,
- चटयाङ जोखिम क्षेत्रमा अर्थिङ गर्ने,
- एम्बुलेन्स परिचालन गर्ने,

६.४.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आधाररेखा आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
बस्ती अयोग्य स्थानमा बसोबास गरेका परिवार	सङ्ख्या	३००	२००	१५०	१००
विपद्बाट भएको वार्षिक क्षति (जग्गा, संरचना, बालीनाली, पशु र अन्य सम्पत्ति)	रु.हजारमा	५,५०	४,५०	४,००	३,५०
खुल्ला क्षेत्र र स्थान	सङ्ख्या	२६	२७	२८	२९
विपद् व्यवस्थापनमा तालिम प्राप्त स्वयंसेवक	जना	५०	१००	१२५	१५०
विपद् व्यवस्थापन स्थानीय कोष	रु.हजारमा	३,००	५,००	७,५०	१०,००
विपद् व्यवस्थापनमा क्रियाशील सङ्घ-संस्थाहरू	सङ्ख्या	२	३	४	५
स्थानीय विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना	सङ्ख्या	१	१	१	१
वर्षा मापन केन्द्र स्थापना	सङ्ख्या	०	०	१	१
पूर्व सूचना प्रणाली स्थापना (मोवाइल म्यासेजीङ)	सङ्ख्या	०	१	१	१
खोज तथा उदार व्यवस्थापन सामग्री	सङ्ख्या	१०	२०	३०	४०
आपतकालीन सञ्चालन केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन	सङ्ख्या	०	३	४	६

६.४.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	१११४.५९	१११४.५९	-	-	१११४.५९	-	-	-
२०७९/८०	११७०	११७०	-	-	११७०	-	-	-
२०८०/८१	१२२८.५०	१२२८.५०	-	-	१२२८.५०	-	-	-
कुल जम्मा	**३५१३.०९**	**३५१३.०९**	**-**	**-**	**३५१३.०९**	**-**	**-**	**-**

६.४.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत रु.हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	सुरक्षित क्वारेन्टेन व्यवस्थापन कार्यक्रम	सुरक्षित क्वारेन्टेनको व्यवस्थापन गर्ने				
	विपद् जोखिम क्षेत्र नक्साङ्कन पहिचान र विपद् पूर्व सूचना उपकरण जडान कार्यक्रम	विपद् जोखिम व्यवस्थापन गर्ने				
	आपतकालीन उद्धारका साधन, सामग्री व्यवस्थापन तथा उद्धारकर्मी क्षमता विकास कार्यक्रम	आपतकालीन उद्धार व्यवस्थित गर्ने				

	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी कार्यक्रम	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन गर्ने				
	विपद् व्यवस्थापन कोष परिचालन	विपद्को नियोजित व्यवस्थापन गर्ने		१११४.५९		
	प्राकृतिक विपद् न्यूनीकरण सचेतना कार्यक्रम	विपद्प्रति सचेतना जगाउने				

६.४.७ विपद् व्यवस्थापन तर्फका कार्यक्रम तथाआयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ६ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएको छ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनीतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगोविकासलक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
६.४	वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन विकास	विपद् व्यवस्थापन	सुरक्षित क्वारेन्टेनको व्यवस्थापन गर्ने																	
			विपद् जोखिम क्षेत्र नक्साङ्कन पहिचान र विपद् पूर्व सूचना उपकरण जडान कार्यक्रम																	

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनीतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगोविकासलक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
			आपतकालीन उद्धारका साधन, सामग्री व्यवस्थापन तथा उद्धारकर्मी क्षमता विकास कार्यक्रम																	
			जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी कार्यक्रम																	
			विपद् व्यवस्थापन कोष परिचालन	१११४.५९	१११४.५९	-	-	११७०	११७०	-	-	१२२८.५०	१२२८.५०	-	-					
			प्राकृतिक विपद् न्यूनीकरण सचेतना कार्यक्रम																	

६.४.८ जोखिम तथा अनुमान

परिच्छेद ७ : सुशासन तथा संस्थागत विकास

विषय-सूची

परिच्छेद ७ : सुशासन तथा संस्थागत विकास २

(क) सुशासन तथा संस्थागत विकासको पृष्ठभूमि २

(ख) सुशासन तथा संस्थागत विकासको वर्तमान अवस्था २

(ग) सुशासन तथा संस्थागत विकासको उद्देश्य, उद्देश्य सूचक ३

(घ) सुशासन तथा संस्थागत विकासको कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण ३

(ङ) सुशासन तथा संस्थागत विकासको प्रमुख विषय उपक्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट ६

(च) सुशासन तथा संस्थागत विकासका प्रमुख रणनीतिहरू ७

७.१ सुशासन, ऐन नियम तथा जबाफदेहिता ८

७.१.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती ८

७.१.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था ८

७.१.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति ८

७.१.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य ९

७.१.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान १०

७.१.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ११

७.१.७ सुशासन, ऐन नियम तथा जबाफदेहिता तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

७.१.८ जोखिम तथा अनुमान १३

७.२ संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास १४

७.२.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती १४

७.२.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था १४

७.२.३ आवधिक योजना अनुरूप संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति १४

७.२.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य १५

७.२.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान १६

७.२.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण १६

७.२.७ संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण १७

७.२.८ जोखिम तथा अनुमान १८

७.३ वित्तीय स्रोत परिचालन १९

७.३.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती १९

७.३.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था १९

७.३.३ आवधिक योजना अनुरूप वित्तीय स्रोत परिचालन उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति १९

७.३.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य २०

७.३.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान २०

७.३.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २१

७.३.७ वित्तीय स्रोत परिचालन तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण २२
७.३.८ जोखिम तथा अनुमान २३
७.४ योजना व्यवस्थापन २४
७.४.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती २४
७.४.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था २४
७.४.३ आवधिक योजना अनुरूप योजना व्यवस्थापन उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति २४
७.४.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य २४
७.४.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान २५
७.४.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २६
७.४.७ योजना व्यवस्थापन तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण २७
७.४.८ जोखिम तथा अनुमान २८

परिच्छेद ७ : सुशासन तथा संस्थागत विकास

(क) सुशासन तथा संस्थागत विकासको पृष्ठभूमि

सङ्घीय सरकारले कानुनी शासनको मूल्य तथा मान्यता अनुरूप नागरिक संलग्नता, जबाफदेहिता, पारदर्शिता र भ्रष्टाचारमुक्त अवस्थाको सिर्जना र सञ्चालित विकास कार्यतथा प्रवाहित सेवाको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरी विकास कार्यलाई नतिजामुखी बनाउन जोड दिएकोछ । **"समावेशी दिगो विकासका पुर्वाधार, समृद्ध सुन्दर डुङ्गेश्वर गाउंपालिका को आधार"** भन्ने नारालाई मध्यनजर गरी यस गाउँपालिकाको परिणाममुखी विकास तथा प्रभावकारी सेवा प्रवाह, स्थानीय शासनको प्रभावकारी सञ्चालनको लागि संस्थागत क्षमता विकास तथा सुशासनको आवश्यकता पर्दछ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले सम्पादन गर्ने सम्पूर्ण गतिविधि तथा सेवालाई सरल, सुव्यस्थित, सेवाग्राहीमैत्री र जबाफदेही बनाई स्थानीय निकायलाई नागरिकप्रति उत्तरदायी बनाउनुपर्ने अपेक्षा गरेकोछ । यसको अर्थ स्थानीय शासनको संस्थागत विकास तथा सुशासनबाट मात्र विकास गतिविधि तथा सेवा प्रवाहबाट अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न सकिन्छ । आवधिक गाउँ विकास योजना आफैंमा संस्थागत विकास तथा सुशासनको एक प्रमुख रणनीति भएको कारण संस्थागत क्षमता विकास र सुशासनलाई यस भित्रको प्रमुख साधन तथा माध्यमको रूपमा लिइएकोछ ।

(ख) सुशासन तथा संस्थागत विकासको वर्तमान अवस्था

नेपालको संविधानमा भएको प्रावधान अनुसार राज्यको पुनःसंरचना पश्चात् निर्वाचनबाट गठन भएको गाउँपालिकाको संस्थागत विकास प्रयासको सुरुवात भएकोछ । गाउँपालिकाको सङ्गठन संरचनाको खाका निर्माण तथा जनशक्तिको व्यवस्थापन प्रमुख समस्याको रूपमा रहेकोछ । सेवा प्रवाहको केन्द्रको रूपमा

रहेका वडा कार्यालयहरूको भौतिक संरचना (भवन) र जनशक्तिको व्यवस्था, गाउँपालिकाको केन्द्रीय भवन, कर्मचारी, मेसिन औजारको व्यवस्था तत्कालका प्रमुख जिम्मेवारी हुन् । हालको अवस्थामा गाउँपालिकाभित्र रहेका सरकारी, गैरसरकारी निकाय र निजी क्षेत्रसँगको साझेदारी, समन्वय र सहकार्य चुनौतीको रूपमा रहेकाछन् ।

(ग) सुशासन तथा संस्थागत विकासको उद्देश्य, उद्देश्य सूचक

स्थानीय सरकार र सरोकारवालाहरूको कार्य सम्पादनमा अभिवृद्धिका लागि पारदर्शिता, जबाफदेहिता तथा समावेशी सहभागिता अभिवृद्धि भएको हुने तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता बढाउने,

उल्लिखित उद्देश्यका लागि लक्ष÷परिमाण सूचकहरू देहाय अनुसार हासिल हुने अपेक्षा गरिएकोछ -

सुशासन तथा संस्थागत विकासको उद्देश्य सूचक (आधार रेखा तथा आवधिक योजनाको लक्ष परिमाण)

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
प्रति व्यक्ति वार्षिक बजेट लगानी	रु.	२१,३८९	२२,१३५	२३,७४०	२५,३४५
लक्षितवर्ग, सशक्तीकरण र क्षमता विकास कार्यक्रमबाट लाभन्वित विपन्न र पिछडिएको वर्ग	सङ्ख्या	४००	८००	९००	१,०००
गाउँपालिकाभित्र उपलब्ध प्राविधिक मानव संसाधन	सङ्ख्या	१३०	२३०	२७०	३१०
गाउँपालिकामा क्रियाशील गैसस, अगैसस, विकास साझेदार	सङ्ख्या	७	५	७	१०
विषयगत समितिहरूको क्षमता विकास तालिम	वटा	५	८	१३	१९

श्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना, डुङ्गेश्वर २०७६

(घ) सुशासन तथा संस्थागत विकासको कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ४ वटा विषय उपक्षेत्र (सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था; आवास, बस्ती विकास, सार्वजनिक निर्माण तथा बजार व्यवस्थापन; जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा र सूचना तथा सञ्चार प्रविधि) हरू अन्तर्गत निम्नलिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती

कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएको छ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

विषय क्षेत्र	क्र.सं.	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजनाको सङ्ख्या	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनीतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकताक्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
सुशासन तथा संस्थागत विकास	७.१	सुशासन, ऐन नियम तथा जबाफदेहिता	६	१०६०	१०६०	-	-	१११३	१११३	-	-	११६९	११६९	-	-					
	७.२	संस्थागत तथा मानव संसाधन क्षमता	५	५५०	५५०	-	-	५७८	५७८	-	-	६०६	६०६	-	-					
	७.३	वित्तीय श्रोत परिचालन	५	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
	७.४	योजना व्यवस्थापन	५	१९७३	१९७३	-	-	२०७२	२०७२	-	-	२१७५	२१७५	-	-					
		शान्ति सुरक्षा	अनु.	३००	३००	-	-	३१५	३१५	-	-	३३१	३३१	-	-					
		कानुन तथा न्याय	अनु.	७७५	७७५	-	-	८१४	८१४	-	-	८५४	८५४	-	-					
		गरिबी निवारण	अनु.	९००	९००	-	-	९४५	९४५	-	-	९९२	९९२	-	-					
कुल जम्मा			२१	५५५८	५५५८			५८३७	५८३७			६१२७	६१२७			-	-			

उल्लिखित तालिकामा सङ्केतीकरणका आधारहरूलाई निम्नानुसारको अङ्क सङ्केतको प्रयोग गरिएकोछ :

रणनीतिक स्तम्भको आधारहरू

- कृषि, उद्योग र पर्यटन क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गरी आर्थिक वृद्धि (१)
- भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा विस्तार (२)
- गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्य विस्तार गरी मानवीय पूँजी निर्माण (३)
- सामाजिक समावेशिता र लैङ्गिक समता प्रवर्द्धन (४)
- प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकूलित विकास (५)
- विधिको शासन कायम गर्दै सुशासन प्रत्याभूति (६)

दिगो विकास लक्ष्य सङ्केतका आधारहरू

- गरिबीको अन्त्य (१)
- शून्य भोकमरी (२)
- स्वस्थ जीवन (३)
- गुणस्तरीय शिक्षा (४)
- लैङ्गिक समानता (५)
- स्वच्छ पानी र सरसफाइ (६)
- आधुनिक ऊर्जामा पहुँच (७)
- समावेशी आर्थिक वृद्धि र मर्यादित काम (८)
- उद्योग, नवीन खोज र पूर्वाधार (९)
- असमानता न्यूनीकरण (१०)
- दिगो शहर र बस्ती (११)
- दिगो उपभोग र उत्पादन (१२)
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन (१३)
- सामुद्रिक स्रोतको उपयोग (१४)
- भूसतह स्रोतको उपयोग (१५)
- शान्ति, न्याय र सबल संस्था (१६)
- दिगो विकासको लागि साझेदारी (१७)

लैङ्गिक सङ्केतका आधारहरू

- प्रत्यक्ष लाभ (१)
- अप्रत्यक्ष लाभ (२)
- तटस्थ (३)

जलवायु सङ्केतका आधारहरू

- प्रत्यक्ष लाभ (१)
- अप्रत्यक्ष लाभ (२)
- तटस्थ (३)

प्राथमिकताका आधारहरू

क) प्राथमिकता निर्धारणका लागि अङ्क भार

प्राथमिकीकरणका लागि सबै क्षेत्रमा लागू हुने गरी छ वटा सामान्य आधार तय गरिएका छन् भने प्रत्येक क्षेत्रका लागि छुट्टाछुट्टै दुईवटा क्षेत्रगत आधार तय गरिएको छ । सामान्य आधारलाई कुल ७० अङ्क र क्षेत्रगत आधारलाई कुल ३० अङ्क राखिएकोछ । प्रत्येक आधारमा आयोजना-कार्यक्रमलाई अङ्क प्रदान गर्दा देहायअनुसार अङ्क प्रदान गरिनेछ ।

क.स.	योगदान	शीर्षक	अङ्क
१	प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान गरेमा	अति उत्तम	३
२	अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान गरेमा	उत्तम	२
३	कम वा सामान्य योगदान गरेमा	सामान्य	१
४	योगदान नपुऱ्याएमा	न्यून	०

सामान्य र क्षेत्रगत आधारको विस्तृत विवरण अनुसूची ... मा समावेश गरिएकोछ ।

(ङ) सुशासन तथा संस्थागत विकासको प्रमुख विषय उपक्षेत्रगत आधारमा बजेट बाँडफाँट

डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको आवधिक योजना अनुसार आर्थिक वर्ष २०७६/७७ देखि २०८०/८१ सम्मका लागि सुशासन तथा संस्थागत विकस तर्फ कुल रु.१ करोड ९८ लाख २२ हजार बजेट अनुमान गरिएको देखिन्छ । जसमध्ये सबैभन्दा बढी संस्थागत तथा मानव संसाधन क्षमता तर्फ रु. १,४०,००,०००।- (७०.६३ प्रतिशत) र सबैभन्दा कम योजना व्यवस्थापन तर्फ रु. १३,५०,०००।- (६.८१ प्रतिशत) विनियोजन गरिएको पाइन्छ । विषय क्षेत्र अन्तरगतका उपक्षेत्रहरूका आधारमा निम्नानुसार बजेट बाँडफाँट भएको पाइन्छ ।

(रकम रु. हजारमा)

विषय क्षेत्र : सुशासन तथा संस्थागत विकास

क.सं.	विषय उपक्षेत्रहरू	पाँच वर्षको कुल अनुमानित		आ.व. २०७६/७७ को यथार्थ		२०७७/७८ को संशोधित		२०७८/७९ को खर्च		२०७९/८० को खर्च		२०८०/८१ को खर्च	
		लागत	प्रतिशत	खर्च	प्रतिशत	अनुमान	प्रतिशत	विनियोजन	प्रतिशत	प्रक्षेपण	प्रतिशत	प्रक्षेपण	प्रतिशत
१	सुशासन, ऐन नियम तथा जबाफदेहिता	३०,००	१५.१३	अनु.		४९२	०.६१	५१७	०.६१	५४२	०.६१	५७०	०.६१
२	संस्थागत तथा मानव संसाधन क्षमता	१,४०,००	७०.६३	अनु.		५००	०.६२	५२५	०.६२	५५१	०.६२	५७९	०.६२
३	श्रोत परिचालन	१४,७२	७.४३	अनु.		७६०७९	९५.०१	७९८८३	९५.०१	८३८७७	९५.०१	८८०७१	९५.०१

४	योजना व्यवस्थापन	१३,५०	६.८१	अनु.		३०००	३.७५	३१५०	३.७५	३३०८	३.७५	३४७३	३.७५
कुल जम्मा		१,९८,२२	१००	**अनु.**		८००७१	१००.००	८४०७५	१००.००	८८२७८	१००.००	९२६९२	१००.००

श्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना, डुङ्गेश्वर २०७६

(च) सुशासन तथा संस्थागत विकासका प्रमुख रणनीतिहरू

- संविधान प्रदत्त एकल अधिकार तथा संघीय र प्रादेशिक कानून बमोजिम साझा अधिकार क्षेत्र भित्रका बिषयमा आवश्यक नीति, कानून, कार्यविधि, संरचना, प्रक्रिया तथा मापदण्डहरू निर्माण गरी कार्यान्वयन, नियमन र अनुगमन गर्ने, यसका साथै संघीय र प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त नमूना कानूनका मस्यौदाको स्थानीय परिवेश अनुसार अनुकूलन, परिमार्जन र पारित गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- संविधान प्रदत्त अधिकार तथा कार्य जिम्मेवारीको अधीनमा रही सङ्घ र प्रदेशसँग सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवर्द्धन गर्दै जनसहभागिता, उत्तरदायित्व र पारदर्शिता सुनिश्चित गरी स्थानीय सरकारका रुपमा प्रदान हुने सेवाहरू सुलभ र गुणस्तरीय रुपमा प्रवाह गर्ने,
- लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण,जलवायु अनुकूलन तथा विपद् ब्यबस्थापन, लैंगिक सशक्तिकरण ,वित्तिय ब्यबस्थापन जस्ता अन्तर सम्बन्धित विषयहरूलाई उपयुक्त रुपमा समावेश र सम्बोधन गर्न आवश्यकता अनुसारका क्षेत्रमा गैससहरूसँग सहकार्य गर्ने,

सुशासन तथा संस्थागत विकास अन्तरगतका विषयगत उपक्षेत्रहरूको विस्तृत विवरणलाई तपसीलका अनुच्छेदहरूमा उल्लेख गरिएकोछ ।

७.१ सुशासन, ऐन नियम तथा जबाफदेहिता

७.१.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

कृषि प्रसार, प्रविधि हस्तान्तरण, व्यावसायिक परामर्श सेवा, पूर्वाधार विकास सम्बन्धी अध्ययन, डिपिआर, डिजाइन इष्टिमेट, प्राविधिक सुपरभिजन, भएका कार्यको अभिलेखन र प्रकाशन जस्ता व्यावसायिक कार्य निजी र गैसस लगायतका सेवा प्रदायक संस्था र निकायबाट सम्पादन गर्ने व्यवस्था मिलाउन नसकेको अवस्था छ । डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा गाउँ कार्यपालिका कार्यालय, वडा कार्यालय र एकाइहरूमा आवश्यकता र दरबन्दी अनुसार कर्मचारीको पदपूर्ति नहुँदा सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा कठिनाइ देखिएकोछ । नतिजामुखी योजना तर्जुमा अभ्यासको कमी, प्राथमिकता निर्धारण, मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार नहुँदा वितरणमुखी हिसाबले आयोजना तथा कार्यक्रम धेरै सङ्ख्यामा रहेको कारण आयोजना तथा कार्यक्रमको गुणस्तर कायम गर्न सकिएको छैन । ज्ञान, सीप, ढाँचा तथा अनुभवको कमीको कारण आन्तरिक आयको शीर्षकगत अनुमान गरी राजस्व सङ्कलन गर्न र सो अनुसारको अभिलेख राख्न नसकेको अवस्था छ । गाउँपालिकाको ध्यान राजस्व कसरी वृद्धि गर्ने भन्दा पनि खर्च गर्ने तिर बढी ध्यान गएको अवस्था विद्यमान छ । सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा गैसस, निजी क्षेत्र र समुदायको साझेदारी अपेक्षित रूपमा हुन नसक्नु चुनौतीको रूपमा देखिन्छ ।

७.१.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

स्थानीय तहको योजना तर्जुमा नमूना दिग्दर्शनको व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाको विषयगत वस्तुस्थिति झल्कने विवरणसहितको वस्तुगत विवरण तयार भई गाउँपालिकाको समष्टिगत आर्थिक सामाजिक विकासको लक्ष्य, उद्देश्य, तथा रणनैतिक कार्यक्रमसहितको आवधिक योजना तर्जुमासँगै अद्यावधिक गरिएकोछ । यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकामा गाउँसभा र गाउँ कार्यपालिकाबाट ३६ वटा विभिन्न ऐन, नियम तथा विनियम, निर्देशिका र कार्यविधि तर्जुमा भई कार्यान्वयनको अवस्थामा रहेका छन् । सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत् नागरिकको समेत सहभागितामा योजना तर्जुमाको सात चरणको अभ्यास गरी सभाबाट स्वीकृत बजेट तथा नीति कार्यक्रमलाई बजेट पुस्तिका, वेवसाइट र सूचना पाटी, सार्वजनिक सुनुवाइ, सामाजिक परीक्षण, नागरिक बडापत्र मार्फत् सार्वजनिक गर्ने गरिएकोछ । वार्षिक बजेट तथा योजना तर्जुमा टोल, बस्तीबाट शुरु गर्ने योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सेवाग्राही नागरिक र नागरिक समाजका प्रतिनिधिको समेत सहभागिताको व्यवस्था गरिएकोछ । सञ्चालित आयोजना तथा कार्यक्रमको प्रक्रिया अनुगमनको कार्य हुने गरेकोछ । यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाले पार्श्वचित्र २०७४ तयार गरी सूचना व्यवस्थित गरेकोछ ।

७.१.३ आवधिक योजना अनुरूप विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

स्थानीयतहका ऐन कानुनको निर्माणमा सामाजिक न्याय, समावेशी सहभागिता जबाफदेहिता अभिवृद्धि भई सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने,

ख) रणनीति

- स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड, तथा सो सम्बन्धी योजना, तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन तथा सुशासन जबाफदेहिता प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- गाउँ सभा र गाउँ कार्यपालिकासँग सम्बन्धित सबै नीतिगत र विषयगत समितिहरूलाई पूर्णता दिने,
- गाउँपालिकाको विधायन प्रक्रिया तथा वार्षिक बजेट तथा योजना तर्जुमा प्रक्रियाको सम्बन्धमा सबै जनप्रतिनिधिहरूमा अभिमुखीकरण गराई नियमित तालिमको व्यवस्था गर्ने,
- गाउँसभाबाट स्वीकृत गरिएका नीति, नियम र कार्यविधिहरूको सम्बन्धमा विभिन्न सञ्चार माध्यमबाट सार्वजनिकीकरण गर्ने,
- न्यायिक समितिको संस्थागत क्षमता विकास गर्दै कार्यान्वयन पक्ष गतिशील बनाउने,
- गाउँपालिका र वडा कार्यालयलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउने,
- गाउँपालिकामा जबाफदेहिता र पारदर्शितालाई अभिवृद्धि गर्न सामाजिक जबाफदेहिताका औजारहरू (सार्वजनिक सुनुवाइ, क्षतिपूर्ति सहितको बडापत्र, सामाजिक परीक्षण आदि) को समय सापेक्ष अवलम्बन गर्ने,
- सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन कार्यान्वयन गर्ने,
- एफ.एम. रेडियो तथा अनलाइन मिडिया सञ्चालन पत्रपत्रिकाको प्रकाशन गर्नका लागि निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने,
- गुनासो सुनुवाइ तथा सम्बोधन प्रणाली लागू गर्ने,
- वडा कार्यालयको भवन तथा भौतिक संरचना निमार्ण गर्ने,

७.१.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
गाउँपालिकाले स्वीकृत गरेका ऐन, नियम, कानुन तथा नीति र कार्यविधिहरू	सङ्ख्या	३६	४६	५१	५५
ऐन	सङ्ख्या	१३	१८	१९	२०
नियम तथा विनिमय	सङ्ख्या	५	७	८	९
निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड	सङ्ख्या	१५	१७	१९	२१

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
नीति तथा मार्गदर्शन	सङ्ख्या	३	४	५	५
क्रियाशील नीतिगत समिति तथा संयन्त्र (विधायन, सुशासन, लेखा, राजस्व, योजना तथा बजेट तर्जुमा, अनुगमन आदि)	सङ्ख्या	१७	२५	२७	३०
अभ्यास गरिएका सामाजिक जबाफदेहिताका औजारका प्रकार (क्षतिपूर्तिसहिको नागरिक बडापत्र, सार्वजनिक सुनुवाइ, सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षण, समुदाय स्कोर कार्य आदि)	सङ्ख्या	७	१०	१३	१५
स्थानीय कानुन, नीति तथा योजना तर्जुमा प्रक्रिया नागरिक पृष्ठपोषण तथा सुझाव लिने माध्यमहरू (सञ्चार माध्यम, सूचनापाटी, अन्तरक्रिया, लिखित प्रतिक्रिया, सुझाव पेटिका, सामाजिक सञ्जाल आदि)	सङ्ख्या	५	९	११	१३
गाउँपालिका पेश भएका सरकार सञ्चालन तथा सेवा प्रवाह सम्बन्धी गुनासो सुनुवाइ	वटा	२५	१५	१३	१०
पालिकास्तरका ऐन, नियम, कार्यविधि बारे गाउँसभा सदस्यहरूलाई अभीमुखीकरण	सङ्ख्या	३	४	५	६

७.१.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपर्युक्तानुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई अनुमान गरिएको बजेट तथा स्रोत अनुमान र सो स्रोत व्यहोर्ने निकायगतअनुमान निम्नानुसार हुने प्रक्षेपण गरिएकोछ ।

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुंजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	१०६०	-	-	-	१०६०	-	-	-

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७९/८०	११११३	-	-	-	११११३	-	-	-
२०८०/८१	११६९	-	-	-	११६९	-	-	-
कुल जम्मा	**३३४२**	-	-	-	**३३४२**	-	-	-

७.१.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

सुशासन तथा संस्थागत विकास तर्फको माथि ७.१.४ बमोजिमको लक्ष्य हासिल गर्न सञ्चालन गरिने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूले के उद्देश्यले, कुन अवधिमा र कति लागतमा आगामी तीन वर्षको अवधिमा के उपलब्धि हुनेछ भन्ने बारेमा छलफल गरी प्राप्त भएको व्यहोरालाई निम्न तालिकामा तालिकाबद्ध गरिएकोछ ।

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	आवधिक योजना कार्यन्वयन	वाञ्छित उपलब्धि हासिल गर्ने				
	ऐन, नियम तर्जुमा तथा क्षमता विकास कार्यक्रम	सरोकारी लाई चुस्त, दुरुस्त राख्ने	सालबसाली	१०६०		
	नागरिक बडापत्रको जानकारी तथा पालनागर्न अभिमुखीकरण कार्यक्रम	नागरिक बडापत्र अनुसार कार्यसम्पादन गर्ने				
	सामाजिक जबाफदेहीता औजारहरूको प्रवर्द्धन कार्यक्रम	जबाफदेहीता अभिवृद्धि गर्ने				

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	स्वीकृत कानुनको सञ्चार माध्यमबाट प्रचार प्रसार	सबैलाई सुसूचित गर्ने				
	ऐन, नियमको पूर्ण पालना मापन	सुव्यवस्था कायम गर्ने				

७.१.७ सुशासन, ऐन नियम तथा जबाफदेहिता तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ६ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएको छ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनैतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
७.१	सुशासन तथा संस्थागत विकास	सुशासन, ऐन नियम तथा	आवधिक योजना कार्यन्वयन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			ऐन, नियम तर्जुमा तथा क्षमता विकास कार्यक्रम	१०६०	१०६०	-	-	१११३	१११३	-	-	११६९	११६९	-	-					

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनीतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
			नागरिक बडापत्रको जानकारी तथा पालनागर्न अभिमुखीकरण कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			सामाजिक जबाफदेहीता औजारहरूको प्रवर्द्धन कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			स्वीकृत कानुनको सञ्चार माध्यमबाट प्रचार प्रसार	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			ऐन, नियमको पूर्ण पालना मापन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					

७.१.८ जोखिम तथा अनुमान

७.२ संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास

७.२.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकामा आबश्यक दरवन्दी अनुसार कर्मचारी नियुक्ति तथा पदपुर्ति नहुनु, गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयहरूमा प्रशासनिक भवन तथा आवश्यक सुविधा उपलव्ध नहुनु एवम् गाउँ सभासँग सम्बन्धित समितिहरू गठन नहुनु मुख्य समस्याको रूपमा रहेका छन् । यसैगरी जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन कम हुनु पनि समस्याको रूपमा देखा परेकोछ ।

७.२.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

पूर्वाधारका हिसावले यो गाउँपालिकाको प्रशासकीय भवनको निर्माण कार्य भैरहेकोछ । विद्युतीय उपकरणहरूको प्रयोगमा सञ्चालन हुनुका साथै अन्य संस्थागत क्षमता सुदृढीकरण हुँदै गइरहेकोछ । गाउँपालिकामा ६० जना कर्मचारी कार्यरत रहेका छन् । गाउँ कार्यपालिकाले ६ वटा विषयगत समितिको व्यवस्था गरी ती विषयगत समितिको क्रियाशीलता क्रमशः वृद्धि भएकोछ ।

७.२.३ आवधिक योजना अनुरूप संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

गाउँपालिका र वडा कार्यालयहरूको संस्थागत संरचनाको विकास भई कार्यकुशलता तथा क्षमतामा अभिवृद्धि र सेवा प्रवाहमा सुधार गर्ने,

ख) रणनीति

- गाउँपालिकाको सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, उत्तरदायी र जबाफदेही बनाउन सामाजिक जबाफदेहीताका औजारहरू जस्तै सार्वजनिक परीक्षण, सामाजि परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ जस्ता कार्यक्रमहरू नियमित रूपमा सञ्चालन गर्ने
- गापा तथा सबै वडाहरूमा सुविधा सम्पन्न प्रशासनिक भवन निर्माण गर्ने,
- स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, मापदण्ड, सेवा सर्त तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा नियमन गर्ने,
- गाउँपालिकाबाट सम्पादन गरिने कार्यलाई मितव्ययी, प्रभावकारी, नियमित र कार्यदक्षतापूर्ण बनाउन आ-आफ्नो कामको प्रकृति अनुसारको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने,
- विषयगत समितिहरूको कार्यविधि बनाई परिचालन गर्ने,
- गाउँपालिकाभित्र दरबन्दी अनुसार करारबाट कर्मचारी पदपूर्ति गर्ने,
- भ्रष्टाचार विरुद्ध शून्य सहनशीलता नीति लागू गर्ने,
- स्थानीय शासन, योजना तर्जुमा तथा सेवा प्रवाहमा क्षमता विकास कार्यक्रम गर्ने,

- लक्षित समूह कार्यक्रम माग र आवश्यकताअनुसार प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन गर्ने,

७.२.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	लक्ष्य (आर्थिक वर्षसम्मको अवस्था)		
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
गाउँपालिकामा कार्यरत मानव संसाधन	सङ्ख्या	६०	९०	१००	११०
गाउँपालिकाबाट प्रवाहित सेवा तथा सुविधा	प्रकार	६	७	८	८
गाउँपालिका तथा वडा कार्यलय भवन (हाल भएको)	सङ्ख्या	३	५	६	७
सेवा सुचारु सेवा तथा श्रोत केन्द्र (स्वास्थ्य, कृषि, पशु सेवा, शिक्षा, सूचना)	सङ्ख्या	६	१०	११	१३
गाउँपालिकामा सञ्चालित सङ्घीय र प्रदेश आयोजना तथा कार्यक्रम एवम् एकाइ	सङ्ख्या	३	७	९	११
सञ्चालित स्थानीय शासन, योजना तर्जुमा तथा सेवाप्रवाह सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम	विषय क्षेत्र	१२	२०	२२	२५
क्षमता विकास र जबाफदेहिता अभिवृद्धि कार्यमा सहभागी जनप्रतिनिधि र नागरिक समाज	जना	३५०	६५०	७५०	८५०
स्थायी प्रहरी चौकी	वटा	३	४	५	६
नागरिक वडापत्र गाउँपालिका, वडा स्तरमा गुनासो पेटिका, सुझाव	सङ्ख्या	१	७	७	७
सूचना अधिकारीको फोटो सहितको कर्मचारी व्यवस्था मो.न. सहित	सङ्ख्या	१	६	६	६
कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास तालिम विषयगत (वार्षिक)	पटक	५	७	८	९

श्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना, डुङ्गेश्वर २०७६

७.२.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपर्युक्तानुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई अनुमान गरिएको बजेट तथा स्रोत अनुमान र सो स्रोत व्यहोर्ने निकायगतअनुमान निम्नानुसार हुने प्रक्षेपण गरिएकोछ ।

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	५५०	५५०	-	-	५५०	-	-	-
२०७९/८०	५७७	५७७	-	-	५७७	-	-	-
२०८०/८१	६०५	६०५	-	-	६०५	-	-	-
कुल जम्मा	**१७३२**	**१७३२**	**-**	**-**	**१७३२**	**-**	**-**	**-**

७.२.६ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास तर्फको माथि ७.२.४ बमोजिमको लक्ष्य हासिल गर्न सञ्चालन गरिने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूले के उद्देश्यले, कुन अवधिमा र कति लागतमा आगामी तीन वर्षको अवधिमा के उपलब्धि हुनेछ भन्ने बारेमा छलफल गरी प्राप्त भएको व्यहोरालाई निम्न तालिकामा तालिकाबद्ध गरिएकोछ ।

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	मापदण्ड अनुसारको भवन निमार्णका लागि स्रोत व्यवस्थापन	भवन निर्माण संहिताको कार्यान्वयन गर्ने				
	मानव संसाधन (जनशक्ति) व्यवस्थापन कार्यक्रम	दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने		५५०		

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	विषयगत समिति क्षमता विकास कार्यक्रम	समितिहरू लाई जिम्मेवार बनाउने				
	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी क्षमता विकास कार्यक्रम	समय सापेक्ष सीप प्रदान गर्ने				
	प्रभावकारी अनुगमन संयान्त्र परिचालन	योजनाहरू को गुणस्तर कायम गर्ने				

७.२.७ संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ५ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएको छ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनैतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
७.२	सुशासन तथा	संस्थागत संरचना	मापदण्ड अनुसारको भवन निमार्णका लागि स्रोत व्यवस्थापन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					

			मानव संसाधन (जनशक्ति) व्यवस्थापन कार्यक्रम	५५०	५५०	-	-	५७७	५७७	-	-	६०५	६०५	-	-					
			विषयगत समिति क्षमता विकास कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी क्षमता विकास कार्यक्रम	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
			प्रभावकारी अनुगमन संयान्त्र परिचालन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					

७.२.८ जोखिम तथा अनुमान

७.३ वित्तीय स्रोत परिचालन

७.३.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा नहुनु, सार्वजनिक-निजी साझेदारीको लागि स्पष्ट कार्यविधि नहुनु मुख्य समस्याको रूपमा रहेकोछ । यसैगरी कम्प्यूटर लेखा प्रणाली कमजोर रहनु, वडा कार्यालयहरू कम्प्यूटर सञ्जालमा कम हुनु , लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट नहुनु तथा सार्वजनिक खरिद नियमावलीको मापदण्ड अनुसार काम नहुनुलाई अपेक्षित रूपमा कार्यान्वयन गराउनुलाई मुख्य चुनौतीको रूपमा लिन सकिन्छ।

७.३.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको वार्षिक बजेट रु. ३० करोडको ३९ लाख ६७ हजार रहेकोछ भने यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आय रु. १४ लाख ६१ हजार मात्र रहेकोछ । गाउँपालिका क्षेत्रमा विविध क्षेत्रको विकासका लागि सार्वजनिक-निजी साझेदारी प्रयासको सुरुवात भएकोछ ।

७.३.३ आवधिक योजना अनुरूप वित्तीय स्रोत परिचालन उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

गाउँपालिकाको आन्तरिक तथा बाह्य स्रोतको पहिचान गरी उद्देश्यमूलक ढङ्गले परिचालन गर्ने,

ख) रणनीति

- साझेदारी नीति लाई प्रभावकारी बनाई प्रदेश सरकार र सङ्घीय सरकारबाट लगानीको लागि आवश्यक पहल र पैरवी गर्ने,
- गाउँपालिकाको लेखा प्रणाली कम्प्यूटराइज गर्ने,
- वित्तीय जोखिम न्यूनीकरणका उपाय अवलम्बन गरी वित्तीय अनुशासन कायम गर्ने,
- सङ्घीय तथा प्रदेश कानुनको अधीनमा रही वित्तीय श्रोत परिचालन सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने,
- कार्यलयका सबै शाखाहरू तथा वडा कार्यालयहरू विद्युतीय सुशासनमा आबद्ध गरी दैनिक कामकाज विद्युतीय सुशासनका माध्यमबाट गर्ने,
- सार्वजनिक-निजी साझेदारी कार्य नीति तयार गरी निजी क्षेत्रलाई आकर्षित गर्ने,
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति लागू गर्ने,
- सार्वजनिक खरिद प्रणालीलाई व्यवस्थित बनाउने,
- सबै वडामा **कर सचेतना कार्यक्रम** नियमित सञ्चालन गर्ने,
- गाउँपालिकामा कार्यरत सबै गैसस/अगैससहरूलाई वार्षिक कार्यक्रममा समाहित गर्ने,
- राजस्व सुधार कार्ययोजना बनाई लागू गर्ने,

- मध्यकालीन खर्च संरचना तयार गरी प्रदेश सरकार र सङ्घीय सरकारबाट लगानीको लागि आवश्यक पहल र पैरवी गर्ने,

७.३.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आधाररेखा	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		
		आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
गाउँपालिकाको वार्षिक आन्तरिक आय रकम	रु. हजारमा	१,४५०	३,०००	३,३९०	३,७९०
सङ्घीय सरकारबाट राजस्व बाँडफाँट प्राप्त रकम	रु. हजारमा		५९,५००	६७,५००	७५,५००
प्रदेश सरकारबाट राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम	रु. हजारमा	४९,७०२	१५,०००	१८,०००	२१,०००
गाउँपालिकाको कुल वार्षिक बजेट	रु. हजारमा	११,०००	४,००,०००	४,५०,०००	५,००,०००
गाउँपालिकाको वार्षिक वास्तविक खर्च रकम (प्रतिशत)	प्रतिशत	३,००,०००	९६	९८	१००
गेसस, अगैसस, विकासबाट सञ्चालित आयोजना/कार्यक्रमबाट	रु. हजारमा	९०	२५,०००	५०,०००	७५,०००
लगानी रकम	रु. हजारमा	६,०००	५,०००	८,५००	१२,०००

श्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना, डुङ्गेश्वर, २०७६

७.३.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपर्युक्तानुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई अनुमान गरिएको बजेट तथा स्रोत अनुमान र सो स्रोत व्यहोर्ने निकायगतअनुमान निम्नानुसार हुने प्रक्षेपण गरिएकोछ ।

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुंजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९								
२०७९/८०								

२०८०/८१								
कुल जम्मा								

७.३.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

वित्तीय स्रोत परिचालन तर्फको माथि ७.३.४ बमोजिमको लक्ष्य हासिल गर्न सञ्चालन गरिने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूले के उद्देश्यले, कुन अवधिमा र कति लागतमा आगामी तीन वर्षको अवधिमा के उपलब्धि हुनेछ भन्ने बारेमा छलफल गरी प्राप्त भएको व्यहोरालाई निम्न तालिकामा तालिकाबद्ध गरिएकोछ ।

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	राजस्व सुधार कार्य योजना तयारी र अद्यावधिकीकरण	सम्भाव्य स्रोतहरूको उपोग गर्ने				
	सार्वजनिक-निजी साझेदारी कार्यनीति तर्जुमा	साझेदारीमा योजना सञ्चालन गर्ने				
	साझेदारी नीतिलाई प्रभावकारी कार्यक्रम	ठीक योजना ठीक नीति लागू गर्ने				
	राजस्व, दस्तुर तथा शुल्क सम्बन्धी परामर्श कार्यक्रम	राजस्वदाता हरूमा अपनत्व विकास गर्ने				
	संस्थागत क्षमता तथा कर सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम	राजस्वको अधिकतम सङ्कलन गर्ने				

७.३.७ वित्तीय स्रोत परिचालन तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ५ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएको छ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनैतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
७.३	सुशासन तथा संस्थागत विकास	वित्तीय स्रोत परिचालन	राजस्व सुधार कार्य योजना तयारी र अद्यावधिकीकरण																	
			सार्वजनिक-निजी साझेदारी कार्यनीति तर्जुमा																	
			साझेदारी नीतिलाई प्रभावकारी कार्यक्रम																	
			राजस्व, दस्तुर तथा शुल्क सम्बन्धी परामर्श कार्यक्रम																	

			संस्थागत क्षमता तथा कर सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम																	

७.३.८ जोखिम तथा अनुमान

७.४ योजना व्यवस्थापन

७.४.१ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकामा वार्षिक योजना तर्जुमा प्रणालीबारे सबैलाई जानकारी नहुनु, उपभोक्ता समितिको क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन नहुनु र योजना तर्जुमाका लागि क्षमता विकास नहुनु, क्षेत्रगत गुरुयोजना नबन्नु, मुख्य समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ ।

७.४.२ सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाले तर्जुमा गरेको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम एवम् वार्षिक प्रगति विवरण प्रकाशन हुनु सकारात्मक पक्षको रूपमा रहेकोछ । यस डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको राजपत्र प्रकाशन, पार्श्वचित्र निमार्ण हुनुका साथै आवधिक योजना बन्ने बनिसकेको अवस्था छ । सञ्चालित योजनाहरूको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन हुने गरेकोछ ।

७.४.३ आवधिक योजना अनुरूप योजना व्यवस्थापन उपक्षेत्रगत उद्देश्य र रणनीति

क) उद्देश्य

गाउँपालिकाले अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, प्रणालीको उपयुक्त औजारको प्रयोग गरी समावेशी र नतिजामुखी विकास गर्ने,

ख) रणनीति

- वार्षिक योजना तर्जुमा प्रणालीको बारेमा सबै सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने,
- आवधिक योजना आधारित भएर वार्षिक योजना तर्जुमा गर्ने,
- साझेदारहरूसँग सहकार्य गरी कृषि गुरुयोजना, गाउँ उद्यम विकास योजना, खानेपानीतथा सिँचाइ र सडक गुरुयोजना तयार गर्ने,
- वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम प्रकाशन गरी वितरण गर्ने,
- गाउँपालिकाको समग्र योजना प्रणाली र व्यवस्थापनलाई सहभागीतामूलक, समावेशी, यथार्थपरक, पारदर्शी एवम् विश्वसनीय बनाउने,
- सामाजिक समावेशीकरण नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने,
- गैरसरकारी संस्था समन्वय समिति गठन गरी क्रियाशील गराउने,

७.४.४ नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आधाररेखा	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		
		आर्थिक वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१

खण्डीकृत विषयगत तथा श्रोत नक्शा सहित वस्तुगत विवरण तयारी तथा अद्यावधिक	भए/ नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको
स्थानीय गौरवका आयोजनाहरूको सूची	सङ्ख्या	२५	३५	४०	४५
तर्जुमा भएका विषयगत रणनैतिक योजना (विषय)	क्षेत्र	१	३	४	५
वार्षिक योजनामा आर्थिक विकास तथा आयमूलक क्षेत्रमा लगानी अनुपात	प्रतिशत	४०	६०	६५	७०
कुल आयोजना मध्ये उपभोक्ता समितिबाट कार्यन्वयन भएका आयोजनाको अनुपात	प्रतिशत	७०	८०	८५	९०
समयमा सम्पन्न आयोजना-कार्यक्रमको अनुपात	प्रतिशत	९७	९८	९९	१००
आयोजना-कार्यक्रम अनुगमन प्रतिवेदन सङ्ख्या (पटके, मासिक, चौमासिक, वार्षिक)	पटक	३	३	३	३
गाउँपालिकाबाट प्रकाशित दस्तावेज र प्रतिवेदन	सङ्ख्या	६	३	३	३
सहभागितामूलक योजना तर्जुमा तथा अनुगमन प्रक्रियामा लक्षितवर्ग-समुदायको प्रतिनिधित्व (महिला, दलित, जनजाति र बालबालिका)	प्रतिशत	३३	४५	४८	५१
राजस्व सुधार कार्ययोजना निमार्ण गर्ने	वटा	०	१	१	१

श्रोत : आवधिक गाउँ विकास योजना डुङ्गेश्वर, २०७६

७.४.५ खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपर्युक्तानुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई अनुमान गरिएको बजेट तथा स्रोत अनुमान र सो स्रोत व्यहोर्ने निकायगतअनुमान निम्नानुसार हुने प्रक्षेपण गरिएकोछ ।

खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रकम रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			वित्तीय व्यवस्था	स्रोत अनुमान			
	कुल	चालु	पुँजीगत		गाउँपालिका	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	वैदेशिक सहयोग
२०७८/७९	१९७३	१९७३	-	-	६७३	१३००	-	-
२०७९/८०	२०७१	२०७१	-	-	७०६	१३६५	-	-
२०८०/८१	२१७४	२१७४	-	-	७४१	१४३३	-	-
कुल जम्मा	**६२१८**	**६२१८**	-	-	**२१२०**	**४०९८**	-	-

७.४.६ कार्यक्रम-आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

योजना व्यवस्थापन तर्फको माथि ७.३.४ बमोजिमको लक्ष्य हासिल गर्न सञ्चालन गरिने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूले के उद्देश्यले, कुन अवधिमा र कति लागतमा आगामी तीन वर्षको अवधिमा के उपलब्धि हुनेछ भन्ने बारेमा छलफल गरी प्राप्त भएको व्यहोरालाई निम्न तालिकामा तालिकाबद्ध गरिएकोछ ।

बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	कार्यक्रम/ आयोजनाको अवधि	लागत हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि	कैफियत
	कृषि गुरुयोजना, सिँचाइ तथा खानेपानी गुरुयोजना, स्थानीय अनुकूलन योजना र सडक गुरुयोजना निर्माण	गाउँपालिकाको परिलक्ष्य अनुसार विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने				
	योजना कार्यान्वयन क्षमता विकास कार्यक्रम	योजनाका सरोकारवालाहरूलाई जिम्मेवार बनाउने		५००		
	अनुगमन तथा समीक्षा कार्यक्रम	सम्पादित कार्यको पुनरावलोकन गर्ने		३५०		

	वार्षिक योजना तथा गुरुयोजना तर्जुमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम	सरोकारवालालाई सामयिक सीप प्रदान गर्ने		५००		
	वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम प्रकाशन गरी वितरण गर्ने	सबैलाई सुसूचित गराउने		६२३		

७.४.७ योजना व्यवस्थापन तर्फका कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रम प्राथिमिकीकरण तथा साङ्केतीकरण

उपर्युक्तानुसारको लक्ष्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका ५ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिने र सोका लागि तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिमको स्रोत विनियोजन तथा अनुमान गरिएकोछ । ती कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई रणनैतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक एवम् जलवायु सङ्केतका आधारमा साङ्केतीकरण गरिएको छ भने निर्धारित विधि अनुरूप प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनैतिक स्तम्भ सङ्केत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
७.४	सुशासन तथा संस्थागत विकास	योजना व्यवस्थापन	कृषि गुरुयोजना, सिंचाइ तथा खानेपानी गुरुयोजना, स्थानीय अनुकूलन योजना र सडक गुरुयोजना निर्माण																	

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	कार्यक्रम/आयोजना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्रोत विनियोजन (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को स्रोत अनुमान (रु.हजारमा)				रणनीतिक स्तम्भ संकेत	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
			योजना कार्यान्वयन क्षमता विकास कार्यक्रम	५००	५००	-	-	५२५	५२५	-	-	५५१	५५१	-	-					
			अनुगमन तथा समीक्षा कार्यक्रम	३५०	३५०	-	-	३६८	३६८	-	-	३८६	३८६	-	-					
			वार्षिक योजना तथा गुरुयोजना तर्जुमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम	५००	५००	-	-	५२५	५२५	-	-	५५१	५५१	-	-					
			वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम प्रकाशन गरी वितरण गर्ने	६२३	६२३	-	-	६५४	६५४	-	-	६८७	६८७	-	-					

७.४.८ जोखिम तथा अनुमान

अनुसूची १

प्राथमिकता निर्धारणका आधार

(क) सामान्य आधार

१. चालु आवधिक योजनाको फराकिलो आधारको समाबेशी आर्थिक वृद्धिको बिकास लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान पुऱ्याउने : (१५ अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने • स्थानीय उत्पादन • स्थानीय आय वृद्धि	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

२. स्थानीय तहको प्राथमिकता वा तुलनात्मक लाभका क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउने : (१० अङ्क)

क	स्थानीय तहको प्राथमिकता वा तुलनात्मक लाभ भएका प्रमुख दुई क्षेत्रको उत्पादन वा आयवृद्धिमा प्रत्यक्ष वा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

३. दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान पुऱ्याउने : (१० अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने • दिगो विकासको लक्ष्य १ (SDG 1) (सबै प्रकारका गरिबीको अन्त्य) • दिगो विकासको लक्ष्य ८ (SDG 8) को पूर्ण र उत्पादनमूलक रोजगारी प्राप्ति/वृद्धि	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

४. सहभागिताको अवस्था : (१० अङ्क)

क	निम्न क्षेत्र वा संस्थाहरू मध्ये कुनै एकको सहभागिता रहने - नागरिक समाज, सामुदायिक संस्था, गैरसरकारी संस्था, उपभोक्ता समूह वा सेवाग्राही, वा निजी क्षेत्र	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयरुमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

५. समावेशीकरणमा योगदान : (१० अङ्क)

(क) क्षेत्रीय समावेशीकरणमा योगदान (५ अङ्क)

क	६६% भन्दा बढी बस्ती/टोलहरूलाई प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	५०% भन्दा बढी बस्ती/टाले हरूको विकासमा प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	३३% भन्दा बढी बस्ती/टाले हरूको विकासमा प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	३३% भन्दा कमी बस्ती/टोलहरूको विकासमा मात्र योगदान पुऱ्याउने	न्यून

(ख) सामाजिक समावेशीकरण र लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणमा योगदान (५ अङ्क)

क	सामाजिक र लैङ्गिक मलू प्रवाहीकरण, समानता र सशक्तीकरण (SDG 5) लाई प्रत्यक्ष तथा उल्लखे य रूपमा बढावा दिने	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लखे नीय रूपमा योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यनू

६. आयोजनाको पूर्व कार्य प्रगति, सम्मन्न हुने लाग्ने समय वा कार्यान्वयन तयारी कार्य : (१५ अङ्क)

क	क्रमागत वा सालवसाली आयोजना वा कार्यक्रमको लागि: - चालु आ.व. को दोस्रो चौमासिकसम्मको औषत भौतिक तथा वित्तीय प्रगति ८० प्रतिशत वा सो भन्दा माथि रहेको, वा - आगामी आ.व.मा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित रहेको वा नयाँ आयोजनाको लागि : आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य पूरा भएको ।	
ख	क्रमागत वा सालवसाली आयोजना वा कार्यक्रमको लागि: • चालु आ.व. को दोस्रो चौमासिकसम्मको औषत भौतिक तथा वित्तीय प्रगति ६५ देखि ८० प्रतिशतसम्म रहेको, वा • आगामी दुई वर्षमा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित रहेको वा **नयाँ आयोजनाको लागि :** आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य अन्तिम चरणमा रहेको ।	उत्तम
ग	क्रमागत वा सालवसाली आयोजना वा कार्यक्रमको लागि: • चालु आ.व. को दोस्रो चौमासिकसम्मको औषत भौतिक तथा वित्तीय प्रगति ५० देखि ६५ प्रतिशतसम्म रहेको, वा • आगामी तीन वर्षमा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित रहेको वा **नयाँ आयोजनाको लागि :** आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य भइरहेको ।	सामान्य
घ	क्रमागत वा सालवसाली आयोजना वा कार्यक्रमको लागि: - चालु आ.व. को दोस्रो चौमासिकसम्मको औषत भौतिक तथा वित्तीय प्रगति ५० प्रतिशत भन्दा कम रहेको, वा - आगामी चार वर्षसम्ममा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित नरहेको वा नयाँ आयोजनाको लागि : आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य नभएको ।	न्यून

(ख) क्षेत्रगत आधारहरू

अ. आर्थिक क्षेत्र

- **कृषि तथा पशुपन्छी,**
- **सिँचाइ,**
- **उद्योग,**
- **वाणिज्य तथा आपूर्ति,**
- **संस्कृति तथा पर्यटन,**
- **सहकारी तथा गरिबी निवारण**

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान : (१५ अङ्क)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान : (१५ अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने • दिगो विकासको लक्ष्य ९ (SDG 9) को दिगो समावेशी औद्योगिकीकरण प्रवर्द्धन गर्न, वा • आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्न, वा • वस्तु र सेवाको आन्तरिक आपूर्ति व्यवस्थापन गर्न, वा • पर्यटन पूर्वाधार निर्माण र पर्यटक आगमनमा वृद्धि गर्न, वा • मर्यादित कामको प्रवर्द्धन/सुमधुर औद्योगिक सम्बन्ध कायम गर्न, वा • राजस्व वृद्धि खर्च व्यवस्थापन गर्न	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष र उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

आ. सामाजिक क्षेत्र

- **स्वास्थ्य तथा पोषण,**
- **शिक्षा,**

- **विज्ञान तथा प्रविधि,**
- **युवा तथा खेलकुद,**
- **महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण,**
- **खानेपानी तथा सरसफाइ**

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदानः (१५ अङ्क)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान : (१५ अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउनेः • दिगो विकास लक्ष्य ३ (SDG 3) को स्वस्थ जीवन प्राप्तिका लागि बाल मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न, वा • मातृ मृत्युदर न्यूनीकरण वा मलेरिया, क्षयरोग, HIVAIDS नियन्त्रण गर्न, वा • दिगो विकास लक्ष्य ४ (SDG 4) को सबैको लागि समावेशी र गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्ति गर्न, वा • प्राथमिक एवम् माध्यमिक तहमा छात्रा/छात्रको अनुपात वृद्धि गर्न, वा • नवीन खोज गर्न र प्रविधि प्राप्ति गर्न, वा • दिगो विकासको लक्ष्य ६ (SDG 6) को खानेपानी र सरसफाइ सेवाको उपलब्धताको दिगो सुनिश्चितता गर्न, वा • लैङ्गिक समानता वा सशक्तीकरण गर्न, वा • संस्कृति प्रवर्द्धन गर्न,	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष र उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

(इ) पूर्वाधार क्षेत्र

- **सडक तथा यातायात व्यवस्था,**
- **शहरी विकास,**
- **सूचना तथा सञ्चार,**
- **जलविद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा**

- **स्थानीय पूर्वाधार**

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदानः (१५ अङ्क)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्ति तमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्ति तमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्ति तमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान : (१५ अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने : - दिगो विकासको लक्ष्य ७ (SDG 7) को दिगो र आधुनिक ऊर्जा सुनिश्चितता गर्न, वा - दिगो विकासको लक्ष्य ९ (SDG 9) को दिगो सडक र अन्य यातायात र सिंचाई सुबिधा बढाउन, वा - दिगो विकासको लक्ष्य १३ (SDG 13) को जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र वातावरण संरक्षण गर्न, वा - दिगो विकासको लक्ष्य ११ (SDG 11) को सुरक्षित, सवल, समावेशी र दिगो शहर विकास गर्न	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष र उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

(ई) वन वतावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

- **जलाधार संरक्षण,**
- **वन तथा भू-संरक्षण,**
- **वातावरण संरक्षण,**
- **जलवायु परिवर्तन,**
- **फोहरमैला व्यवस्थापन,**
- **विपद् व्यवस्थापन,**
- **जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण**

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदानः (१५ अङ्क)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने अति उत्तम	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुऱ्याउने	उत्तम

ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान : (१५ अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने : - दिगो विकासको लक्ष्य २ (SDG 2) को भोकमरीको अन्त्य, खाद्य सुरक्षा, उन्नत पोषण प्राप्ति र दिगो कृषि प्रवर्द्धन गर्न, वा - दिगो विकासको लक्ष्य १५ (SDG 15) को वनको दिगो व्यवस्थापन, भूक्षयीकरणको रोकथाम, जैविक विविधताको क्षति रोक्न, वा - आधुनिक भूमि व्यवस्थापन गर्न वा - विपद् व्यवस्थापन गर्न	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष र उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

(उ) सुशासन तथा अन्य क्षेत्र

- **मानव संसाधन विकास,**
- **संस्थागत क्षमता विकास,**
- **स्रोत परिचालन,**
- **स्थानीय योजना तथा तथ्याङ्क**

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान: (१५ अङ्क)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान : (१५ अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने: - दिगो विकासको लक्ष्य १३ (SDG 13) को जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र वातावरण संरक्षण गर्न, वा • दिगो विकास लक्ष्य १६ (SDG 16) को शान्ति सुरक्षा अभिवृद्धि गर्न, वा • सुशासन अभिवृद्धि गर्न, वा • न्यायमा सबैलाई पहुँच बढाउन, वा • जनसख्या व्यवस्थापन गर्न, वा • विपद् व्यवस्थापन गर्न, वा • योजना तथा तथ्याङ्क प्रणालीमा सुधार र सुदृढीकरण गर्न	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष र उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

अनुसूची २

विषयक्षेत्र/उपक्षेत्रगत त्रिवर्षीय बजेट सीमाको विवरण

(रकम रु.हजारमा)

क्र.सं.	विषयक्षेत्र/उपक्षेत्र	आ.व. २०७८/७९ को बजेट सीमा			वित्तीय व्यवस्था	आ.व. २०७९/८० को खर्च सीमा			वित्तीय व्यवस्था	आ.व. २०८०/८१ को खर्च सीमा			वित्तीय व्यवस्था
		कुल	चालु	पुँजीगत		कुल	चालु	पुँजीगत		कुल	चालु	पुँजीगत	
१	२	३	४	५	६	८	९	१०	११	१३	१४	१५	१६
१. आर्थिक विकास र वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र													
क	कृषि विकास												
ख	सिँचाइ												
ग	पशु विकास												
घ	उद्यम तथा व्यवसाय												
ङ	पर्यटन विकास												
च	बैङ्क तथा वित्तिय संस्था												
	१ को जम्मा	**१८६८०**				**१९६१४**				**२०५९५**			
२. सामाजिक विकास													
क	शिक्षा	१३४७४९	३२५०	१३१४९९		१४१४८६	३४१३	१३८०७३		१४८५६१	३५८३	१४४९७८	
ख	स्वास्थ्य	२५४५०	२५२५०	२००		२६७२३	२६५१३	२१०		२८०५९	२७८३८	२२१	
ग	खानेपानी तथा सरसफाइ	२१९४०	-	२१९४०		२३०३७	-	२३०३७		२४१८८	-	२४१८८	
घ	लक्षित वर्ग तथा समावेशीकरण	३५६६	३५६६	-		३७४४	३७४४	-		३९३१	३९३१	-	
ङ	युवा तथा खेलकूद	८२५	६००	२२५		८६६	६३०	२३७		९०९	६६१	२४८	
च	कला संस्कृति	१९५५	५०५	१४५०		२०५२	५३०	१५२२		२१५४	५५६	१५९८	
	२ को जम्मा	**१८८४८५**	**३३१७१**	**१५५३१४**		**१९७९०८**	**३४८३०**	**१६३०७९**		**२०७८०२**	**३६५६९**	**१७१२३३**	
३. पूर्वाधार विकास क्षेत्र													
क	सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था	२८०००	अनु.	अनु.	-	२९४००	अनु.	अनु.	-	३०८७०	अनु.	अनु.	
ख	आवास, बस्ती विकास, सार्वजनिक निर्माण तथा बजार व्यवस्थापन	३२१५९	अनु.	अनु.	-	३३७६६	अनु.	अनु.	-	३५४५४	अनु.	अनु.	
ग	जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा	२८००	अनु.	अनु.	-	२९४०	अनु.	अनु.	-	३०८७	अनु.	अनु.	
घ	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	९००	अनु.	अनु.	-	९४५	अनु.	अनु.	-	९९२	अनु.	अनु.	
	३ को जम्मा	**६३८५९**				**६७०५१**				**७०४०३**			
४. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन													
क	वन तथा जैविक विविधता												
ख	जलाधार तथा भूमि संरक्षण												
ग	वातावरण तथा स्वच्छता												

घ	विपद व्यवस्थापन												
	४ को जम्मा												
५. सुशासन तथा संस्थागत विकास													
क	सुशासन, ऐन नियम तथा जबाफदेहिता	१०६०	१०६०	-	-	१११३	१११३	-	-	११६९	११६९	-	-
ख	संस्थागत तथा मानव संसाधन क्षमता	५५०	५५०	-	-	५७८	५७८	-	-	६०६	६०६	-	-
ग	वित्तीय श्रोत परिचालन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
घ	योजना व्यवस्थापन	१९७३	१९७३	-	-	२०७२	२०७२	-	-	२१७५	२१७५	-	-
	शान्ति सुरक्षा	३००	३००	-	-	३१५	३१५	-	-	३३१	३३१	-	-
	कानुन तथा न्याय	७७५	७७५	-	-	८१४	८१४	-	-	८५४	८५४	-	-
	गरिबी निवारण	९००	९००	-	-	९४५	९४५	-	-	९९२	९९२	-	-
	५ को जम्मा	**५५५८**	**५५५८**	**-**	**-**	**५८३७**	**५८३७**	**-**	**-**	**६१२७**	**६१२७**	**-**	**-**
(१-५) को कुल जम्मा		**३७२६३९**				**३९१२७१**				**४१०८३४**			

-

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा निर्देशक समिति

१. गाउँपालिका अध्यक्ष	— संयोजक
२. गाउँपालिका उपाध्यक्ष	— उप संयोजक
४.	— सदस्य
५.	— सदस्य
६.	— सदस्य
७.	— सदस्य
८.	— सदस्य
९.	— सदस्य
१०.	— सदस्य
११. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	— सदस्य सचिव

अनुसूची ४

मध्यमकालीन खर्च संरचना विषयगत समितिहरू र कार्यक्षेत्र

स्थानीय तहको वार्षिक बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ (दफा ५.१.३) अनुसार

१) आर्थिक विकास समिति :

१. .... (गाउँ कार्यपालिका सदस्य) — संयोजक
२. .... — सदस्य
३. .... — सदस्य
४. .... — सदस्य
५. .... — सदस्य
६. .... — सदस्य
७. कृषि वा पशु बिकास शाखा संयोजक ... — सदस्य सचिव

आर्थिक विकासको कार्यक्षेत्र

- कृषि तथा पशु
- उद्योग तथा बाणिज्य
- पर्यटन
- सहकारी
- वित्तीय क्षेत्र

२) सामाजिक विकास समिति :

१. .... (गाउँ कार्यपालिका सदस्य) — संयोजक
२. .... — सदस्य
३. .... — सदस्य
४. .... — सदस्य
५. .... — सदस्य
६. .... — सदस्य
७. शिक्षा, स्वास्थ्य शाखा संयोजक .. — सदस्य सचिव

सामाजिक विकासको कार्यक्षेत्र

- शिक्षा
- स्वास्थ्य
- खानेपानी तथा सरसफाइ
- संस्कृति प्रवर्द्धन
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

३) पूर्वाधार विकास समिति :

१. .... (गाउँ कार्यपालिका सदस्य) — संयोजक

२. .... — सदस्य
३. .... — सदस्य
४. .... — सदस्य
५. .... — सदस्य
६. .... — सदस्य
७. पूर्वाधार बिकास शाखा प्रमुख.... .. — सदस्य सचिव

पूर्वाधार विकासको कार्यक्षेत्र

- सडक तथा पुल (झो.पु.)
- सिँचाइ
- भवन तथा सहरी विकास
- सञ्चार
- ऊर्जा, लघु तथा साना जलविद्युत (बैकल्पिक ऊर्जा)

४) वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति :

१. .... (गाउँ कार्यपालिका सदस्य) — संयोजक
२. .... — सदस्य
३. .... — सदस्य
४. .... — सदस्य
५. .... — सदस्य
६. .... — सदस्य
७. वन, वातावरण शाखा संयोजक.... .. — सदस्य सचिव

वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनको कार्यक्षेत्र

- बन तथा भूसंरक्षण
- जलाधार संरक्षण
- वातावरण संरक्षण
- जलबायु परिवर्तन
- फोहरमैला व्यवस्थापन
- जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण
- विपद् व्यवस्थापन, बारुण यन्त्र सञ्चालन

५) सुशासन तथा संस्थागत विकास समिति :

१. .... (गाउँ कार्यपालिका सदस्य) — संयोजक
२. .... — सदस्य
३. .... — सदस्य
४. .... — सदस्य

५. .... — सदस्य
६. .... — सदस्य
७. प्रशासन वा लेखा प्रमुख. .... — सदस्य सचिव

सुशासन तथा संस्थागत विकासको कार्यक्षेत्र

- मानव संशाधन
- संस्थागत क्षमता विकास
- राजस्व परिचालन
- वित्तीय व्यवस्थापन
- सार्वजनिक सुनुवाइ,
- सामाजिक परीक्षण
- अनुसन्धान तथा विकास
- वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण
- आन्तरिक र अन्तिम लेखा परीक्षण,
- बेरुजु फछ्र्यौट
- सेवा प्रवाहको मापदण्ड निर्धारण
- सेवा प्रवाहमा विद्युतीय सूचना प्रविधिको प्रयोग,
- नागरिक सन्तुष्टि सर्वेक्षण,
- अन्तर निकाय समन्वय सुशासन प्रवर्द्धन
- अन्यत्र बर्गिकरण नभएका विषयहरू

अनुसूची ५

मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी प्राविधिक कार्यदल

१. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	— संयोजक
२.	— सदस्य
३.	— सदस्य
४.	— सदस्य
५.	— सदस्य
६.	— सदस्य
७. प्रशासन वा लेखा प्रमुख.	— सदस्य सचिव

अनुसूची ६

मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी कार्ययोजना

क्र.सं.	क्रियाकलाप	अन्दाजी कार्यदिन	कैफियत
१	तथ्याङ्क आधार तथा अद्यावधिक गर्ने कार्य	१४ दिन	
२	मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रयोजनका लागि मूल समिति तथा विषयगत समितिहरू गठन लाई पूर्णता दिने कार्य (अभिमुखीकरण कार्यशाला)	२ दिन	
३	तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रविष्टि, प्रशोधन तथा विश्लेषण	३५ दिन	
४	मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा प्रतिवेदन पेश गर्ने	१ दिन	
५	गाउँपालिकाबाट मस्यौदाउपर सुझाव प्राप्त गर्ने	७ दिन	
६	मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अन्तिम प्रतिवेदन पेश गर्ने	१ दिन	
७	कार्यपालिका बैठकबाट निर्णय		
८	नगर सभाबाट स्वीकृत		

कार्यशालाका सहभागीहरूको उपस्थिति

आज मिति २०७७/१२/२७ गतेका दिन डुङ्गेश्वर गाउँपालिकाको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण र मध्यकालिन खर्च सम्बन्धि अभिमुखिकरण कार्यशाला गोष्ठी यस गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री नगेन्द्र बहादुर मल्ल ज्यूको अध्यक्षमा तपसिल वमोजिमका पदाधिकारीहरुको उपस्थितिमा संम्पन्न गरियो

उपस्थिति

क्र.स.	नामथर	पद	मिति २०७७/१२/२७ पहिलो दिन	मिति २०७७/१२/२८ दोस्रो दिन	मिति २०७७/१२/२९ तेस्रो दिन	[illegible]
१	नगेन्द्र बहादुर मल्ल	गा.पा. अध्यक्ष				
२	सिता ज्ञवाली	गा.पा. उपाध्यक्ष				
३	गगन बहादुर हमाल	नि.प्र.प्र.अ.				
४	लोक बहादुर डाँगी	वडा अध्यक्ष १				
५	राजु कुमार खत्री	वडा अध्यक्ष २				
६	खगेन्द्र बहादुर थापा	वडा अध्यक्ष ४				
७	बम बहादुर वि.सी.	वडा अध्यक्ष ६				
८	रमिता तिरुवा	का.वा.वडा अध्यक्ष ५				
९	बखत कुमार सापकोटा	का.वा.वडा अध्यक्ष ३				
१०	दुर्गा वि.क.	कार्यपालिका सदस्य				
११	मिना सिहं	कार्यपालिका सदस्य				
१२	खगीसरा थापा	कार्यपालिका सदस्य				
१३	संचिता वि.क.	कार्यपालिका सदस्य				
१४	खगिसरा नेपाली	कार्यपालिका सदस्य				
१५	तिलक पौडेल	परामर्शदाता (प्र.स.)				
१६	पदम प्रसाद न्यौपाने	पशु शाखा संयोजक				
१७	देवेन्द्र खड्का	योजना अधिकृत				
१८	विभुषण कुमार खड्का	इन्जिनियर				
१९	टंक बहादुर कार्की	लेखा अधिकृत छैठौ				
२०	नन्दराज रेग्मी	सूचना प्रविधि अ.				
२१	मोहन कु बस्नेत	ना.सु.				
२२	गगन बहादुर थापा	खा.पा.स.टे.				
२३	सुरेन्द्र ब. भण्डारी	प्रा.स. शिक्षा				
२३	विकास विष्ट	सव–इन्जिनियर				
२४	देवीराम न्यौपाने	वडा सचिव ५				
२५	संगिता लामिछाने	वडा सचिव ४				
२६	अन्जु ज्ञवाली	सहायकस्तर पाचौ				
२७	विमला विष्ट	सहायकस्तर पाचौ				
२८	मोहन कुमार गुरुङ	वडा सचिव ३				
२९	डण्ड प्रसाद न्यौपाने	वडा सचिव ६				
३०	तिल बहादुर कार्की	वडा सचिव १				
३१	नेत्र बहादुर वुढा	वडा सचिव २				
३२	आत्म कु. तिमिल्सेना	ना.प.स्वा.प्रा.				
३३	हिमलाल शर्मा	फिल्ड सहायक				
३४	चेतन बस्नेत	अ.हे.व.,स्वास्थ्य				

३५	टेक बहादुर हमाल	ह.स.चा				
३६	महेन्द्र प्रसाद दाहाल	का.स				
३६	~~आशिष~~ न्यौपाने	का.स.				
36	दिपेन्द्र जङ्ग शाही	है.अ.				
3८	तुलसी प्रसाद आचार्य					
3९	ध्रुव न्यौपाने	का. स.				
४0	टिकाराम पोखरेल	का.स.				

आज मिति २०७८/०७/१२ गतेका दिन डुडेश्वर गाउँपालिकाको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण र मध्यकालिन खर्च सम्बन्धि स्थलगत कार्यशाला गोष्ठी यस गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री नगेन्द्र बहादुर मल्ल ज्यूको अध्यक्षमा तपसिल वमोजिमका पदाधिकारीहरुको उपस्थितिमा संम्पन्न गरियो

उपस्थिति

क्र.स.	नामथर	पद	मिति २०७८/०७/१२ पहिलो दिन	मिति २०७८/०७/१३ दोस्रो दिन	मिति २०७८/०७/१४ तेस्रो दिन	कै
१	नगेन्द्र बहादुर मल्ल	गा.पा. अध्यक्ष				
२	सिता ज्ञवाली	गा.पा. उपाध्यक्ष				
३	ललित कुमार थापा	प्र.प्र.अ.				
४	लोक बहादुर डाँगी	वडा अध्यक्ष १				
५	राजु कुमार खत्री	वडा अध्यक्ष २				
६	खगेन्द्र बहादुर थापा	वडा अध्यक्ष ४				
७	वम बहादुर वि.सी.	वडा अध्यक्ष ६				
८	रमिता तिरुवा	का.वा.वडा अध्यक्ष ५				
९	बखत कुमार सापकोटा	का.वा.वडा अध्यक्ष ३				
१०	दुर्गा वि.क.	कार्यपालिका सदस्य				
११	मिना सिहं	कार्यपालिका सदस्य				
१२	खगीसरा थापा	कार्यपालिका सदस्य				
१३	संचिता वि.क.	कार्यपालिका सदस्य				
१४	खगिसरा नेपाली	कार्यपालिका सदस्य				
१५	तिलक पौड्याल	प्रमुख सहजकर्ता				
१६	दिलिप कुमार चापागाई	सहजकर्ता				
१७	दल बहादुर नेपाली	स्वास्थ्य शा संयोजक				
१८	पदम प्रसाद न्यौपाने	पशुपन्छी शाखा प्र.				
१९	गगन बहादुर हमाल	कृषि शाखा प्रमुख				
१८	देवेन्द्र खड्का	योजना अधिकृत				
१९	विभुषण कुमार खड्का	इन्जिनियर				
२०	टंक बहादुर कार्की	लेखा अधिकृत छैठौ				
२१	मन बहादुर गौतम	शिक्षा अधिकृत				
२२	नविन कुमार के.सी.	रोजगार प्रमुख				
२३	नन्दराज रेग्मी	सूचना प्रविधि अ.				
२४	गगन बहादुर धामी	कानुन अधिकृत				
२५	मोहन कु बस्नेत	ना.सु.				
२६	गगन बहादुर थापा	खा.पा.स.टे.				
२७	सुरेन्द्र ब. भण्डारी	प्रा.स. शिक्षा				
२८	विजय वुढाथोकी	लेखापाल				
२९	देवीराम न्यौपाने	वडा सचिव ५				
३०	संगिता लामिछाने	वडा सचिव ४				
३१	अन्जु ज्ञवाली	सहायकस्तर पाचौ				
३२	केशर बहादुर वुढा	प्रा.स.				
३३	दुर्योधन वि.सी.	सहायकस्तर पाचौ				
३४	सुरेन्द्र बहादुर भण्डारी	शिक्षा प्रा.स.				
३५	हस्त बहादुर गुरुङ्ग	क.अ.				
३६	रविन्द्र कुमार वुढा					
३७	विष्णु प्रशाद शर्मा	लेखापाल				

३८	तेज कुमारी रेग्मी	स.म.वि.नि.	[signature]	[signature]	[signature]	
३९	हरि बहादुर खत्री	सहायकस्तर तृतिय				
४०	आत्म कु. तिमिल्सेना	ना.प.स्वा.प्रा.	[signature]			
४१	हिमलाल शर्मा	फिल्ड सहायक				
४२	चेतन बस्नेत	अ.हे.व.,स्वास्थ्य	[signature]	[signature]	[signature]	
४३	टेक बहादुर हमाल	ह.स.चा	[signature]			
४४	महेन्द्र प्रसाद दाहाल	का.स				
४५	धुवनिधि ज्ञवाली	का.स.	[signature]			
४६	तुल्सा न्यौपाने	का.स.	[signature]	[signature]	[signature]	
४७	टिकाराम पोखरेल	का.स.	[signature]			
४८	केशव प्रसाद कोइराला	ह.स.चा	[signature]			
४९	युवराज तिमिल्सेना	जि.गा.पा.	[signature]	[signature]		
५०	कमला कु. कार्की	वडा सदस्य	[signature]	[signature]		
५१	रेखा पारेल	मि. उपाध्यक्ष	[signature]	[signature]		
५२	टिकाराम पोखरेल	कोठार	[signature]	[signature]		
५३	मंगलसेन सार्की		[signature]	[signature]		

अनुसूची ८

कार्यशालाका झलकहरू

मध्यमकालीन खर्च संरचना

सम्बन्धी

अभिमुखीकरण कार्यशाला

२०७७ चैत्र २९ र ३०

डुङ्गेश्वर गाउँपालिका, दैलेख

मध्यमकालीन खर्च संरचना

सम्बन्धी

स्थलगत कार्यशाला

२०७८ कार्तिक १३ र १४

डुंगेश्वर गाउँपालिका, दैलेख

क
उजुरी पेटिका

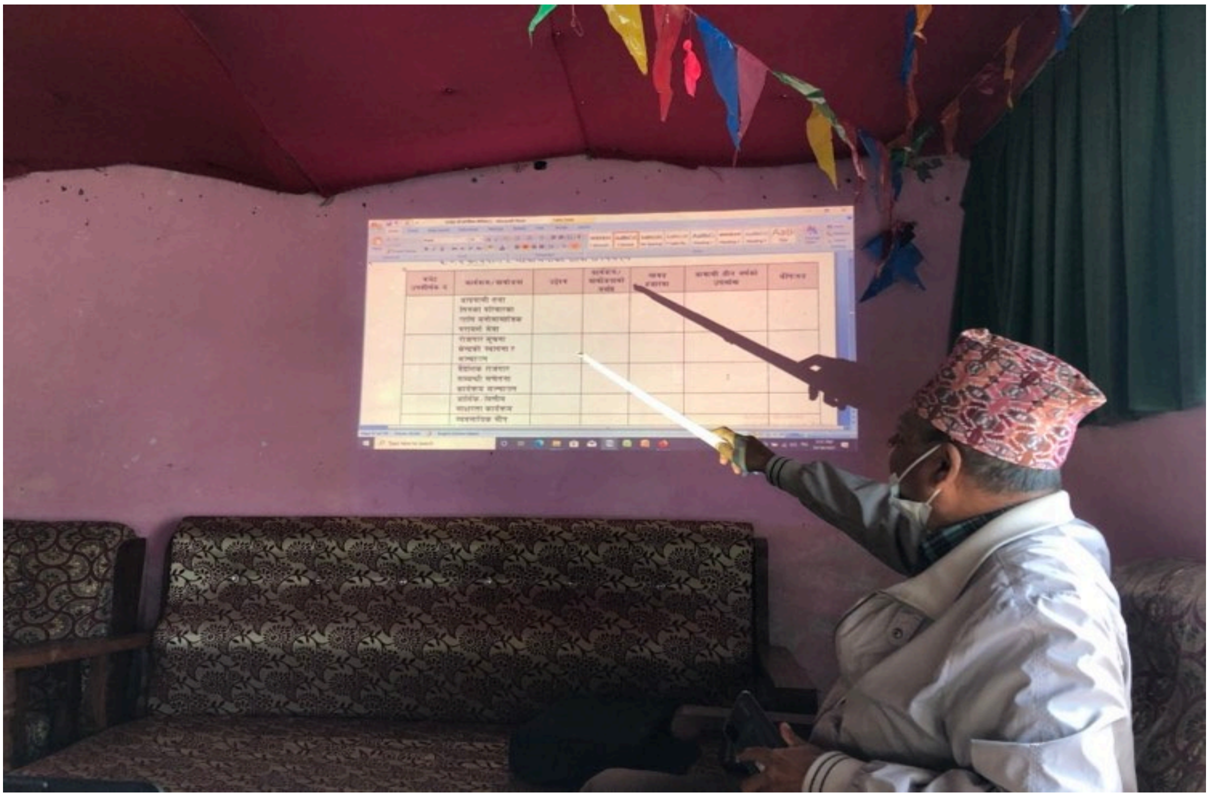

गाउँपालिका